

Läheisverkoston valta ja voima lähisuhdeväkivallasta selviytymisessä:

Työntekijöiden käsityksiä läheisten roolista lähisuhdeväkivaltatyössä

Laura Erola

Pro gradu -tutkielma

2020

Lapin yliopisto

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Sosiaalityö

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Läheisverkoston valta ja voima lähisuhdeväkivallasta selviytymisessä:

Työntekijöiden käsityksiä läheisten roolista lähisuhdeväkivaltatyössä

Tekijä: Laura Erola

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityön maisteriohjelma

Työn laji: Pro gradu -työ x Sivulaudaturtyö __ Lisensiaatintyö __

Sivumäärä: 76 + 2 liitettä

Vuosi: 2020

Tiivistelmä:

Tutkielman tavoitteena oli jäsenellä läheisverkoston roolia lähisuhdeväkivaltatyössä. Tutkin, minkälaisia suojaavia ja haittaavia tekijöitä lähisuhdeväkivaltaa kokeneen läheisverkostolla on lähisuhdeväkivallasta selviytymisen kannalta. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on valta ja vallankäyttö. Tutkimus on toteutettu lähisuhdeväkivaltatyön näkökulmasta ja tutkimukseen osallistui lähisuhdeväkivaltatyötä tekeviä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. Tutkimusaineisto koostuu yhteensä yhdeksän eri työntekijän nettikysely- ja haastatteluvastauksista. Aineiston keräämiseksi myönnettiin tutkimuslupa yhteensä neljästä eri organisaatiosta eri puolilta Suomea. Laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmänä on käytetty aineistolähtöistä teemoittelua.

Tutkimustulosten perusteella läheisverkoston roolia voi jäsenellä neljän eri tyyppin mukaisesti: läheisverkosto aktiivisena, passiivisena, voimavarana ja riskitekijänä. Aktiivisen läheisverkoston valta on suoraa ja näkyvää. Passiivisen läheisverkoston valta on välillistä ja piilevää. Läheisverkosto voi olla aktiivinen tai passiivinen niin myönteisellä kuin kielteiselläkin tavalla lähisuhdeväkivallasta selviytymisen kannalta. Läheisverkosto näyttäytyy voimavarana silloin, kun läheiset puuttuvat väkivaltaan ja saattavat ammattiavun piiriin, ovat apuna käytännön ja arjen asioissa tai ovat henkisenä tukena. Läheisverkosto näyttäytyy riskitekijänä silloin, kun läheiset eivät ymmärrä lähisuhdeväkivaltaa, läheiset itse kuormittuvat kriisissä, väkivallan kokija tulee hylätyksi läheisten toimesta tai läheiset mahdollistavat väkivallan tietoisesti tai tiedostamatta.

Tutkimustulosten yhteiskunnallinen merkitys ja anti sosiaalityön ammatillisiin käytäntöihin on tuoda läheisverkostot näkyvämmäksi osaksi väkivallasta selviytymiseen liittyvää keskustelua. Lähisuhdeväkivalta ei kosketa pelkästään väkivaltatyön asiantuntijatahoja, vaan se heijastuu myös moniin muihin sosiaalityön osa-alueisiin. Tulosten perusteella olisi tärkeää kiinnittää huomiota ihmisten informoimiseen lähisuhdeväkivallan ilmiöstä ja vaikutuksista, mikä voisi tukea läheisiä lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa, puheeksiottamisessa ja ymmärtämisessä.

Avainsanat: lähisuhdeväkivalta, läheisverkosto, valta, vallankäyttö, lähisuhdeväkivaltatyö

Sisällys

1 JOHDANTO	1
2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA ILMIÖNÄ	4
2.1 Lähisuhdeväkivallan yleisyys ja muodot	4
2.2 Lähisuhdeväkivaltatyö	8
3 LÄHEISVERKOSTO KÄSITTEENÄ	12
3.1 Yhteisö ja lähisuhde	12
3.2 Verkosto	15
4 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	18
4.1 Valta ja valtasuhteet	18
4.2 Vallankäytön moniulotteisuus.....	20
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
5.1 Tutkimuskysymykset ja tavoite.....	24
5.2 Tutkimusaineisto ja aineistokeruu.....	25
5.3 Aineiston analyysi.....	30
5.4 Tutkimusetiikka ja tutkijan positio.....	32
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	36
6.1 Läheisverkosto väkivaltatyössä.....	36
6.1.1 Läheisverkoston määritelmä.....	36
6.1.2 Läheisverkoston kartoittaminen	39
6.1.3 Läheisverkoston osallistuminen työskentelyyn.....	41
6.2 Läheisverkosto voimavarana.....	45
6.2.1 Väliintulo ja puuttuminen väkivaltaan	47
6.2.2 Käytännön ja arjen tuki	48
6.2.3 Emotionaalinen tuki	49
6.3 Läheisverkosto riskitekijänä.....	51
6.3.1 Väkivallan ymmärtämättömyys ja kyseenalaistaminen	52

6.3.2 Läheisen kuormittuminen.....	54
6.3.3 Hylkääminen	56
6.3.4 Väkivallan mahdollistaminen tietoisesti tai tiedostamatta	57
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	62
LÄHTEET.....	69
Liite 1 Tutkimuslupahakemus.....	77
Liite 2 Nettikyselyn ja haastattelujen runko.....	79

Taulukot

Taulukko 1. Työskentelyssä ilmenevät lähisuhdeväkivallan muodot

Kuviot

Kuvio 1. Koodaus ja teemoittelu

Kuvio 2. Tyypittely

Kuvio 3. Läheisverkoston rooli väkivaltatyön näkökulmasta

Kuvio 4. Läheisverkosto voimavarana

Kuvio 5. Läheisverkosto riskitekijänä

1 JOHDANTO

Lähisuhteisiin ja väkivaltaan kietoutuvat kysymykset ovat näkyvästi esillä nykypäivän keskustelussa ja mediassa, vaikka lähisuhdeväkivalta ilmiönä on vanha ja sitä on jo tutkittu runsaasti viime vuosikymmeninä. Julkisessa keskustelussa on puhuttanut lähivuosiakin perhesurmiin liittyvä uutisointi sekä kunniaväkivalta kasvavan maahanmuuton myötä. (Esim. Mattinen 2019; Hansen ym. 2016, 79.) Lisäksi ikäihmisiin kohdistuva kaltoinkohtelu on ajankohtainen ilmiö suurten ikäluokkien ikääntyessä (Luoma ym. 2011, 9; Tiilikallio & Säles 2018, 16). Vuoden 2020 ehkäpä merkittävimpänä lähisuhdeväkivaltaan liittyvänä keskustelunaiheena on ollut koronaviruspandemian aiheuttamat poikkeusolot Suomessa sekä muualla maailmassa. Esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoi huhtikuun 2020 alussa, että kotona tapahtuva väkivalta ja poliisin kotihälytystehtävät lisääntyivät eristäytymisjärjestelyjen myötä huolestuttavasti verrattuna aiempaan. (Kerkelä & Huusko 2020.)

Lähisuhdeväkivaltaan liittyy edelleen tabuja ja häpeää haitaten väkivallan kokijan sosiaalisia suhteita. Lähisuhdeväkivalta on merkittävä ihmisoikeudellinen ja sosiaalinen ongelma niin yksilön kuin koko yhteiskunnan näkökulmasta. (Nyqvist 2006, 143; 148; 150-152; Nipuli 2020, 14-15.) Inhimillisen kärsimyksen lisäksi lähisuhdeväkivalta aiheuttaa taloudellisia kustannuksia, mm. poliisiviranomaisen, oikeuslaitoksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tahoilla. Erään Sosiaali- ja terveysministeriön saaman arvion mukaan kustannukset ovat olleet n. 90 miljoonaa euroa vuosittain Suomessa. (STM 2017; Niklander ym. 2019, 5.) Lähisuhdeväkivalta koskettaa siis hyvin laajasti koko Suomen yhteiskuntaa ja sen jäseniä, joten lähisuhdeväkivaltaan liittyvä tutkimus on perusteltua ja ajankohtaista.

Tässä pro gradu -tutkielmassa pyrin jäsentelemään lähisuhdeväkivallan kokijan läheisverkoston roolia lähisuhdeväkivaltatyössä ja lähisuhdeväkivallasta selviytymisen kannalta, väkivaltatyöntekijöiden näkökulmasta. Läheisverkoston roolin tutkimiseen vaikuttaa osaltaan kriittinen pohdintani siitä, riittääkö yksilöiden ja perheiden auttamiseksi vain ammatillinen viranomaistyö ja julkinen valta, vai tarvitaanko lähisuhdeväkivaltatyössä enemmän myös läheisverkostojen muutostyötä, aktivoitumista tai ylipäätään lähimmäisen tukea.

Lähisuhdeväkivallan kokijan ja tämän läheisten välinen suhde näyttäytyy useissa tutkimuksissa ristiriitaisena ja monimutkaisena. Aiemmissä tutkimuksissa nousee esiin, että läheiset voivat olla sekä suojaavia että haittaavia tekijöitä väkivallan kannalta (esim. Goodman ym. 2016, 65; Törmä ym. 2013, 50-52 Nikupeteri 2016, 103-104.) Tätä tutkielmaa suunniteltaessa olen pohtinut mm. sitä, voiko läheisverkosto olla väkivallan kokijalle suojaava tekijä, jos väkivallan tekijä kuuluu läheisverkostoon. Olen myös pohtinut, määritelläänkö väkivallasta selviytymistä tukeva läheisverkosto eri tavalla kuin selviytymistä haittaava läheisverkosto. Kaikissa tutkimuksissa ei käytetä läheisverkoston käsitettä, vaan sen sijaan puhutaan esimerkiksi yhteisöstä, läheisistä, sukulaisista tai perheestä. Määrittelyä vaikeuttaa osaltaan se, että läheisverkoston käsite voi saada erilaisia tulkintoja ja merkityksiä yksilöstä tai näkökulmasta riippuen (Seikkula & Arnkil 2009, 13; 37-38).

Läheisiä väkivallan aihepiirissä on jo tutkittu jonkin verran, enimmäkseen tosin ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden tai pro gradu -tutkielmien muodossa. Suuri osa läheisverkostoa koskevasta suomalaisesta, yhteiskuntatieteiden tutkimuksesta ja kirjallisuudesta liittyy lastensuojeluun, esimerkiksi läheisverkoston kartoittaminen, läheisneuvonpito ja lapsen sijoittaminen läheisverkostoon (esim. Heino 2009; Heino 2000, 11-17). Löytämästäni lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä kirjallisuudesta ja aiemmista tutkimuksista läheisverkoston tarkka jäsentely on mielestäni jäänyt verrattain ohueksi tai epäselväksi. Yhdysvaltalaiset tutkijat Lisa Goodman ym. (2016) toteavat, että yleisimmät lähisuhdeväkivaltatyön toimijat eivät ole kehittäneet kattavaa mallia läheisverkoston kanssa työskentelyyn, vaikka tiittävästi tällaisia epävirallisia, verkosto-orientoituneita menetelmiä on käytössä eri tahoilla (Goodman ym. 2016, 64).

Luvussa 2 kuvailen lähisuhdeväkivallan ilmiötä. Luku alkaa lähisuhdeväkivallan yleisyyttä kuvaavien tilastotietojen ja aiempien tutkimusten tarkastelulla. Samassa luvussa käydään tarkemmin läpi erilaisia lähisuhdeväkivallan muotoja ja ilmenemistapoja. Luvussa 2 kuvailen myös lähisuhdeväkivaltatyötä sekä siihen sisältyviä palveluita ja käytäntöjä Suomessa, jotta lukija ymmärtää, minkälaisesta ympäristöstä käsin tutkimusaineisto on kerätty. Samassa luvussa avaan myös muita lähisuhdeväkivaltaan liittyviä, tutkimusongelman ja -kysymysten muotoilussa käyttämiäni käsitteitä. Luvussa 3 käyn läpi sosiaalisia ja läheisiä ihmissuhteita kuvaavia käsitteitä, joita useimmiten rinnastetaan läheisen ja läheisverkoston käsitteisiin. Läheisverkoston käsitteen avaaminen orientoi varsinaisten tutkimustulosten lukemiseen, sillä läheisverkoston määrittely on yksi olennainen osa tutkimusongelmaa.

Luku 4 käsittelee teoriaa, jota olen soveltanut aineistoanalyysissä ja tuloksissa. Tutkielmassani läheisverkoston roolin jäsentely tapahtuu vallan ja vallankäytön teoreettisessa viitekehyksessä. Valtaa on tarkasteltu laajasti erilaisissa sosiaali- ja yhteiskuntatieteellisissä konteksteissa ja valtateorioita on sovellettu runsaasti myös sosiaalityön tutkimuksessa. Kyseinen teoreettinen viitekehys valikoitui tutkielmaan siksi, koska tutkimusaineistosta nousi esiin läheisten valtaan ja vallankäyttöön viittaavia piirteitä, joiden avulla läheisverkoston roolia lähisuhdeväkivaltatyössä pystyin jäsentämään. Luvussa 5 kerron tarkemmin tutkimuksen toteuttamisesta ja menetelmistä sekä käyn läpi tutkimuseettistä pohdintaa.

Tutkimustulokset on esitelty luvussa 6, kolmessa eri osiossa. Ensimmäisessä osiossa (luku 6.1) lähdän liikkeelle läheisverkoston määrittelystä väkivaltatyöntekijöiden näkökulmasta. Sen jälkeen tarkastelen, miten läheisverkostot huomioidaan ja kartoitetaan väkivaltatyössä. Tulosluvun ensimmäisessä osiossa tarkastelen myös läheisverkoston osallistumista väkivaltatyöhön ja sitä, miten läheisverkostot vaikuttavat väkivallasta selviytymiseen väkivaltatyöstä katsottuna. Tulosluvun toisessa osiossa (6.2) käyn teemoittain läpi, miten läheisverkosto näyttäytyy myönteisenä väkivallasta selviytymisen suhteen. Samalla lähdän syventämään ymmärrystä siitä, miten läheisverkoston valta ja vallankäyttö ilmenee myönteisellä tavalla. Tulosluvun kolmannessa osiossa (6.3) vuorostaan tarkastelen eri teemojen kautta läheisverkoston kielteistä merkitystä ja vallankäyttöä väkivallasta selviytymisen suhteen.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA ILMIÖNÄ

2.1 Lähisuhdeväkivallan yleisyys ja muodot

Lähisuhdeväkivalta on lähtökohdiltaan kompleksista ja monimuotoista (Nyqvist 2006, 142-143.) Lähisuhdeväkivallan yleisyyttä kuvaavaa, kattavaa ja yksiselitteistä tilastoa oli mielestäni vaikea löytää. Yksittäiset tutkimukset ja tilastot tarkastelevat yleensä rajatusti tiettyjä lähisuhdeväkivallan muotoja tai kohderyhmiä, jolloin kokonaisvaltaista kuvaa on vaikea saada lähisuhdeväkivallan yleisyydestä Suomessa ja maailmalla. Lisäksi moni kotimainen ja kansainvälinen tutkimus on keskittynyt vain naisiin kohdistuvaan lähisuhdeväkivaltaan. Lähisuhdeväkivalta on tutkimusten mukaan sukupuolistunutta eli lähisuhteissa tapahtuva väkivalta kohdistuu ainakin tilastollisesti enemmän naisiin (esim. Grevio Baseline Evaluation 2019.)

Toisaalta useassa eri kirjallisuudessa ja tutkimuksessa tulee esiin, että lähisuhdeväkivallan kokijoiksi joutuvat sekä nais- että miespuoliset henkilöt. (Heiskanen & Ruuskanen 2010; Lattu 2016, 26-33; Hansen ym. 2016, 47.) Tutkielmassani en keskity tarkastelemaan väkivaltaa sukupuolistumisen näkökulmasta, vaan tutkimusaiheeni kannalta olennaista on ymmärtää lähisuhdeväkivallan kokemuksen koskettavan kaikkia ihmisryhmiä ikään, sukupuoleen tai sosioekonomiseen asemaan katsomatta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lähisuhdeväkivaltatilastoja kuvaavassa raportissa kerrotaan, että turvakodeissa oli vuonna 2017 yhteensä 4333 asiakasta, joista aikuisia oli n. 52% ja lapsia oli n. 47% (THL 2018). Ensi- ja turvakotien liiton vuosiesitteessä 2018 sekä virallisilla nettisivuilla kerrotaan, että vuoden aikana väkivaltatyön avopalveluissa sai apua yhteensä yli 3000 lasta ja aikuista, mukaan lukien väkivaltaa käyttäneet (Ensi- ja turvakotien liitto 2019, 4-5). Maailman terveysjärjestön mukaan n. 30% naisista koko maailmassa on kokenut elämänsä aikana parisuhdeväkivaltaa (WHO 2013, 16-18).

Henkirikosten osalta vuosina 2010-2017 Suomessa surmattiin 39 alle 15-vuotiasta, joista kaikissa tapauksissa tekijä oli lähipiiristä. Myös pääosa aikuisiin kohdistuvien henkirikosten tekijöistä on joku uhrille läheinen henkilö. (Lehti & Suonpää 2019, 18; Lehti 2018, 24.) Tilastokeskuksen mukaan Suomessa vuonna 2018 perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreja oli

9900, joista aikuisia n. 75 % ja alaikäisiä n. 24 %. Kyseessä on viranomaisten tietoon tulleet rikokset ja Tilastokeskuksen raportissa huomautetaan, että viranomaisille ei ilmoiteta kaikkea perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Osa lähisuhdeväkivallasta jää siis piiloon ja tilastojen ulkopuolelle. (Rikos- ja pakkokeinotilasto 2019; October 2018, 5.)

Lähisuhdeväkivaltaa kuvaillaan hieman eri tavoin riippuen lähteestä ja kontekstista. Lainsäädännöllisestä näkökulmasta lähisuhdeväkivalta ei ole täysin yksiselitteinen käsite (Nyqvist 2006, 152-153). Esimerkiksi Suomen rikoslaissa lähisuhde- tai perheväkivaltaa ei erikseen mainita, vaan rikoslaissa tarkastellaan erilaisia väkivallan muotoja rangaistavina tekoina (RL 19.12.1889/39). Sen sijaan esimerkiksi sosiaalihuoltolaissa lähisuhde- ja perheväkivalta mainitaan osana sosiaalihuoltolain mukaisia tuen tarpeita (SHL 30.12.2014/1301, 11§). Suomen lainsäädännön lisäksi on olemassa myös kansainvälisiä säädöksiä ja sopimuksia lähisuhdeväkivaltaa koskien, joista ehkäpä merkittävin on Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (UN General Assembly 1948). Vuonna 2015 Suomi ratifioi niin sanotun Istanbulin sopimuksen, joka on Euroopan Neuvoston yleissopimus perheväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi (Council of Europe 2014).

Lähisuhdeväkivalta käsitteenä kattaa useampia eri läheisiin ihmisiin kohdistuvia väkivallan muotoja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on yhteistyössä Katriina Bildjuschkinin ym. (2020) kanssa laatineet väkivaltakäsitteiden sanaston pyrkimyksenä yhtenäistää ja määrittellä ymmärrettävästi väkivaltaan liittyviä käsitteitä ammattilaisten käyttöön. (Bildjuschkin ym. 2020, 3.) Kyseinen sanasto sisältää lähisuhdeväkivallan lisäksi myös muunlaista väkivaltakäsitteistöä, joten tässä tutkielmassa olen hyödyntänyt sanastoa vain osittain ja tiivistänyt lähisuhdeväkivallan muodot yhteensä kuuteen eri kategoriaan: perheväkivalta, parisuhdeväkivalta, seksuaaliväkivalta, kunnia- tai hengellinen väkivalta, eron jälkeinen vaino sekä ikäihmiseen kohdistuva kaltoinkohtelu/väkivalta.

Vaikka perheväkivallan käsitettä käytetään usein lähisuhdeväkivallan synonyymina ja lähisuhdeväkivalta ilmenee tyypillisesti perheen sisällä, perheväkivallalla viitataan nimenomaan saman perheen jäsenen kohdistuvaan väkivaltaan. Perheväkivaltaan luen mukaan kuritusväkivallan eli aikuisen lapselle tuottama kipu tai pelko rangaistus- ja kasvatustarkoituksessa. Perheen sisäinen väkivalta vaikuttaa vahingollisesti sen kaikkiin jäseniin, vaikka väkivalta tapahtuisi käytännössä vain esimerkiksi lapsiperheen aikuisten välillä. Näin ollen

on selkeämpää puhua erikseen parisuhdeväkivallasta ja perheväkivallasta. Parisuhdeväkivalta on seurustelukumppaneiden tai puolisoitten välistä väkivaltaa ilman muita väkivallalle altistuneita osapuolia. Parisuhdeväkivallalla viitataan aikuisten lisäksi myös kaiken muun ikäisiin, vaikka THL:n sanastossa on vielä eriteltyä seurusteluväkivaltaa viitaten nuorten väliseen parisuhdeväkivaltaan. (Bildjuschkin ym. 2020, 7; Nyqvist 2006, 142.)

Seksuaaliväkivalta viittaa ikään, sukupuoleen tai seksuaaliseen suuntautumiseen katsomatta seksuaalisen koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden loukkaamiseen. Seksuaalisiin tekoihin pakottamisen lisäksi seksuaaliväkivallalla tarkoitetaan loukkaavaa tai alistavaa, seksuaalissävytteistä puhetta. Seksuaaliväkivaltaa voi ilmetä niin ydinperheen sisäisesti kuin ulkopuolellakin. Esimerkiksi aikuisten avioliitossa tapahtuva raiskaus on kriminalisoitu siinä missä perheen lähipiiriin kuuluvan henkilön alaikäiseen kohdistama seksuaalinen hyväksikäyttö. (Bildjuschkin ym. 2020, 9; Nyqvist 2006, 142-143.)

THL:n sanastossa suositellaan, että kunnia- ja hengellisen väkivallan sijaan käytettäisiin eritellysti termejä kunniaan, uskontoon ja kulttuuriin liittyvä väkivalta. Siitä huolimatta käytän tässä tutkielmassa tiivistetysti kunnia- ja hengellisen väkivallan käsitettä, jolla viitataan kaikkiin THL:n sanastossa määriteltyihin elementteihin. Kunnia- ja hengellinen väkivalta on vahvasti kulttuurisidonnaista. Sillä viitataan kaikenlaiseen henkilön itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden loukkaamiseen, jota väkivallan tekijä perustelee jollakin kulttuuriin tai uskontoon sidoksissa olevalla käytännöllä. Kunnia- ja hengelliseen väkivaltaan on yleensä kytköksissä muutaman henkilön sijaan laajempi ryhmä tai yhteisö. (Bildjuschkin ym. 2020, 9-10.) Suurikin yhteisö voi olla hyvin suljettu, jolloin väkivalta pysyy paremmin ulkopuolisilta piilossa ja salassa (Hansen ym. 2016, 76-77). Vaikka julkisessa keskustelussa kunnia- ja hengellisen väkivallalla saatetaan usein viitata maahanmuuttajayhteisöihin, kunniaan ja kulttuuriin liittyvää väkivaltaa ilmenee myös muissa erityis- ja vähemmistöryhmissä, kantasuomalaiset mukaan lukien. (Linjakumpu 2018, 51-54; Törmä ym. 2013, 26-28.)

Eron jälkeisellä vainolla tarkoitetaan päättyneen parisuhteen jälkeistä kontrollointia ja väkivaltaa. Vaino yleisesti on Suomessa kriminalisoitu teko (RL 19.12.1889/39). Vaino on toistuvaa ja tahallista uhkailua, seuraamista, tarkkailemista tai yhteyden ottamista siten, että se aiheuttaa vainotussa pelkoa tai ahdistusta. (Bildjuschkin ym. 2020, 9.) Eron jälkeinen vaino on monella tapaa kompleksinen lähisuhdeväkivallan muoto, jota lähipiiriin ja

viranomaistahojen on usein vaikea tunnistaa. Ulkopuolisille vainoajan toiminta saattaa näyttäytyä normalisoituna ja jopa hyveellisenä, jolloin ulkopuoliset eivät usko tai ymmärrä vainotun kokemaa pelkoa ja turvattomuutta. Esimerkiksi ulkopuolisille vainoajan häiritsevät yhteydenottoyritykset saattavat näyttäytyä viattomalta mustasukkaisuudelta ja kaipuulta entistä kumppania kohtaan, tai räikeä kiistely yhteisten lasten huoltajuudesta naamioituu välittävän vanhemman rooliin. (Nikupeteri 2016, 45; 60-6; 121; 134-135; 149; 233-234; Sinkkonen 2018, 93.)

Ikäihmiseen kohdistuvalla kaltoinkohtelulla ja väkivallalla tarkoitetaan yli 65-vuotiaisiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa. Kaltoinkohtelu ja väkivalta nivoutuvat toisiinsa, mutta kaltoinkohtelu viittaa erityisesti laiminlyöntiin ja piittaamattomuuteen, joka voi olla myös tahatonta. Ikääntymiseen liittyy erityispiirteitä, jotka lisäävät kaltoinkohtelun riskialttiutta, kuten muistisairaus ja fyysisen kunnon heikentyminen. Ikäihmisiin kohdistuvassa väkivallassa on paljon samanlaisia piirteitä kuin vammaisiin ja sairastuneisiin kohdistuvassa väkivallassa, sillä niissä kaikissa on yhteisenä riskitekijänä heikommassa asemassa olevan puolustuskyvyttömyys ja riippuvuus muiden ihmisten avusta arkipäiväisistä toiminnoista selviytymiseksi (Breckenridge 2018, 134-137). Erittelen kuitenkin ikäihmisten kaltoinkohtelun omaksi kategoriaksi sen elämänvaihetta korostavan erityisyyden vuoksi. Ikääntymistä pidetään luonnollisena elämänvaiheena ja siinä korostuu samalla sukupolvien väliset erot väkivaltaan liittyvissä käsityksissä ja arvomaailmoissa. (Tiilikallio & Säles 2018, 12-17; 56; Luoma ym. 2011, 8; Bildjuschkin ym. 2020, 8.)

Lähisuhdeväkivalta on ikään kuin kattokäsite ja kaikissa edellä mainituissa lähisuhdeväkivallan muodoissa väkivalta voi ilmetä usealla eri tavalla (Notko 2011, 25; Gregory ym. 2017, 2). Perinteinen käsitys väkivallasta on toisen ihmisen fyysinen eli ruumiillinen vahingoittaminen ja erikseen sen rinnalla puhutaan henkisestä tai emotionaalisesta väkivallasta. Fyysinen ja henkinen ulottuvuus kulkevat kuitenkin lähisuhdeväkivallassa aina käsi kädessä, sillä henkinen uhka ja väkivalta voi olla vähintään yhtä vahingollista kuin fyysinen. (Nyqvist 2006, 152-153.) Joidenkin tutkimusten (ks. Nyqvist 2006, 155) mukaan lähisuhdeväkivallalla on taipumus muuttua kierteeksi ja ajan myötä teot vakavoituvat, mikäli väkivallan kierrettä ei saada katkaistua. Äärimmillään lähisuhdeväkivalta voi johtaa henkirikokseen, josta käytetään kontekstista riippuen eri nimityksiä, kuten perhesurma tai kuniamurha. (Kaitue ym. 2007, 11; 21.)

Verbaalisen ja fyysisen toiminnan lisäksi lähisuhdeväkivalta voi ilmetä myös mm. välineellisenä, kemiallisena, taloudellisena tai digitaalisena. Välineelliseksi väkivallaksi voidaan luokitella toisen omaisuuden tai lemmikkieläimen vahingoittaminen, ja kemiallinen väkivalta on toisen tahallista vahingoittamista lääkkeillä, kemikaaleilla tai muilla vastaavilla aineilla. (Bildjuschkin ym. 2020, 3; 9.) Taloudellinen väkivalta on esimerkiksi toisen henkilön varallisuuden hyväksikäyttöä, rahankäytön kontrolloimista tai työssä käymisen estämistä (Kaittila & Nyqvist 2014). Digitaalinen väkivalta on informaatio- ja viestintäteknologian hyödyntämistä toisen henkilön häirintään, vakoiluun tai muuhun kontrolloimiseen (Reed ym. 2017).

2.2 Lähisuhdeväkivaltatyö

Väkivaltatyöntekijällä tarkoitan tutkielmassani sosiaali- tai terveydenhuollon ammattilaista, joka työskentelee väkivaltaa kokeneiden parissa, ja jonka työtehtävät liittyvät olennaisesti väkivallan ehkäisemis- ja korjaamistyöhön. Väkivaltatyöntekijöiden tutkinto- ja koulutustaustat voivat vaihdella eli työntekijöiden joukossa voi siten olla muitakin kuin sosiaalityöntekijöitä, esimerkiksi sosionomeja, sairaanhoitajia tai psykoterapeutteja.

Lähisuhdeväkivaltatyön organisaatiolla viitataan niin kunnallisiin, yksityisiin kuin kolmannenkin sektorin eli järjestöjen toimijoihin. Se, minkälaisen organisaation tai järjestön alaisuudessa lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö sijaitsee, riippuu kunnasta ja alueesta. Erityisesti isommissa kunnissa ja kuntayhtymissä voi olla useampi eri lähisuhdeväkivaltatyötä tarjoava organisaatio tai yksikkö, ja osa lähisuhdeväkivaltatyötä toteuttavista organisaatioista toimii valtakunnallisesti tai vain yksittäisen hankkeen muodossa (Nipuli 2020, 19; 61-62). Lisäksi osassa lähisuhdeväkivaltatyötä toteuttavista organisaatioista on väkivaltatyön lisäksi muutakin toimintaa. Tästä valaiseva esimerkki on Ensi- ja turvakotien liitto, johon kuuluu maanlaajuisesti useita eri turvakotiyhdistyksiä ja palveluita. Turvakotipalveluiden toimintaa ohjaa ja valvoo sosiaali- ja terveysministeriö, ja toiminnasta säädetään erikseen turvakotipalvelulaissa (1354/20).

Osa turvakotiyhdistyksistä tarjoaa varsinaisen turvakotitoiminnan lisäksi lähisuhdeväkivaltatyötä myös avopalvelun muodossa eli työskentely ei aina tarkoita asiakkuutta turvakodissa. Suomessa tehtävästä lähisuhdeväkivaltatyöstä ja lähisuhdeväkivallan ehkäisystä suosi-

tuksia ovat antaneet valtakunnallisesti sosiaali- ja terveysministeriö, aluehallintavirastot, Kuntaliitto ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Suositusten mukaan kunnissa tulisi olla poikkihallinnollinen koordinaatio- ja yhteistyöryhmä sekä nimetty vastuuhenkilö, jotka kuitenkin edelleen puuttuivat osasta kuntia vuonna 2019 tehdyssä selvityksessä. (Nipuli 2020, 19-20; 23.)

Lähisuhdeväkivallan tunnistamiseksi ja puheeksi ottamiseen on käytössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ohjeistamia suodatin- ja kartoituslomakkeita sekä moniammatillisen riskinarvioinnin menetelmä (MARAK). Moniammatilliseen työskentelyyn osallistuu poliisi sekä sosiaali- ja terveydenhuolto, jotka ovat tärkeitä toimijoita ohjaamassa varsinaisiin lähisuhdeväkivaltatyön palveluihin (yleensä järjestöihin). Lähisuhdeväkivaltatyön palveluihin lasketaan mukaan fyysisissä tiloissa toimivien yksiköiden lisäksi valtakunnalliset verkko- ja puhelinpalvelut, kuten THL:n ja Setlementti ry:n toteuttama Nollalinja tai Ensi- ja turvakotien liiton chat-palvelut. Lähisuhdeväkivaltatyön ohella yksi olennainen toimija on Rikosuhripäivystys (RIKU), joka tarjoaa tukipalveluita rikosoikeudellisiin prosesseihin. (Nipuli 2020, 43-44.)

Osa lähisuhdeväkivaltatyön yksiköistä ja palveluista on keskittynyt tiettyihin lähisuhdeväkivallan muotoihin, kuten esimerkiksi seksuaaliväkivaltaan, kunniaväkivaltaan tai eron jälkeiseen vainoon. Lähisuhdeväkivaltatyön palvelut sisältävät käytännössä yksilö- ja ryhmäterapeuttista apua. Useimmiten nämä palvelut ovat lyhytkestoisia ja keskittyvät kriisi- ja akuuttitilanteisiin, vaikka pitkäkestoinenkaan työskentely ei ole poissuljettua. Lähisuhdeväkivaltatyöhön voi myös sisältyä käytännönläheisiä toimia, kuten turvasuunnitelman laatiminen tai lähestymis- ja turvakieltojärjestelyissä auttaminen. (Nipuli 2020, 62-63.)

Lähisuhdeväkivaltatyötä tehdään niin ehkäisevästä kuin korjaavastakin näkökulmasta. Lähisuhdeväkivaltatyön ydintä on väkivallan kierteen katkaiseminen sekä väkivallasta selviytymisen tukeminen. Lähisuhdeväkivaltatyöhön voidaan laskea uhrikeskeisen työskentelyn lisäksi myös niin sanottu tekijätyö eli väkivallan tekijälle kohdennettu, väkivallan käyttämistä ehkäisevä tai katkaiseva muutostyöskentely. Suomessa tekijätyö on väkivallan tekijälle ja rikoksesta epäillylle vapaaehtoista. Tällaisia tekijätyön palveluita ovat esimerkiksi Lyömätön Linja -toimintamalli ja Maria Akatemia ry:n Demeter-työskentely (esim. Keiski ym. 2018, 145).

Asiantuntijoiden näkemysten ja yleisten linjausten mukaan tekijätyö tulisi erotella väkivallan kokijalle tarjottavasta kriisituesta. Erityisesti turvakodilla tapahtuva työskentely painottuu välittömään turvaamiseen ja akuuttiin hätään, jolloin väkivallan tekijä ei voi osallistua työskentelyyn kokijan turvallisuuden takaamiseksi. (Hyvärinen & Hautamäki 2013, 6, 14-15.) Lisäksi väkivallan tekijän ja kokijan yhteinen työskentely rikosasioiden sovittelun muodossa on saanut kritiikkiä siitä, että valta-asetelma on jo lähtökohtaisesti epätasapainossa. Kokija on hyvin haavoittuvassa ja alisteisessa asemassa suhteessa kontrolloivaan väkivallan tekijään. (Lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyöryhmä 2019, 14-15.)

Usein lähisuhdeväkivallan kohteesta käytetään uhri-käsitettä, jonka olen tarkoituksella rajannut tutkielmastani pois ja sen tilalla käytän kokija-käsitettä. Koen uhri-käsitteen jossain määrin ongelmalliseksi, sillä myös väkivallan kokija on voinut kohdistaa väkivaltaa tekijään tai johonkin toiseen henkilöön (Flinck 2006, 128). Kuitenkin väkivaltaa kokenut henkilö tarvitsee ja on aina oikeutettu avun saamiseen huolimatta siitä, onko hän itse kohdistanut väkivaltaa toiseen henkilöön vai ei.

Väkivallan tekijä itse saattaa myös identifioitua väkivaltaisessa suhteessa uhriksi ja perustella toimintaansa syyllistämällä henkilöä, keneen väkivalta on kohdistunut. Tekijän ja uhrin roolit saattavat siis sekoittua, jolloin uhri-käsite ei kuvaa varsinaista kokemusta väkivallasta, vaan epäoikeudenmukaisella tavalla asettaa vastuun väkivallan kohteena olevalle henkilölle. Auttajan näkökulmasta on vaikea erotella absoluuttisesti väkivaltaisen suhteen tekijä ja uhri, jos esimerkiksi toisen osapuolen vallan väärinkäyttö on henkistä ja toisen fyysistä, ja kumpikin perustelee väkivaltaista käyttäytymistään itsepuolustuksella. (Nyqvist 2006, 151-160; Heber 2014.) Lähtökohta tekijä ja kokija -määrittelyssä on usko väkivaltaa kokeneen subjektiiviseen kokemukseen. Väkivallan kokemus on todellinen siitä kertovalle henkilölle. (Laitinen & Nikupeteri 2013, 439-440.)

Merja Laitinen (2004) seksuaaliväkivallan uhreja koskevassa teoksessaan tarkastelee kriittisesti väkivallasta selviytymisen käsitettä, sillä selviytyminen ei ole itsestään selvä, kaavamainen prosessi. Uhriuden ja selviytyjän ulottuvuudet kulkevat usein limittäin ja Laitinen puhuukin selviytymisen lisäksi myös toipumisesta, eheytymisestä ja uudelleenrakentumisesta. Puhe selviytymisestä saattaa luoda vaikutelman siitä, että väkivallan kokijan odotetaan pääsevän yli väkivallan kokemuksestaan jossain vaiheessa ja tietyllä kaavalla. Tästä näkökulmasta selviytymispuhe saattaa vastuuttaa väkivallan kokijaa toimimaan ak-

tiivisesti traumaattisesta kokemuksesta toipumiseksi. (Laitinen 2004, 273-275.) Tässä tutkielmassa käytän kuitenkin väkivallasta selviytymisen käsitettä, sillä ensinnäkin pidän sitä selkeänä ilmaisuna. Toisekseen tarkastelussa ei ole niinkään kokijan omat vaikuttamismahdollisuudet, vaan ulkoiset selviytymiseen vaikuttavat tekijät eli kokijan läheisverkosto.

3 LÄHEISVERKOSTO KÄSITTEENÄ

3.1 Yhteisö ja lähisuhde

Monet tutkijat katsovat sosiaalityön juurien ulottuvan erityisesti 1800-luvulle, jolloin syntyi setlementtiliike. Setlementtiliike- ja ajattelu on alun perin Iso-Britanniasta, jossa ensimmäisenä perustettiin setlementtitaloja tai toiselta nimikkeeltään kansalaiskeskuksia köyhille alueille. Setlementtiliikkeen tarkoituksena oli yhdistää vauraiden ja hyväosaisten sekä köyhien ja huono-osaisten yhteiskuntaluokat elämään rinnakkain. Hyväosaisten oli mahdollista auttaa ja kohdata huono-osaista tasavertaisina ja tarkoituksena oli hälventää hyvä- ja huono-osaisten välistä jaottelua. Samalla setlementtiliike toi esiin yhteiskunnallisia ja rakenteellisia epäkohtia eriarvoisuuteen ja eriytymiseen liittyen. (Nivala & Ryyänen 2019, 42; Juhila 2006, 17-19; Roivainen 2004, 45.)

Setlementtiliike laajeni sittemmin muualle ja yhtenä sen tunnetuimpina ja merkittävimpinä henkilöinä pidetään yhdysvaltalaisista Jane Addamsia (1860-1935). Addams ajattelussaan korosti huono-osaisuuden johtuvan yhteiskunnallisista rakenteista sen sijaan, että huono-osaisuus olisi yksilön ominaisuus. Addamsin ajatteluun pohjautuu pitkälti yhdyskuntatyö ja muut vastaavat, yhteisölliset työotteet ja menetelmät, jotka rantautuivat 1960-luvulla Pohjoismaihin. Päivi Turusen (2016) mukaan Pohjoismaisessa yhdyskuntatyössä on kiinnitetty huomiota yhtäältä rakenteellisiin tekijöihin, kuten materiaaliset resurssit, verkostot ja valta, ja toisaalta myös sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keskeistä yhdyskuntatyössä on ollut kansalaisten ja yhteisöjen osallistuminen, voimaantuminen ja muutostoiminta. Nykyisellään yhdyskuntatyön kaltainen, yhteisöllisyyttä painottava sosiaalityön suuntaus tunnetaan yhteisösosiaalityön nimikkeellä. (Turunen 2016, 35-41; Juhila 2006, 28; 35.)

Yhteisö (*community*) käsitteenä on vaikeasti määriteltävissä, vaikka se ehkä onkin yleisesti ymmärrettävissä puhekielessä. Tarkastelemalla yhteisön teoreettisia lähtökohtia ja alkupe- räisiä määritelmiä, yhteisön määrittelyssä korostuu paikallisuus, kuten asuinalue, työpaikka, perhe tai suku. Toisaalta yhteisöt samalla myös ylittää paikallisuuden, sillä yhteisö voi koostua esimerkiksi samaan uskontoon tai kulttuuriin kuuluvasta joukosta, mitkä eivät aina riipu samasta asuinalueesta. Samaan yhteisöön voi siis kuulua henkilöitä, jotka asuvat jopa eri puolilla maailmaa, mikä viittaa paikallisuutta enemmän sosiaalisiin sidoksiin. Yhteisön

voi käsittää ennen kaikkea sosiaalisesti ilmiöksi. (Roivainen 2004, 8-9; 13-14.) Nykypäivänä on otettava huomioon myös informaatioteknologian ja sosiaalisen median mahdollistama yhteys kaikkialle ja kaiken aikaa, mikä muokkaa omalla tavallaan käsitystä yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä (Korkiamäki 2016, 144).

Sukua ja sukulaisuutta pidetään yhtenä lähisuhteita kuvaavana käsitteenä, jonka kautta yhteisöä voidaan määritellä ihmishistoriaa tarkastellessa. Irene Roivainen (2004) kirjoittaa, että sukulaisuus ei välttämättä tarkoita aina verisukulaisuutta, sillä erityisesti primitiivisiä yhteisöjä tarkastellessa suvulla voidaan viitata enemmänkin kulttuurisiin tai symbolisiin piirteisiin. Maanviljelys- ja säätyjärjestelmien yleistyttyä sukulaisuus saattoi kuvata yksilön paikkaa ja yhteiskunnallista statusta. Suomalaisessa maatalousyhteiskunnassa sukulaisuuden sijaan fyysinen paikka ja asema kylän tai maatilan sisällä määritteli yhteiskunnallista asemaa. Maatalousyhteiskunnassa huono-osaisten huolenpidosta vastasi kylä- ja maatilayhteisöt, ja yhteisöllinen vastuu merkitsi sosiaalista turvaa ja vähimmäistoimeentuloa. (Roivainen 2004, 15-19.)

Teollistumisen ja kaupungistumisen myötä kyläyhteisöjen vastuu ja merkitys väheni, kun tilalle tulivat työväenliike ja hyväntekeväisyys, joista ajan saatossa lähti muotoutumaan nykypäivän pohjoismainen sosiaaliturvajärjestelmä. Samalla myös individualismi ja yksilön oma vastuunkanto lisääntyi, kun väestö alkoi yhä enemmän vaihtamaan fyysistä paikkaa työn perässä. Myöhemmin uusliberalismin mukainen ajattelu yksilön vapaudesta ja toisaalta myös yksilönvastuusta vahvistui entisestään. (Juhila 2006, 17; 28; 33; 48.) Kirsi Juhilan (2006) mukaan tarve yhteisölliselle työotteelle yksilöllisyyden sijaan on korostunut nykyajassa. Myös Riikka Korkiamäki ym. (2016) pohtivat, onko yhteisöllisyys nykyään jopa uhanalaista. (Juhila 2006, 17; 28; 33; 48; 94; Korkiamäki ym. 2016, 5-6.)

Läheisiä ihmissuhteita kuvaava perheen käsitteeseen ei ole määriteltävissä yksinkertaisesti, sillä perheitä on monenlaisia. Yksi tapa luokitella perhe on hahmottaa se biologisina siteinä. Kun puhutaan vaikkapa biologisista lapsista tai sisaruksista, tarkoitetaan sillä verisukulaisuutta ja samaa perimää keskenään jakavia henkilöitä. Yksilö voi kuitenkin kokea perheenjäseniksi sellaisetkin henkilöt, joihin ei ole minkäänlaista biologista sidosta, esimerkiksi uusperhe, sijaisperhe, adoptioperhe, tukiperhe, seurustelukumppanin lapsuudenperhe tai isovanhemmat. Jopa lapsettomat aikuiset voivat kokea keskinäisen parisuhteen ja jaetun talouden perheeksi. Joidenkin määritelmien mukaan perhe voi tarkoittaa hoito- tai hoiva-

vastuuta, jossa perheenjäsenet eivät ole mitä tahansa läheisiä ihmissuhteita, vaan huolenpitoon liittyvän vastuun ja velvollisuuden alaisia henkilöitä. Perhesuhteet ovat siis jossain määrin neuvoteltavissa. (Hämäläinen 2012, 29-33; 49; 134.)

Aino Ritala-Koskinen (2001) on tutkinut lasten määritelmiä uusperheestä ja tutkimuksessa tulee esiin, että asiantuntijat tai muut ulkopuoliset saattavat mieltää lapsen perheen eri tavalla kuin lapsi itse. Lapsen tulkinta perheestä voi olla paljon laajempi kuin mitä aikuiset ja perheen parissa työskentelevät mieltävät. Lapsen tulkinta saattaa aikuisesta vaikuttaa epämääräiseltä ja ongelmalliselta, vaikka lapselle se on todellisuutta ja perhe määrittyy tunnetasolla. Lisäksi koti fyysisenä sijaintina määrittelee ehkä turhankin usein perhettä, sillä sen kautta rakentuu arkinen ympäristö ja hahmottuu selkeät rajat kodin sisäisten ja ulkopuolisten asukkaiden välille. Koteja voi olla useampi, joten fyysinen sijainti ei ole sellaisenaan riittävä kuvaamaan perheen moninaisuutta. (Ritala-Koskinen 2001, 186-191.)

Erityisesti lapsia koskevassa tutkimuksessa ilmenee, että läheiseen ihmissuhteeseen voi sisältyä kokemus mielekkästä tekemisestä ja yhteisestä ajanvietosta. Tiivis yhteydenpito ja fyysinen läheisyys säännöllisten tapaamisten myötä määrittelee kuitenkin vain osittain läheiseksi tai tärkeäksi miellettyä ihmissuhdetta. Perheenjäsen tai muu ihminen voi määrittyä merkitykselliseksi henkilöksi, vaikka yhteydenpito olisi heikkoa tai sitä ei olisi lainkaan olemassa. (Hämäläinen 2012, 135-138.)

Perhe- ja muihin lähisuhteisiin voi sisältyä läheisyyden lisäksi myös turvattomuutta. Ensimmäiset ja tärkeät ihmissuhteet voivat olla samaan aikaan huolta aiheuttavia, pelottavia ja epäluotettavia. (Hämäläinen 2012, 147.) Lähisuhdeväkivaltaa käsittelevässä artikkelissaan Leo Nyqvist (2006) kertoo, että perheen sisäistä väkivaltaa on alettu mieltää sosiaalisesti ongelmaksi vasta muutama vuosikymmen sitten, sillä perheiden yksityisyyttä on arvostettu ja suojeltu pitkään, ja perheessä tapahtuva väkivalta on jäänyt helposti piiloon perheen omaksi salaisuudeksi. Perhettä ei siis voi määritellä pelkän huolenpidon, hoivan ja turvan mukaan. Perheet ovat kuin pieniä, suljettuja yhteisöjä. Niissä vallitsee omat säännöt ja mallit, jotka eivät välttämättä vastaa yhteiskunnan enemmistöä edustavia normeja ja arvokäsitteitä. (Nyqvist 2006, 143.)

3.2 Verkosto

Verkoston (*network*) tutkimiselle on monta erilaista lähtökohtaa ja tapaa eikä sille ole mitään yksittäistä määritelmää tai kuvailukeinoa. Verkostoja voidaan tutkia sellaisenaan eli tarkastella yksinkertaisesti, keitä tai mitä toimijoita mihinkin verkostoon kuuluu. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa kiinnostus verkostoista on usein ehkä hieman syvällisempi, jolloin verkosto ei ole vain välineellinen käsite, vaan verkostoa kuvaamalla pyritään ymmärtämään ihmisten ajattelu- tai toimintamalleja. Kai Eriksson toteaa, että verkosto voi antaa mallin paitsi yhteiskunnan kuvaamiseen, myös yksilön käsitykseen omasta itsestään osana yhteiskuntaa. Arkisessa puheessa verkosto on enemmänkin yleiskäsite ja metafora kuin mikään tietty, tieteellistä mallia kuvaava käsite. Yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta verkostolla voi lyhyesti sanottuna kuvata erilaisia sosiaalisia sidoksia tai vuorovaikutussuhteita. (Eriksson 2015, 11-17.)

Verkostojohtamista tutkinutta Alisa Puustista (2017) lainaten verkosto saattaa muistuttaa ryhmän käsitettä, mutta olennaisin ero verkostolla ja ryhmällä on se, että verkostolla ei ole välttämättä rajoja, kun taas ryhmä on selkeästi rajattavissa tiettyyn joukkoon. Ryhmässä olevat henkilöt sekä ryhmän ulkopuoliset tunnistavat ryhmän. Verkostoon voi puolestaan kuulua henkilöitä, jotka eivät välttämättä ole tietoisia toisistaan. Verkosto voi sisältää yhden tai jopa useamman yhteiskunnan lisäksi yksilöitä, organisaatioita ja yhteisöjä, mikä merkitsee siis useiden eri toimijoiden välisiä yhteyksiä. Puustinen painottaa verkostojen kompleksisuutta eli monimutkaisuutta, mikä ei tarkoita ainoastaan useiden toimijoiden määrää tai verkoston laajuutta, vaan myös monimutkaisia vuorovaikutussuhteita toimijoiden kesken. Pieneksikin miellettävä verkosto voi olla kompleksinen. (Puustinen 2017, 35; 48-49.)

Irene Roivainen määrittelee läheisverkoston koostuvan perheestä, suvusta ja naapureista (Roivainen 2004, 83), mikä antaa melko suppean kuvan läheisistä. Sen sijaan esimerkiksi Lisa Goodman ym. (2016) käyttävät lähisuhdeväkivaltaa ja läheisverkostoja koskevassa artikkelissaan epävirallisen verkoston käsitettä (*informal network*). Tähän käsitteeseen he sisällyttävät perheen ja naapureiden lisäksi ystävät, työtoverit ja muut. (Goodman ym. 2016, 65.) Nykyajassa on ominaista, että ihmisten verkostot koostuvat enenevässä määrin ystäväistä ja muista omavalinnaisista läheisistä perinteisten perheen, suvun ja verisiteiden sijaan, joita yksilö ei käytännössä voi itse valita. Siinä mielessä yksilöllistymisen ja yksilön

valinnanvapauden suuntaus luo aivan uudenlaista yhteisöllisyyttä, johon perhe ja suku eivät ole sidottuja. (Jokinen & Mikats 2018, 50.)

Roivainen (2004) erittelee vertaisverkostot omaksi kategoriakseen, jotka koostuvat samankaltaisia kokemuksia ja elämäntilanteita omaavista ihmisistä kuin yksilölläkin. Tässä määrittelyssä vertaisverkostot voivat olla niin virallisia tai säännöllisiä vertaisryhmiä kuin epävirallisia tai spontaaneja kohtaamisia arkisessa elinympäristössä. Vertaisryhmät perustuvat vastavuoroisuuteen ja samankaltaisuuteen. (Roivainen 2004, 83). Vertaisuus ja vertaistuki on vapaaehtoisuutta, jota ei säädellä ulkoapäin juuri lainkaan. Vertaistuki ja -ryhmät ovat melko yleinen terapeuttinen tukimuoto, joita näkee erityisesti järjestötoiminnassa. Vertaisuus syntyy ryhmään kuuluvien henkilöiden keskinäisestä vertaisuudesta ja ryhmät ovat itseohjautuvia. Vertaisryhmät luokitellaan epävirallisiin verkostoihin, vaikka osa vertaistukiryhmistä onkin jonkun viralliseksi katsotun tahon koordinoimaa tai järjestämää. (Nivala & Rynänen 2019, 224.)

Virallisilla verkostoilla – tai institutionaalisilla yhteisöillä - tarkoitetaan kaikkea ammatillista ja paikoin julkista valtaa käyttäviä tahoja, esimerkiksi viranomaiset ja ammattiauttajat. Näin ollen myös sosiaalityön asiantuntijat ja lähisuhdeväkivaltatyön ammattilaiset muodostavat virallisia verkostoja. Virallisten verkostojen toiminnan säätelyssä painottuu lain säädäntö, ammattietiikka ja palveluhenki. Vaikka virallisilla verkostoilla on epävirallisiin verrattuna enemmän vastuuta ja velvollisuuksia, samalla niillä on lain ja säädösten mahdollistamaa valtaa. Viralliset verkostot ovat siis kontrolloivassa asemassa, mikä on ristiriidassa tasavertaisuuden periaatteisiin. (Nivala & Rynänen 2019, 224-225; Raitakari 2016, 188; 192.)

Epävirallisia verkostoja voi kutsua myös luonnollisiksi yhteisöiksi tai verkostoiksi, mikä kuvaa niiden tapaa muodostua luonnostaan ja omin ehdoin. Erityisesti sosiaalityössä viralliset verkostot muodostuvat usein pakon ja lain sanelemana, vaikkapa lastensuojelullisia tukitoimia järjestettäessä tai silloin, kun asiakkaalta puuttuu oma luonnollinen verkosto. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö myös luonnollisissa verkostoissa ilmenisi vallankäyttöä ja kontrollia. Niin kuin perheessä (Nyqvist 2006, 143), myös laajemmassa epävirallisessa verkostossa voi ilmetä yksilön hyvinvoinnin kannalta haitallisia piirteitä ja turvattomuutta. Viralliseen ja epäviralliseen verkostoon kuuluminen voi olla epävarmaa ja yhteisön jäsenyys muuttuvaa, sillä verkostosta voi joutua syrjäytetyksi. Verkostojen ja yhteisöjen jäse-

net voivat vaihtua eikä näin ollen läheisverkostokaan ole pysyvä. (Korkiamäki ym. 2016, 6-7; 10.)

Suomessa yhtenä läheisverkostoon liittyvänä menetelmänä on läheisneuvonpito, jossa asiakkaan tärkeäksi kokemat epävirallisen verkoston henkilöt kutsutaan koolle neuvottelemaan ja tuomaan esiin omia näkemyksiään osana asiakastilanteen ongelmanratkaisua. Menetelmä on peräisin Uudesta Seelannista ja sieltä kulkeutunut Ruotsin kautta Suomeen, joten menetelmän nimi on käännöksissä viitannut perhe- tai sukuneuvonpitoon (engl. Family Group Conference). Suomessa sen sijaan menetelmän nimeksi valikoitui läheisneuvonpito, jolla haluttiin tuoda esiin asiakkaan tärkeiden henkilöiden ja omaisten moninaisuus eikä viitata pelkästään biologisiin yhteyksiin tai verisiteisiin. (Heino 2000, 7-10.)

Tarja Heino (2000) määrittelee läheisneuvonpidon näkökulmasta läheisiksi kaikki ne henkilöt, jotka asiakas(lapsi) itse kokee läheisiksi ja merkittäviksi. Läheiset ovat useimmiten yksityishenkilöitä ja läheisen titteli sellaisenaan ei oikeuta juridisesti saamaan asiakasta koskevia, salassa pidettäviä tietoja, vaikka läheinen olisi keskeisessä asemassa työskentelyn kannalta. Läheisiksi ei tässä lasketa viranomaisia tai työntekijöitä. Lisäksi Heino määrittelee läheisverkoston koostuvan niistä henkilöistä, jotka osallistuvat läheisneuvonpitoon. (Heino 2000, 7-10.)

Läheisneuvonpidon tarkoitus ei ole laittaa läheisiä vastuuseen tai korvata lähiomaisilla viranomaisten hallinnollisia ja lainvoimaisia päätöksiä, vaan löytää uusia näkökulmia ja ratkaisuja. Läheisneuvonpidossa kiinnostus ei ole pelkästään siinä, kuka läheisistä voi tarjota käytännön apua, vaan minkälaisia ehdotuksia ja ratkaisuja läheisillä on osaksi viranomaisten suunnitelmia. (Vuorio 2008, 20-21.) Yhteisöllisyyttä painottavassa ja läheisiä huomioivassa työotteessa ei ole mielekästä tehdä vastakkainasettelua julkisen vallan ja läheisverkoston välille tai ajatella, että toinen korvaisi toisen täysin kokonaan. Molemmilla verkostoilla voi paikata ja korvata yksilön elämästä puuttuvia osia. Usein virallinen verkosto on yksilölle vain väliaikainen ratkaisu tai väliintulo, kun epävirallinen verkosto ei pysty ongelmassa auttamaan tai se aiheuttaa yksilölle turvattomuutta. Sen sijaan epävirallinen verkosto ainakin jossain muodossa on olemassa yksilölle ennen ja jälkeen virallisen verkoston väliintuloa. Epävirallisella verkostolla voi olla sellaisia voimavaroja ja yksilöä tukevia elementtejä, joita viralliset verkostot eivät pysty korvaamaan. (Raitakari 2016, 192; 207.)

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

4.1 Valta ja valtasuhteet

Yhteiskuntatieteissä vallasta ja vallankäytöstä ei ole vain yhtä tiettyä teoriaa. Kaiken kaikkiaan vallan määritelmä ja valtakäsitykset vaihtelevat riippuen lähteestä ja tieteenalasta (Brewster 2003, 207). Valtateorioita koskevassa, englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetään pääkäsitettä *power*. Suomenkielessä käsitteelle on kaksi yleistä vastinetta: valta ja voima. Käytän tässä tutkielmassa enemmän valta-sanaa, vaikka molemmat viittaavat usein samaan asiaan englanninkielisiä lähteitä tulkittaessa. Valtateorioissa esiintyy myös synonyymeja ja läheisesti toisiaan muistuttavia sanoja, joten siksi valtateorioihin sisältyvät käsitteet ja niiden suomennokset ovat tulkinnanvaraisia sekä kontekstisidonnaisia. (Esim. Hokkanen 2014, 119; Thompson 2007, 4.)

Yhtenä valtateorioiden merkittävimmistä tutkijoista pidetään Michel Foucault'a (1926-1984). Foucault on laajentanut teorioillaan ja havainnoillaan valtakäsityksiä siten, että valtaa on nähtävissä kaikenlaisissa eri ihmissuhteissa ja rakenteissa. Foucault itse ei ollut mieltynyt ajatukseen siitä, että vallasta olisi mitään tiettyä teoriaa, mikä selittäisi tai kuvaisi vallan käsitettä tyhjentävästi. Sen sijaan Foucault painotti vallan analysoimista eri konteksteissa ja käsittämään vallan ulottuvan kaikkialle, kaikissa sosiaalisissa suhteissa ja vuorovaikutustilanteissa. (Lynch 2014, 13-15; Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 216.)

Valta voi olla legitimoitua eli oikeutettua tai laillistettua. Legitimoidussa valta-asemassa voi olla joko yksityinen (esim. perheen vanhemmat suhteessa lapseensa) tai virallinen (esim. julkista valtaa käyttävä viranhaltija) henkilö. Legitimoitu valta vetoaa yhteiskunnan tai yhteisön vallitseviin sääntöihin ja normeihin. Legitimaatio vallankäyttönä on tekojen oikeuttamista ja legitimoitu valta on hierarkian huipulla tarkasteltaessa vallitsevaa sosiaalista järjestystä. Vallankäyttö voi näkyä suostutteluna tai manipulaationa, kuten tekojen merkityksellistämisenä. Merkityksellistäminen on yhteiskunnan tai yhteisön yhteisten ja jaettujen arvojen hyödyntämistä, ja joilla vallankäyttäjät toimintaansa perustelee. (Wrong 2017, 78-79; Scott 2001, 14-16.)

Valta voi olla myös pakottavaa. Pakottava vallankäyttö ei välttämättä ole laillista, oikeutettua tai yhteiskunnan arvojen mukaista, mutta vallankäytön kohde joutuu silti taipumaan vallankäyttäjän tahtoon. Pakottava valta voi hyödyntää sanktioita, joilla vallankäyttäjä oikeasee vallankäytön kohteen toimimaan toivotulla tavalla. (Wrong 2017, 85-88; Scott 2001, 149; Thompson 2007, 10; Notko 2011, 69.)

Yhteiskuntatieteissä valtasuhteita tarkastellaan usein laajassa ja abstraktissa merkityksessä sekä yhteiskunnallisissa rakenteissa, kuten politiikka, talous tai viranomaisahot. Laajoja, makrotason yhteiskunnallisia valtasuhteita ja -rakenteita tarkastellessa puhutaan erityisesti marginaaliryhmien, sorrettujen ja vähäosaisten asemasta suhteessa yhteiskunnan vallanpitäjiin sekä vallitseviin normeihin tai arvokäsityksiin. Historian saatossa valtasuhdetarkastelun keskiössä ovat olleet mm. rotusyrjintä, naisten oikeudet sekä seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen tasa-arvokysymykset. (Wrong 2017, 15-16; Thompson 2007, 67.)

Makrotason lisäksi valtasuhteet voivat näyttäytyä myös mikrotasolla ihmistenvälisenä valtana (Wrong 2017, 15-16). Ihmistenvälinen valta (*interpersonal power*) ilmenee yleensä kasvotusten tai muulla tavoin läheisessä, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Siihen sisältyy niin ihmisten fyysiset kuin psykologiset ominaisuudet. Psykologisilla ominaisuuksilla viitataan esimerkiksi persoonan piirteisiin tai karismaan. Fyysiset ominaisuudet viittaavat pitkälti fyysisiin kykyihin tai ulkoiseen olemukseen. Joissain määritelmissä fyysisiin ominaisuuksiin voi sisältyä myös esimerkiksi raha, aseet tai muu aineellinen omaisuus, joka määrittelee henkilön valtaa suhteessa muihin ihmisiin. (Scott 2001, 28-30; Wrong 2017, 57-58; 91-92; Thompson 2007, 5; 8.)

Marianne Notko on tehnyt väitöskirjan (2011) väkivallasta ja vallankäytöstä perhesuhteissa, joka toimi yhtenä pääasiallisista inspiraation lähteistä tutkielmani teoreettisen viitekehysten valinnalle. Notko toteaa teoksessaan, että yksilöiden välisten, yksityisten suhteiden vallan tarkastelu on tärkeää, vaikka valtateoriat ovatkin keskittyneet ensisijaisesti tarkastelemaan yhteiskunnassa laajemmin ilmenevää makrotason valtaa. Samassa teoksessaan Notko on tulkinnut John Scottia (2001), joka on yhtä lailla pitänyt kotia ja perhettä merkityksellisinä vallan harjoittamisen areenoina, vaikka Scott omassa teoksessaan käsittelee vain vähän vallankäyttöä perheessä. Lähisuhdeväkivalta on ihmistenvälisissä suhteissa tapahtuvaa vallan väärinkäyttöä (Hurtig ym. 2014), mutta sen lisäksi läheisiin ihmissuhteisiin sisältyy myös muunlaista valtaa ja vallankäyttöä. (Notko 2011, 70; Scott 2001, 28;

157). Tässä tutkielmassa syvennyn tarkastelemaan ihmistenvälisissä, mikrotason suhteissa ilmenevää valtaa ja vallankäyttöä väkivallan kokijan läheisverkostossa.

4.2 Vallankäytön moniulotteisuus

Valta sellaisenaan ei ole sen enempää kielteistä kuin myönteistäkään. Valtaa voi käyttää niin hyvään kuin pahaan. Ja toisaalta vallan määrittely myönteiseksi tai kielteiseksi riippuu siitä, mistä tai kenen näkökulmasta asiaa tarkastellaan. Olennaista vallan tarkastelussa on se, miten valtaa käytetään ja missä määrin. (Scott 2001, 4; 7; Thompson 2007, 25-26; Pohjola ym. 2017.) Vallan harjoittaminen (*exercising power*) viittaa vallan käyttötapoihin ja siihen, miten olemassa olevaa valtaa hyödyntää. Vallan omaaminen tai hallussa pitäminen (*holding power*) viittaa vallan olemassa oloon, vaikkei sitä harjoitaisi täydellä kapasiteetilla. Vallan harjoittamiseen ja hallussa pitämiseen vaikuttaa osittain se, missä määrin valta tiedostetaan; jos henkilö tiedostaa hallussaan olevan vallan, sitä todennäköisesti myös käyttää aktiivisemmin. Toisaalta henkilö voi olla myös hyvin tietoinen omasta vallastaan, mutta jättää samalla tietoisesti käyttämättä sitä. (Scott 2001, 4-8; Wrong 2017, 198-199.)

Vallan harjoittaminen kuvastaa vallan ilmenemistä aktualisoituneena eli episodimaisena tai jaksottaisena valtana. Aktualisoitunut valta (*actual power*) on suoraa, välitöntä ja näkyvää. Aktualisoitunut valta on yleensä ilmeistä ja helposti tunnistettavissa. Vallan hallussapito puolestaan kuvastaa vallan ilmenemistä potentiaalisena eli piilevänä, huomaamattomana tai välillisenä. Potentiaalinen valta (*potential power*) on samalla kykyä ja mahdollisuutta käyttää valtaa. (Wrong 2017, 43-47; Notko 2011, 69.)

Aktualisoituneen ja potentiaalisen vallan lisäksi Marianne Notko (2011) tarkastelee yksilöiden valtasuhteita ja asemaa kuvaillen subjektin aktiivisuutta ja passiivisuutta. Ne eivät ole varsinaisesti synonyymeja aktualisoituneelle ja potentiaaliselle vallalle, vaan kuvaavat hieman laajemmin yksilön toimintaa (tai toimimattomuutta) ja positiota suhteessa valtaan ja vastuuseen. Passiivisuuden käsitteellä voi kuvata sitä, että esimerkiksi aiemmin aktiivisesti alistava entinen kumppani voi edelleen vaikuttaa passiivisesti toiseen aiheuttamiensa traumojen ja pelon kautta, vaikka parisuhde olisi jo päättynyt ja entinen kumppani ei enää olisi fyysisesti läsnä tai yhteydessä toiseen. Myös aiemmin alisteisessa asemassa ollut kumppani voi jälkepäin vastustaa passiivisesti ajatuksen tasolla entistä dominoivaa

kumppaniaan, vaikka enää ei olisi tarvetta välittömälle itsepuolustukselle ja aktiiviselle vastustamiselle. (Notko 2011, 154-155; 197-198; Hydén 2005, 169; 178-186.) Vallan aktualisoituminen ja vallan harjoittaminen viittaavat aktiiviseen toimintaan. Potentiaalinen valta ja vallan hallussapito viittaavat puolestaan passiiviseen toimintaan. Siksi tulkitsen näiden käsitteiden täydentävän toisiaan.

Vallankäyttö lähisuhteissa on yleensä yhdistelmä aktualisoitunutta ja potentiaalista valtaa, joten selvä rajanveto niiden välillä voi olla joskus haastavaa. Suoraan vallankäyttöön voi olla jatkuvasti mahdollisuus, vaikka käytännössä valta-asemassa oleva henkilö ei sitä toiseen henkilöön kohdistaisi. Erityisesti väkivallasta puhuttaessa läheisessä ihmissuhteessa voi olla jatkuva väkivallan uhka tai pelon ilmapiiri, vaikka suoraa fyysistä tai verbaalista väkivaltaa ei koko ajan suhteessa ilmenisi. (Notko 2011 69.) Näin ollen voi olla välillä vaikea määritellä yksiselitteisesti, käyttääkö henkilö valtaansa aktiivisesti vai onko hän valta-asemassaan vain passiivinen.

Väkivalta on äärimmäistä vallankäyttöä, viimeisenä keinona suostutella ja pyrkiä kontrolloimaan toista henkilöä (Wrong 2017, 67; 69). Se on pakottavaa eikä se jätä valinnanvaraa sen kohteena olevalle henkilölle. Väkivallan lisäksi on myös muunlaista pakottavaa valtaa, jota ylivalta (*power over*) käsitteenä kuvaa. Ylivalta on kuvainnollisesti toisen yli kävelemistä. Fyysisen vallan lisäksi ylivalta voi ilmetä myös psykologisena. Ylivalta on epätasaroista ja dominoivaa vallankäyttöä, jossa yhden osapuolen valta on osin tai kokonaan pois toiselta osapuolelta. Ylivalta äärimmillään kuvaa siis sitä, että toisella henkilöllä ei ole lainkaan valtaa ja toisella on täysi valta, jolloin ylivalta näyttäytyy kielteisenä ja vääristyneenä valtasuhteena. (Thompson 14-17; Hokkanen 2014, 116; Hokkanen 2017, 286; Haugaard 2012, 353-358.)

Harvoin valta kuitenkaan jakautuu käytännössä ihmisten välisissä suhteissa niin yksinkertaisesti. Ylivallan rinnalla kulkee toimintavallan (*power to*) käsite. Toimintavalta viittaa passiivisen ja potentiaalisen vallan tavoin mahdollisuuteen tai kykyyn toimia sekä käyttää valtaa saavuttaakseen haluamansa. Toimintavalta kuvaa osaltaan kykyä saavuttaa päämäärä vastustuksesta huolimatta ja vaikuttaa asioihin suoralla tai välillisellä tavalla. Ylivalta ja toimintavalta voivat olla joskus yhteen kietoutuneita ja vaikeasti eroteltavissa toisistaan. Toimintavallaksi voi mieltää sen, että alisteisessakin asemassa olevalla henkilöllä on mahdollisuus vaikuttaa asioihin epäsymmetrisestä valta-asetelmasta huolimatta. (Wrong 2017,

24-25; 49.) Toimintavalta voi ilmetä esimerkiksi manipulointina tai suostutteluvaltana, jonka lopputulos voi olla suostuteltavan kannalta joko toivottu tai epäsuotuisa. (Thompson 2007, 14-17; Hokkanen 2014, 116; Hokkanen 2017, 286-287; Haugaard 2012, 353-358.)

Ihmisten välisellä vallalla voi olla kielteisten, alistavien ja dominoivien vaikutusten lisäksi myös myönteisiä vaikutuksia. Myönteistä vallankäyttöä käsittelevissä tutkimuksissa ja konteksteissa käytetään voimaantumisen (*empowerment*) käsitettä. Sosiaalityön tieteessä empowerment katsotaan jossain määrin omaksi erilliseksi teoriaksi, mutta siinäkin valta ja vallankäyttö ovat tarkastelun pääosassa. (Esim. Adams 2003; Hokkanen 2017; Hokkanen 2014, 119-120.) Anneli Pohjolan ym. (2017) mukaan voimaannuttavan ja myönteisen vallankäytön tarkastelu on olennainen osa vallan käsitteistöä kokonaisuudessaan siitäkin huolimatta, että vallankäyttö mielletään herkästi vain kielteiseksi tai rajoittavaksi. Valtaa voi siis käyttää sekä myönteisellä tavalla muiden ihmisten hyväksi että kielteisellä tavalla toisia ihmisiä vastaan. (Pohjola ym. 2017, 276-278).

Voimaannuttavan vallankäytön yhteydessä käytetty jaetun vallan (*power with*) käsite viittaa kollektiiviseen toimintaan ja yhteistyöhön. Jaetun vallan logiikka on siinä, että toisen henkilön valta ei ole toiselta pois, vaan päinvastoin valta kasvaa osapuolien keskuudessa. Jaettu valta on ikään kuin joukkovoimaa, jossa valta-asema saavutetaan yhteisten tavoitteiden ja toiminnan myötä. Jaettu valta edustaa kumppanuutta ja toisten hyväksymistä tasa-vertaisina. Ylivalta, toimintavalta ja jaettu valta muodostavat vallan kolme ulottuvuutta (Haugaard 2012, 353-358). Liisa Hokkanen (2014; 2017) puhuu vallasta moniulotteisena ja tarkastelee erityisesti näitä kolmea vallan ulottuvuutta voimaannuttavaa vallankäyttöä ja autetuksi tulemistä käsittelevissä teoksissaan. Hokkasen mukaan keskustelu vallan moniulotteisuudesta tuo esiin vallankäytön hienovaraisia muotoja. Hahmottamalla vallan moniulotteisena tulee samalla näkyväksi vallan vaihtelevat eri muodot ja valta-asetelmat. Vaikka Foucault'laisen näkemyksen mukaan valtaa on kaikkialla ja ainakin jossain määrin myös kaikilla ihmisillä (Lynch 2014, 13-15; Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 216), sitä ei kaikilla ole yhtä paljon ja valtasuhteet ovat erilaisia. (Hokkanen 2014; Hokkanen 2017, 277-296; Thompson 2007, 15-17.)

Tutkielman tutkimustuloksissa tarkastellaan läheisverkoston myönteistä ja kielteistä valtaa ylivalan, toimintavallan ja jaetun vallan kautta. Mielestäni nämä kolme ulottuvuutta eivät riittäneet kuvaamaan kokonaisvaltaisesti läheisverkoston roolia väkivaltatyön näkökulmas-

ta ja tutkimusongelman kannalta on tärkeää tarkastella läheisten osallistumista väkivalta-työssä. Jotkut läheiset eivät välttämättä vaikuta selkeällä tavalla kokijan väkivallasta selviytymiseen tai eivät ole mukana väkivaltatyöskentelyssä. Siksi tarvitsin aineistoanalyysissä myönteistä ja kielteistä vallankäyttöä kuvaavien käsitteiden rinnalle myös läheisten aktiivisuutta ja passiivisuutta (Notko 2011, 154-155; 197-198) kuvaavat käsitteet, joita aktualisoitunut ja potentiaalinen valta täydentävät (Wrong 2017, 43-49; Notko 2011, 69; Scott 2001, 4-8).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymykset ja tavoite

Pro gradu -tutkielmani varsinainen tutkimuskysymys on: ”Mikä rooli läheisverkostolla on lähisuhdeväkivaltatyössä?” Tutkimusta ohjaavia ja tarkentavia kysymyksiä ovat: 1. ”Miten läheisverkosto määritellään väkivaltatyössä?”, 2. ”Miten läheisverkosto huomioidaan väkivaltatyössä?” ja 3. ”Mitä väkivallasta selviytymisen kannalta suojaavia tai haittaavia tekijöitä liittyy läheisverkostoon?” Tutkimukseni tavoitteena on siis jäsenellä läheisverkoston roolia. Tutkimuksen näkökulma on väkivaltatyön ammattilaiset, jotka työskentelevät lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden parissa. Tutkimuksen ilmiönä on näin ollen lähisuhdeväkivalta.

Tutkimusongelman yhteiskunnallinen merkitys on nostaa läheisverkostot ja läheisten rooli näkyvämmäksi osaksi väkivaltatyötä ja väkivallasta selviytymistä. Sosiaalityön ammatillisten käytäntöjen kannalta tutkimus läheisverkoston roolista väkivaltatyössä on relevantti siksi, että tulosten pohjalta voi käytännön työkentällä esimerkiksi pohtia, huomioidaanko läheisverkostoja väkivaltatyössä riittävästi tai tulisiko jotain läheisverkostoihin liittyviä menetelmiä tai käytäntöjä vielä kehittää. Lähisuhdeväkivalta koskettaa hyvin laajasti sosiaalityön eri työkenttiä aina lastensuojelusta aikuissosiaalityöhön; terveydenhuollosta kolmannen tai yksityisen sektorin palveluihin; taloudellisista näkökulmista psykososiaaliseen ulottuvuuteen.

Siitä huolimatta, että väkivaltatyössä työskentelee sosiaalityöntekijöiden lisäksi muitakin ammattiryhmiä, tutkimusaihe liittyy olennaisesti sosiaalityöhön ja yhteiskuntatieteisiin. Läheisverkosto käsitteenä on vahvassa yhteydessä yhteiskuntatieteisiin sen sosiaalisen ulottuvuuden vuoksi. Läheisverkostolla kuvataan yksilön tai yhteisön sosiaalisia suhteita, joita voi tarkastella erilaisten yhteiskuntatieteellisten teorioiden tai lähestymistapojen kautta. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys vallasta ja vallankäytöstä on puolestaan merkittävä osa sosiaalityön asiantuntijuutta ja tieteenalaa. Tutkimusaihe ja tutkimusongelman asettelu ovat siis relevantteja sekä sosiaalityön käytännön että yhteiskuntatieteiden tieteellisen tutkimuksen kannalta.

Lähisuhdeväkivalta ilmiönä on hyvin laaja ja moninainen, mikä asetti haasteita tutkimukseni kysymyksenasettelulle sekä rajaamiselle. Pohdin aluksi ilmiön rajaamista vain yhteen tiettyyn lähisuhdeväkivallan ja väkivaltatyön muotoon. Koin kuitenkin, että näin tiukka rajaus olisi jättänyt aineistoni liian yksipuoliseksi. Lähisuhdeväkivaltaa voi ilmetä ja kohdistua kokijaan samaan aikaan useilla eri tavoilla eikä yksi väkivallan muoto rajaa muita pois. Perustelen rajausta sillä olettamuksella, että ottamalla väkivallan moninaisuuden huomioon, myös läheisverkostoja on mahdollista tarkastella monipuolisesti tämän tutkimuksen kontekstissa.

Väkivallan kokijan tai tekijän sukupuolella ei ole väliä tutkimukseni kannalta. Väkipalatyöntekijöille tehdyssä kyselyssä ja haastatteluissa ei määritelty tai rajattu väkivallan tekijän käsitettä, joten kyselyyn vastaamisessa jätettiin mahdollisuus määritellä myös väkivallan tekijä osaksi väkivallan kokijan läheisverkostoa. Lisäksi kyselyssä ja haastatteluissa ei määritelty tai rajattu sitä, minkä ikäistä väkivallan kokijalla tarkoitetaan. Tällä tavalla jätin tutkimukseen osallistuvalla tilaa määritellä ja kuvailla läheisverkostoa omin sanoin ja mahdollisimman kattavasti, mikä tukee aineiston laadullista analysointia sekä luotettavuutta.

5.2 Tutkimusaineisto ja aineistokeruu

Tutkimusaineisto koostuu lähisuhdeväkivaltatyöntekijöille suunnatuista nettikyselyistä ja haastatteluista. Alkuperäisen tutkimussuunnitelmani mukaan aineisto oli tarkoitus kerätä pelkän nettikyselyn avulla, mutta niukkojen vastausten vuoksi päätin täydentää aineistoa muutamalla haastattelulla. Tämän vuoksi jouduin muuttamaan alkuperäistä tutkimussuunnitelmaani siten, että osa tutkimuslupahakemuksista koski nettikyselyn sijaan nimenomaan haastattelua. Lisäksi alkuperäisen suunnitelman mukaan oli tarkoitus kerätä aineistoa vain Pirkanmaalta, mutta lopulta toimitin tutkimuslupahakemuksia laajemmalle alueelle, eri puolilla Suomea sijaitseviin organisaatioihin. Muutos tutkimussuunnitelmaan osoittautui hyväksi ratkaisuksi, sillä sain lopulta kokoon mielestäni riittävän monipuolisen aineiston. Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2008) kirjoittavat, että erilaisten aineistonkeruumenetelmien yhdistäminen voi joissain tapauksissa jopa rikastuttaa aineistoa ja lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Tutkijan tulisi aina valita tutkimusongelman kannalta sopivimmat menetelmät. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 38-39.)

Sain lopulta tutkimusluvan yhteensä neljästä (4) eri organisaatiosta. Osa luvista koskivat vain yksittäisiä haastateltavia. Osa luvista puolestaan sisälsi useampia eri yksiköitä tai toimipisteitä yhden organisaation sisällä eli useammalla työntekijällä tai työryhmällä oli mahdollisuus vastata nettikyselyyn. Kaiken kaikkiaan tutkimusaineistoni kertyi Pohjois-Suomen, Pirkanmaan ja Uudenmaan alueilta. Yksi tutkimukseen osallistuneista henkilöistä oli suuren kunnan työntekijä, loput työskentelivät Ensi- ja turvakotien liiton yhdistyksissä turvakoti- ja/tai avopalveluissa. Varmistaakseni tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden anonymiteetin, en ilmaise tarkemmin paikkakuntia, organisaatioiden nimiä tai muita tunnistetietoja (ks. Kuula 2011, 200-206). Nettikyselyn osalta edes minulla, tutkijalla, ei ole tietoa kaikkien vastaajien henkilöllisyydestä. Nettikyselyvastauksia kertyi kuusi (6) ja haastateltavia kolme (3) eli yhteensä tutkimukseeni osallistui yhdeksän (9) eri lähisuhdeväkivaltatyön ammattilaista. Nettikysely- ja haastatteluaineisto on kerätty talven 2019-2020 aikana.

Nettikyselyaineisto on kerätty itse suunnittelemani ja laatimallani, puolistrukturoidulla kyselylomakkeella (Liite 2) netissä Webropol -palvelussa. Kyselylomakkeen suunnittelu vaatii huolellista tutustumista tutkittavaan aiheeseen ja tutkimusongelman selkeää muotoilemista. Kyselylomaketta varten tutkimusaiheen teoreettiset käsitteet täytyy operationalisoida eli muotoilla kysymykset siten, että tutkittava ymmärtää ne ja tutkijan on mahdollista tehdä empiirisiä havaintoja aineistosta. (Valli 2018, 81-82; Valli & Perkkilä 2018, 119; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 14.) Kyselylomakkeessani en siis voinut kysyä tutkittavilta suoraan, mikä rooli läheisverkostolla on lähisuhdeväkivaltatyössä tai miten läheisverkosto vaikuttaa lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen, vaan pilkoin tutkimuskysymykset pienempiin osiin ja teemoihin. Kyselylomakkeen kysymykset tulee muotoilla kielellisesti oikein ja tutkittavalle kohderyhmälle sopivaksi (Valli 2018, 83). Tutkimukseni kohderyhmänä oli väkivaltatyöntekijät, joille ammattialan käsitteet ja termit ovat tutuja, mikä osaltaan helpotti kysymysten muotoilua lomakkeessa. Kyselylomake olisi hyvä aina pilotoida eli testata lomakkeen toimivuus ja kysymysten ymmärrettävyys ennen varsinaista kyselyn julkaisua (Valli 2018, 85-86). Testasin oman nettikyselyni muutamalla yksityishenkilöllä, joilla on sosiaalialan ammattiosaamista.

Nettikyselyyn pääsi vastaamaan erillisen linkin kautta, joka jaettiin tutkimusluvan antaneille organisaatioille ja työntekijöille. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista työntekijöille eli organisaation myöntämä tutkimuslupa ei sitonut työntekijöitä osallistumaan tutkimuk-

seen. Sähköisen kyselylomakkeen hyödyllisiin puoliin kuuluu se, että aineistoa on helppo ja edullista kerätä etäyhteydellä eikä tutkijan tai vastaajien tarvitse järjestää erillistä haastattelutilaisuutta. Kyselyyn vastaajat voivat pitkälti itse määritellä ajankohdan ja paikan kyselyvastausten antamiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 36; Valli 2018, 88.)

Tietoturvasyistä tutkimuslupahakemuksessa suosittelin käyttämään työnantajaorganisaation tietokonetta kyselyyn vastatessa ja kyselylomakkeessa kielsin vastaajia antamasta henkilö- tai yhteystietoja. Käytännössä en kuitenkaan pystynyt tutkijana täysin kontrolloimaan tai valvomaan, missä olosuhteissa nettikyselyihin vastattiin. Tutkimuslupahakemuksissa informoin, että aineistonkeruussani käyttämäni kyselylomakkeen tietojenkäsittelyä ja muita tietosuoja-asioita koskien löytyy tietoa Webropol -palvelun omasta tietosuojaselosteesta. (Liite 1.)

Kyselylomakkeessa on riskinä se, että kyselyyn vastaajat eivät ymmärrä lomakkeessa esitettyjä kysymyksiä tutkijan toivomalla tavalla tai vastaukset ovat niukkoja. (Valli 2018, 81; Hirsjärvi & Hurme 2008.) Kyselylomakkeen puolistrukturoiduilla kysymyksillä pystyin rajaamaan ja tarkentamaan asioita, joihin tutkijana halusin vastauksia. Toisaalta kyselylomakkeeni koostui pitkälti avoimista kysymyksistä, joissa vastaajalla oli mahdollisuus tuottaa aineistoa laajasti ja kattavasti sekä käyttää halutessaan esimerkkejä. Vastaajalla oli myös mahdollisuus vastata kysymyksiin niin kuin ne itse ymmärsi ja perustella vastaustaan tarkemmin avoimissa kysymyskohdissa.

Kyselylomakkeessa kaikki kysymykset olivat pakollisia eli lomaketta ei voinut lähettää keskeneräisenä eikä jättää avoimia kysymyskohtia tyhjäksi. Lomakkeessa oli kaikki kysymykset näkyvillä samaan aikaan, joten vastaajan oli mahdollista palata uudelleen kaikkiin kysymyksiin ja muokata vastauksia ennen lopullista vastausten lähettämistä. Suunnitellakseni kyselylomaketta tiedostin sen, että kyselyyn osallistuminen edellyttää väkivaltatyöntekijöiltä riittävästi aikaa ja motivaatiota, mitkä eivät aina ole itsestään selviä asioita nykypäivän kiireen ja tehokkuusvaatimusten värittämässä työelämässä. Näin ollen olin varautunut vastausten niukkuuteen nettikyselyssä.

Haastateltavat puolestaan valikoituivat siten, että olin henkilökohtaisesti suoraan yhteydessä sähköpostitse muutamiin eri organisaatioiden työntekijöihin ja tiedustelin heidän kiinnostustaan sekä mahdollisuuksiaan osallistua haastatteluun. Haastatteluunkin osallistumi-

nen oli työntekijöille vapaaehtoista. Ennen haastattelua kävin haastateltavien kanssa läpi lyhyesti tutkielmaan ja aineistonkäsittelyyn liittyviä käytäntöjä. Haastattelut tallennettiin ääninauhoitteelle haastateltavien suullisella suostumuksella, mutta tein samalla myös muistiinpanoja paperille siltä varalta, että ääninauhoite olisi jostain syystä epäonnistunut. Haastattelut toteutuivat fyysisesti työntekijöiden järjestämissä, rauhallisissa tiloissa, työntekijöiden omissa toimipisteissä. Haastattelut kestivät alle tunnin yhtä työntekijää kohden.

Haastattelut toteutuivat yksilöhaastatteluina ja haastattelurunko oli täysin sama kuin nettikyselyssä. Pyrin välttämään täydentäviä kysymyksiä, joilla olisin johdatellut liikaa haastateltavia, sillä johdattelu ja nettikyselyrungosta poikkeavat kysymykset olisivat voineet vääristää tutkimustuloksia vaikuttaen mahdollisesti koko tutkimuksen luotettavuuteen. (Valli 2018, 81.) Näin ollen varsinaisissa haastattelutilanteissa ei ollut juurikaan vuorovaikutusta tutkijan ja haastateltavan välillä, vaikka varsinaista haastattelutilannetta edeltävästi ja jälkeen jäi tilaa myös vapaamuotoiselle keskustelulle.

Haastattelut noudattivat puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun periaatteita. Hirsjärven ja Hurmeen (2008) mukaan teemahaastattelu on lähempänä strukturoimattomia haastatteluja kuin tiukemmin strukturoituja, mutta luokittelevat silti teemahaastattelun puolistrukturoiduksi. Teemahaastattelussa teemat ovat ennakkoon valittuja ja kaikille tutkittaville samat, mutta vastauksia voi antaa vapaamuotoisesti omin sanoin ja kysymysten järjestyksestä voi vaihdella. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.) Koin luontevana ja luotettavana menetelystään hyödyntää kyselylomaketta haastatteluissa, sillä niin nettikyselyyn kuin haastatteluunkin osallistuneilla oli mahdollisuus vastata kysymyksiin vapaamuotoisesti ohittamatta kuitenkaan mitään tutkimusongelman kannalta oleellista kysymystä tai teemaa.

Haastattelujen jälkeen litteroin eli purin ääninauhoitteiden sisällön tekstimuotoon tietokoneelle. Jo litterointivaiheessa karsin pois ylimääräiset täytesanat ja keskityin poimimaan haastatteluista vain tutkimusongelmani kannalta olennaiset asiat. Käytännössä kuuntelin ääninauhat vain kerran kokonaan läpi, jonka jälkeen siirryin analysoimaan aineistoa tekstimuodossa. Analyysivaiheenkin aikana siistin vielä litteroidun tekstin ulkoasua harkitusti korjaamalla puhekielisyyttä ja karsimalla vielä lisää joitain täytesanoja tai -lauseita. Litteroidun tekstin siistiminen oli perusteltua siksi, että haastattelujen suoria sitaatteja olisi mielekkäämpi ja helpompi lukea tutkielman viimeistellyssä versiossa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138-140).

Tutkimuslupahakemuksissa ja aineistoa kerätessä sitouduin noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia eettisiä periaatteita sekä tutkimusluvan antaneen organisaation ohjeita, yleisiä sääntöjä ja vaitiolovelvollisuutta. Sitouduin siihen, että henkilötiedot eivät ole tunnistettavissa viimeistellyssä pro gradu -tutkielmassani. Sitouduin myös noudattamaan aineiston käsittelyssä, säilyttämisessä ja tallentamisessa henkilötietolain määräyksiä, ja hävittämään aineiston asianmukaisella tavalla. (Ks. Kuula 2011, 32-39; 66-98.) Aineistoani ei käytetä jatkotutkimukseen tai mihinkään muuhun tarkoitukseen pro gradu-tutkielman lisäksi.

Tutkimuksen aluksi työntekijöiltä kartoitettiin monivalintakysymyksen muodossa, minkälaisen lähisuhdeväkivallan parissa he työskentelevät. Kaikki yhdeksän tutkimukseen osallistunutta työntekijää ilmoittivat työskentelevän seksuaaliväkivallan parissa. Yksi vastaajista valitsi ainoastaan seksuaaliväkivallan. Loput kahdeksan työntekijää ilmoittivat työskentelevän lisäksi perheväkivallan, parisuhdeväkivallan, eron jälkeisen vainon ja kunnia- tai hengellisen väkivallan parissa. Seitsemän vastaajaa ilmoittivat työskentelevän myös ikäihmisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja väkivallan parissa. Taustoittavassa kysymyksessä tarjottiin yhtenä vastausvaihtoehtona ”en osaa sanoa/joku muu”, jota kukaan työntekijöistä ei valinnut. (Taulukko 1.) Tulkitseen tämän niin, että muut vastausvaihtoehdot riittävät kuvaamaan lähisuhdeväkivallan moninaisuutta eivätkä työntekijät kokeneet tarpeelliseksi valita tätä viimeistä vastausvaihtoehtoa.

Taulukko 1. Työskentelyssä ilmenevät lähisuhdeväkivallan muodot

Lähisuhdeväkivallan muoto	Vastaajia yhteensä (n) 9
Perheväkivalta	8
Parisuhdeväkivalta	8
Seksuaaliväkivalta	9
Kunnia- tai hengellinen väkivalta	8
Eron jälkeinen vaino	8
Ikäihmiseen kohdistuva kaltoinkohtelu/väkivalta	7
En osaa sanoa/joku muu	0

Väkivallan muotoja kartoittavan kysymyksen tarkoituksena oli lähinnä taustoittaa varsinaista aineistoa, jotta tutkijalle ja tutkielman lukijalle muodostuisi selkeä käsitys siitä,

kuinka laajasta ilmiöstä lähisuhdeväkivallassa on kyse ja kuinka erilaisia väkivallan muotoja työntekijät työssään kohtaavat. Samalla tutkittaville taustakysymys toimii lämmittelynä ennen varsinaisia teemoihin sidottuja kysymyksiä (Liite 2). (Valli 2018, 82.)

5.3 Aineiston analyysi

Teemahaastattelua voi käyttää niin laadulliseen (kvalitatiivinen) kuin määrälliseen (kvantitatiivinen) tutkimukseen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Vaikka lomakekyselyt mielletään usein määrälliseen tutkimustarkoitukseen (Valli 2018, 81) ja kyselylomakkeessani oli määrällisiä piirteitä, esimerkiksi väittämä- ja monivalintakysymysten osalta (Liite 2), tutkimukseni analyysimenetelmä on kuitenkin laadullinen. Jari Metsämuurosen (2018) mukaan määrällinen mittaus voi toimia tutkimuksessa havainnollistuksena. Tutkimusongelmasta riippuen on siis mahdollista yhdistää laadulliseen myös jonkin verran määrällistä menetelmää, esimerkiksi käyttää taulukoita havainnollistamaan jotain aineiston keskeisiä piirteitä. (Metsämuuronen 2018, 239-253; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 17.)

Aineiston laadulliseksi analyysimenetelmäksi valikoitui aineistolähtöinen teemoittelu. Aineistolähtöinen analyysi on induktiivista eli teoria ei ohjaa analyysia, vaan teoria rakennetaan aineiston ehdoilla. Aineiston analyysiin ja tutkimustulosten muodostamiseen ei siis ole valmiiksi olemassa mitään teoreettista mallia eikä tutkimuksen ole tarkoitus testata tiettyä teoriaa. Aineistolähtöisessä analyysissa tehdään yksittäisten havaintojen kautta yleisempiä väitteitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 15.) Tutkielmassani ajatus vallankäytön teoreettisen viitekehyksen soveltamisesta syntyi aineiston luku- ja analyysiprosessin myötä.

Teemoittelussa tarkastellaan aineistosta yhtenäisiä piirteitä, jotka toistuvat tai nousevat esiin. Teemoittelua voi edesauttaa se, että tutkija on jo muodostanut niitä valmiiksi teemahaastattelua tai kyselylomaketta varten. Samojen teemojen käyttäminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä analyysivaiheessa, vaan aineistosta voi muotoutua aivan uusia tulokulmia tai kokonaisuuksia, jotka vastaavat paremmin tutkimuskysymykseen. Teemoittelumenetelmää käytettäessä tutkimustuloksia yleensä esitellään ja havainnollistetaan aineistosta lainattujen sitaattien eli näytepalojen muodossa, joiden avulla teemat tulevat näkyviin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 141-143; 173; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 105-106.) Tutkiel-

mani nettikysely- ja haastattelurungossa (Liite 2) oli valmiiksi valittuina teemoina läheisverkoston määritelmä, läheisverkoston kartoittaminen, läheisverkoston osallistuminen, läheisverkosto voimavarana ja läheisverkosto riskitekijänä. Nämä teemat näkyvät selvästi myös analyysissä ja tutkimustuloksissa.

Teemoittelussa voidaan lähteä liikkeelle käyttämällä koodausta apuna, jotta aineistosta on helpompi löytää olennaisia seikkoja ja yksityiskohtia teemojen hahmottamiseksi. Koodaaminen on hyvin vapaamuotoista ja se voi olla yksinkertaisesti esimerkiksi merkintöjen tekemistä litteroituun aineistoon tekstinkäsittelyohjelmassa. Koodaaminen on aineiston jäsentelyä, jossa tutkija tarkastelee, mitä tutkimusongelman kannalta olennaista aineistosta löytyy tai ei löydy. Koodausyksikköinä voi olla niin yksittäiset sanat, lauseet tai kappaleet. Koodausyksiköistä muodostuu lopulta teemoja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 80.) Kuviossa 1 on kuvattuna esimerkkejä tämän tutkielman analyysissä käytetyistä koodausyksiköistä sekä niistä muodostetuista tulkinnoista ja teemoista.

Kuvio 1. Koodaus ja teemoittelu

Esimerkkejä koodausyksiköistä	Koodin merkitys tutkijalle	Teema
<i>"Verkostokarttaa", "kyselemällä lisää mahdollisista ihmisistä, jotka voivat kuulua läheisverkostoon"</i>	Työntekijä kartoittaa ja pyrkii määrittelemään läheisverkoston.	Läheisverkoston kartoittaminen
<i>"tuo palvelun ääreen", "läheinen voi olla juuri se henkilö, joka ohjaa turvakotiin"</i>	Läheinen puuttuu väkivaltaan ja saattaa väkivallan kokijan ammattiavun piiriin	Väliintulo ja puuttuminen väkivaltaan
<i>"jos läheiset millään tavalla kyseenalaistaa", "ei mielletä jotain toimintaa väkivallaksi"</i>	Läheinen ei ymmärrä lähisuhdeväkivaltaa tai kyseenalaistaa väkivallan kokijan	Väkivallan ymmärtämättömyys ja kyseenalaistaminen

Teemojen muodostumisen jälkeen voi siirtyä tyypittelyyn. Tyypittelyllä kootaan koko aineiston tarjoama informaatio ja tutkimustulokset tiiviiseen muotoon. Laadullisessa tutkimuksessa tyypittely on osaltaan myös havaintojen tekemistä epätyypillisistä ja poikkeavista asioista, joilla voi tuoda näkyväksi vaikkapa aineistosta ilmi tulleita ristiriitoja tai näkemyseroja eri tutkittavien vastauksissa. Anita Saaranen-Kauppisen ja Anna Puusniekan sanoin tyypittely on tavallaan koontien koontia, jossa useampi teema voi siis sisältyä yhteen tyyppiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 108-109.) Tutkielmassani tyypeiksi muodostui läheisverkosto aktiivisena, passiivisena, voimavarana ja riskitekijänä, joiden kautta läheisverkoston rooli jäsentyy. Näiden tyyppien sisälle on koottuna eri teemoja, joita

tulosluvussa (luku 6) tarkastelen alaotsikoinnin mukaisesti. Kuvio 2 havainnollistaa esimerkinomaisesti tutkielman teemoista tehtyä tyypittelyä.

Kuvio 2. Tyypittely

Esimerkkejä teemoista	Tyyppi
Läheisverkoston kartoittaminen	Läheisverkosto voimavarana/riskitekijänä, läheisverkosto aktiivisena/passiivisena
Väliintulo ja puuttuminen väkivaltaan	Läheisverkosto voimavarana, läheisverkosto aktiivisena
Väkivallan ymmärtämättömyys ja kyseenalaistaminen	Läheisverkosto riskitekijänä, läheisverkosto passiivisena

5.4 Tutkimusetiikka ja tutkijan positio

Tutkielmani tieteenfilosofista suuntausta kuvaa parhaiten sosiaalinen konstruktioismi. Siinä lähtökohtana on näkemys sosiaalisesta todellisuudesta, jota ihmiset itse tuottavat. Ihmisten kieli ja käsitteet muovaavat sosiaalista todellisuutta. Sosiaalisen konstruktioismin mukaan tieteessä ja tutkimuksessa ei ole vain yhtä oikeaa, itsestäänselvää tai pysyvää todellisuutta, vaan kaikki käsitykset rakentuvat vuorovaikutuksessa ja sosiaalisissa suhteissa käytetyn kielen kautta. Tutkimuksessa käytetty ja tuotettu tieto on suhteellista ja osin sidoksissa historiallisiin ja kulttuurisiin seikkoihin. Sosiaalisen konstruktioismin mukaan tutkimuksessa tuotettu tieto ja tutkijan käyttämät käsitteet rakentavat sosiaalista todellisuutta. (Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 108; 216; Kiikeri & Ylikoski 2004, 216.) Tutkielmassani tutkijan ja tutkittavien käyttämät käsitteet ja kieli on olennainen osa tiedon rakentumista eikä tutkimustulokset kerro yhtä ainoaa, varmaa totuutta maailmasta.

Ihmistieteitä koskevassa tutkimuksessa eettinen tarkastelu kulkee mukana koko tutkimusprosessin ajan (Hirsjärvi & Hurme 2008, 19). Tutkimuseettiseen tarkasteluun sisältyy pohdinta tutkimuksen luotettavuudesta, jonka yhteydessä puhutaan reliabiliteetista ja validiteetista. Reliaabelius voidaan määritellä siten, että tutkittaessa samaa henkilöä kaksi kertaa saadaan sama tulos molemmilla kerroilla, toisin sanoen tutkimus on toistettavissa. Ihmistieteiden laadullisessa tutkimuksessa reliaabeliutta voi olla vaikea arvioida tai määritellä,

sillä ihmiselle on ominaista ajassa ja kontekstissa tapahtuvat muutokset. Siksi samojen tulosten toistuminen saattaa olla epätodennäköistä eikä se silti vaikuta tutkimuksen luotettavuuteen. Hirsjärven ja Hurmeen (2008) mukaan reliaabeliutta voi arvioida käyttämällä myös kahta erilaista tutkimusmenetelmää ja katsoa saadaanko sitä kautta samoja tuloksia. Omassa tutkimuksessani käytin kahta erilaista aineistonkeruumenetelmää, joskin eri henkilöille (työntekijöille) eli tutkimukseni reliaabeliuden määrittelyssä on oltava kriittinen. Laadullisen tutkimuksen reliaabelius on lopulta kiinni tutkijan omasta toiminnasta ja aineiston analysoinnista eikä niinkään tutkittavien vastauksista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 185-189.)

Validiteetti kuvaa sitä, kuinka uskottava tai perusteellinen tutkimus on. Laadullisessa tutkimuksessa validiutta tukee käsitteiden huolellinen määrittely ja analysointi mahdollisten virhetulkintojen varalta. Tutkimuksen luotettavuutta siis määrittelee osittain se, kuinka hyvin tutkijan ja tutkittavien käyttämät käsitteet tai tulkinnat vastaavat tutkimusaihetta ja -ilmiötä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 186-188.) Siksi tutkimuksessa on tärkeää perustella ja esitellä tutkimuksen tieteenfilosofista suuntausta, tutkijan omia tulkintoja sekä aineiston keruuta ja analyysia. (Kiviniemi 2018, 70-72.)

Pohdittaessa tutkijan positiota - eli tutkijan suhdetta ja asemaa tutkimusongelmaan nähden – tulee tutkijan pohtia omaa objektiivisuutta: pystynkö tarkastelemaan tutkimusilmiötä ja -kohdetta riittävän puolueettomasti ja ulkoa päin? Tutkijan omat ideologiat tai arvomaailma voi ohjata tutkimusongelman muotoilua ja näkökulmaa. Minä en ole ollut tutkimusvaiheessa tai sitä edeltävästi samassa työyhteisössä kuin tutkimukseen osallistuneet työntekijät. Lisäksi minulla ei ole henkilökohtaista työkokemusta varsinaisesta väkivaltatyöstä. Toisaalta tutkija ei koskaan pysty olemaan täysin objektiivinen, sillä kenenkään ei ole mahdollista irrottautua täysin omasta ajattelustaan ja käsityksistään, joita elämän aikana mieleen on rakentunut (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tämän tutkielman tekohetkellä käytännön työkokemukseeni on sisältynyt sosiaalityöntekijän sijaisen tehtävät lasten, nuorten ja perheiden parissa, joista osa on väkivaltaa kokeneita, ja olen tehnyt yhteistyötä väkivaltatyön ammattilaisten ja läheisten kanssa.

Minun tutkimukseni on opinnäytetyö, jonka suunnittelu on lähtenyt omasta aloitteestani. Tutkimukselleni ei siis ole rahoittajia eikä tutkimukseeni osallistuvat organisaatiot tai mitkään muutkaan tahot ole tutkimukseni toimeksiantajia. (Ks. Saaranen-Kauppinen & Puus-

niekka 2006.) Tutkimusaiheeni valintaa on ohjannut se, että käytännön työn ja ammatillisen kasvun kannalta koen tärkeäksi syventää ja laajentaa väkivaltaosaamista ja -tietämystä. Lisäksi tutkimusaihe kiinnostaa sen käytännönläheisyyden vuoksi. Kukaan muu ei ollut puolestani muotoilemassa tutkimuskysymyksiä tai valikoimassa tutkimukseen osallistuneita organisaatioita.

Tutkimuseettiseen pohdintaan vaikuttaa tutkimusaiheen sensitiivisyys eli tutkittavien ilmiöiden ja asioiden arkaluontoisuus. Lähisuhdeväkivalta on sensitiivinen aihe, joka asettaa eettisiä haasteita sen toteuttamiselle. (Kallinen ym. 2018, 144-147.) Vaikka sosiaalityön kentällä törmää usein lähisuhdeväkivallan teemaan, siihen liittyy yhä tänäkin päivänä tabuja ja häpeää (Nyqvist 2006, 143; 148; 150-152).

Näin sensitiiviseen aiheeseen liittyvän tutkimuksen toteuttamista edesauttoi se, että aineistonkeruu kohdistui ammattilaisiin eikä esimerkiksi lähisuhdeväkivaltatyön asiakkaisiin tai heidän läheisiin. Lähisuhdeväkivallan parissa työskentelevät ammattilaiset ovat nähdäkseni tottuneet käsittelemään sensitiivistä aihetta työnsä puolesta, joten olen otaksunut, että ammattilaiset pystyvät ottamaan riittävästi etäisyyttä aiheeseen emotionaalisella tasolla myös tutkimukseen osallistuessa. Toisin sanoen olen pitänyt epätodennäköisenä, että tämän arkaluontoisen aiheen käsittely tutkimuksen merkeissä kävisi liian raskaaksi tai henkilökoh- taiseksi työntekijälle. Työntekijöitä sitoo myös ihmisoikeuksiin pohjautuvat sosiaalialan ammattieettiset ohjeet, joihin perustuen työntekijän tulee kohdella kaikkia ihmisiä kunnioittavasti ja ihmisarvon mukaisesti, riippumatta ihmisen taustoista tai yhteiskunnallisesta asemasta (Heikkinen, Alpo 2017). Aineistonkeruussa luotin siihen, että työntekijät antavat vastauksiaan eettisiä ohjeita noudattaen ja säilyttäen asiakkaita kunnioittavan työotteen.

Tutkimuseetiikan kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota tutkittavien yksityisyyteen ja tietosuojaan. Aineiston anonymisointi eli tunnistettavuuden poistaminen tai muuttaminen on yleinen keino turvata tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden yksityisyys. Tässä tutkielmassa tutkittavina olivat väkivaltatyöntekijät, mutta heidän vastauksissaan ja antamis- saan esimerkeissä oli riskinä esiintyä myös yksityiskohtia, joista olisi voinut tunnistaa heidän väkivaltatyön asiakkaitaan. Siksi anonymisointi turvaa samalla tutkimukseen osallistu- neiden työntekijöiden lisäksi muidenkin henkilöiden yksityisyyden. Anonymisointi mah- dollistaa sen, että tutkittavat uskaltavat tuottaa avoimemmin ja kattavammin vastauksia aineistonkeruussa tiedostaessaan, ettei tutkimustulokset ja tutkijan tekemät tulkinnat henki-

löidy tiettyyn tutkittavaan. Näin ollen myös aineistostakin tulee mahdollisimman kattava. Anonymisointi saattaa vaikuttaa osin tutkimustulosten luotettavuuteen, joten anonymisoinnin tarvetta on arvioitava tutkimuskohtaisesti. Anonymisointi on usein perusteltua tutkijain ammattilaisiin sensitiivisen luonteen vuoksi. (Kuula 2011, 200-213.) Siksi tutkimukseeni osallistuneiden väkivaltatyöntekijöiden tunnistetiedot on karsittu lähes kokonaan pois. Osasta aineiston sitaatteja on poistettu tunnistetietoja, jotka viittaavat esimerkiksi tiettyyn paikkakuntaan. Tutkimustulosluvussa esitettyjä sitaattejakaan ei ole yksilöity tarkemmin, sillä katsoin sen olevan tutkimusongelman kannalta epäolennaista.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Läheisverkosto väkivaltatyössä

6.1.1 Läheisverkoston määritelmä

Tutkimuksessa lähisuhdeväkivaltatyöntekijöiltä kysyttiin, mitä heidän mielestään väkivallan kokijan läheinen ja läheisverkosto tarkoittavat. Kaikissa vastauksissa mainittiin sukulaiset ja perheenjäsenet. Vastauksissa kuitenkin korostui, että läheisverkostoon voi lukeutua perhe- tai sukulaissuhteiden lisäksi myös muunlaisia ihmissuhteita. Suurin osa työntekijöistä oli sitä mieltä, että väkivallan kokijan oma näkemys ja mielipide määrittävät pitkälti sen, keitä läheisverkostoon kuuluu.

Asiakkaan perheenjäsenet, sukulaiset, ystävät, muut [...] puolison lapset, puolison vanhemmat, asiakkaan omat vanhemmat.

Läheiset suhteet ovat mielestäni usein joko oman perheen jäseniä, lapsuuden perheen jäseniä tai muita perhesuhteita.

Minusta on laajempi käsite kuin sukulaiset. Läheinen voi olla hyvä (lapsuuden)ystävä, koulukaveri tai hyvä naapuri.

Jopa työkaverit voidaan lukea läheisverkostoon.

Se lähtee siitä asiakkaan omasta määrittelystä, että kuka on läheinen. Lähtökohtaisesti asiakas nimeää itse oman läheisensä. Läheinen suhde voi olla asiakkaalle monista syistä läheinen.

Tavallaan ne ihmiset, jotka asiakkaan lähellä ovat ja asiakas ne itse läheisiksi kokee, ovat läheisverkostoa.

Näiden määritelmien perusteella ei vielä pysty tekemään johtopäätöksiä, vaikuttaako läheisverkosto myönteisellä tai kielteisellä tavalla väkivallasta selviytymiseen. Perhe ja lähiyhteisöt voivat olla niin suojaavia kuin haitallisia lähisuhteita (Hämäläinen 2012, 147), joten määritelmä vaatii tarkennusta. Osa työntekijöistä oli sitä mieltä, että läheinen on nimenomaan se tärkeä henkilö, joka auttaa vaikeassa elämäntilanteessa. Osassa vastauksista korostettiin vapaaehtoisuutta. Tästä näkökulmasta kokijalla voi siis olla paljonkin ystäviä, perheenjäseniä, sukulaisia tai muita kontakteja, mutta heistä läheisverkostoon lukeutuvat erityisesti ne, jotka ovat läsnä ja tukevat vapaaehtoisuuteen tai vilpittömään auttamisen

haluun perustuen. Vapaaehtoisuudella saatetaan viitata myös kolmannen sektorin vapaaehtoistyöntekijöihin, joihin voi lukeutua mukaan vertaistukijat tai kokemusasiantuntijat. Vapaaehtoisuuteen sisältyy läheisen valta valita, toimiako toisen ihmisen tukena vai ei. (Ks. Hokkanen 2014, 68-69.)

Miellän läheiseen suhteeseen aikuisten välillä vapaaehtoisuuden [...] Läheisverkosto on joukko ihmisiä, jotka ovat läsnä/ tarjoavat tukeaan/ ovat käytettävissä vapaaehtoisesti.

Läheinen suhde voi muodostua myös auttajaan, tukea antavaan ihmissuhteeseen.

Yksi työntekijöistä puolestaan mainitsi läheisen ihmissuhteen olevan usein myös vastavuoroista. Vastavuoroisuus voi sulkea pois läheisen määritelmästä viralliset verkostot ja ammattiauttajat, mukaan lukien väkivaltatyöntekijät, jotka auttavat väkivallan kokijaa palkkatyönään ja ammattieettisestä velvollisuudesta. Väkivaltatyön asiakkaan ei voi edellyttää auttavan vastavuoroisesti auttajaansa (ks. Hokkanen 2014, 68-69). Tätä samaa olivat pohjineet monet muutkin työntekijät. Osa näki väkivallasta selviytymisen kannalta olennaisena, että varsinainen terapeutin väkivaltakokemuksen käsitteleminen jää ammattilaisten tehtäväksi. Vastavuoroisuus ei ehkä sellaisenaan tee lähisuhteesta riskitekijää, mutta työntekijät tunnistivat riskin siinä, jos väkivallan kokija kokee olevan velvoitettu auttamaan vastavuoroisesti omaa auttajaansa.

Läheiseksi ei nimetä terapeuttia, perhetyöntekijää tms., vaikka tämä olisi verkostossa tärkeässä roolissa.

Mun on kauhean vaikea mieltää läheisverkostoon sellaisia viranomaistahoja, vaikka jostain ammattihenkilöstäkin on voinut tulla läheinen.

Ystävälle, läheiselle, perheenjäsenelle asioiden kertominen voi tuntua siltä, että kuormittaa heitä. Et senkin takia on ehkä hyvä pitää se niin, että kriisiapua ja ammattiapua tarjoavat ammattilaiset

Ettei sitten hoivattavasta tule hoivaaja.

Huolimatta siitä, tarkoitetaanko läheisellä ammattiauttajaa tai muuta asiakkaalle tärkeää henkilöä, useissa vastauksissa korostettiin vuorovaikutusta ja luottamusta perustana läheiselle ihmissuhteelle. Läheinen on se henkilö, keneen kriisitilanteessa voi nojautua ja ilmaista avoimesti tunteitaan. Läheinen näyttäytyy työntekijöiden määritelmässä voimavarana ja läheistä voi luonnehtia lähisuhdeväkivallasta selviytymistä tukevana tekijänä.

*Henkilö, johon asiakkaalla on luottamuksellinen suhde.
[Perustuu] hyvään vuorovaikutussuhteeseen, esim. ystävät.*

Kyse kuitenkin ihmisestä, jonka kanssa uskaltaa jakaa asioitaan.

Läheinen ihminen on usein myös sellainen, joka tietää siitä [väkivalta]tilanteesta. Useinhan lähisuhdeväkivalta on jatkunut pitkään ja asiakkaan läheinen henkilö on voinut olla siitä tietoinen ja kertoa huolestaan tälle asiakashenkilölle.

Kysyttäessä läheisverkoston ja läheisen määritelmää, kukaan työntekijöistä ei maininnut väkivallan tekijää. Sen sijaan muiden tutkimuksessa esitettyjen kysymysten kohdalla osa työntekijöistä pohti vastauksissaan väkivallan tekijän osuutta läheisverkostossa. Pohdintoissa nousi esiin ristiriitaisuus ja vaikeus määritellä läheisen käsite silloin, kun väkivallan tekijän ja kokijan välinen suhde mielletään lähisuhteeksi. Työntekijöiden vastauksissa tuli näkyviin myös se, että lähisuhdeväkivallan kokija saattaa määritellä ja mieltää läheisensä aivan eri tavalla kuin työntekijä. On mahdollista, että jonkun näkökulmasta myös väkivallan tekijä mielletään läheiseksi ja osaksi läheisverkostoa. Siksi läheisverkosto ei välttämättä ole väkivallan kokijalle suojaava ja turvallinen, vaikka osa verkostoon kuuluvista läheisistä pystyisivätkin tarjoamaan tukea ja turvaa.

On ehkä merkittävää oivaltaa, että usein kun puhutaan lähisuhdeväkivallasta, niin silloin myöskin se tekijä on läheinen ja voidaan mieltää, että se kuuluu siihen läheisverkostoon.

Siinä määrin jatkuva pohdinnan aihe. Se on yks lähisuhdeväkivallan ehkä merkittävien kysymys. Se järkyttävä ambivalenssi, mikä siihen liittyy. Se on se läheinen, joka satuttaa... niin tekee siitä ilmiöstä erityisen vaikean. [...] Ajattelen, että siihen läheisen määritelmään... meinasin sanoa, että siihen kuuluu jokin tällainen positiivinen tunneside, mutta eihän niin ole. Siis ei välttämättä. Läheinhän voi olla äärimmäisen negatiivisia tunteita herättävä ja se on silti läheisverkoston osa. Hirveen vaikea kysymys ja siinä me ollaan tän ilmiön ytimessä: miten se läheinen määritellään tai miten asiakas itse sen määrittelee. Kukaan muu ei sitä hänen puolestaan voi tehdä.

Joskus voi käydä niin, että asiakas ei miellä sitä ongelmallisuutta siinä verkostossa. Hän on syntynyt ja kasvanut siinä tietyssä ympäristössä, missä hyväksytään tietynasteinen väkivalta, mitä he eivät välttämättä miellä edes väkivallaksi. Silloin on pakko kysyä, onko se voimavara. Läheinen saattaa viihtyä siinä läheisverkostossa, mutta me saatetaan nähdä se täällä [väkivaltatyössä] vähän eri tavalla, jos tavoitteena on päästä siitä väkivallasta eroon ja luoda turvallisuutta. Toisaalta voi olla niinkin päin, että semmoinen läheisverkosto, mikä on jäänyt jotenkin etäiseksi - voi olla, ettei asiakas miellä sitä voimavaraksi - mutta siinä vois olla paljon potentiaalia siinä verkostossa.

Työntekijöiden vastausten perusteella läheisverkostolle ei ole mitään tiettyä määritelmää eivätkä kaikki miellä läheisen määritelmää samalla tavalla. Työntekijöiden näkökulmasta

läheisverkosto voi siis olla mahdollinen voimavara ja toisaalta se voi olla mahdollinen riskitekijä väkivallasta selviytymisen kannalta. Työntekijöiden vastausten perusteella olennaista läheisverkoston määrittämiseksi on selvittää tapauskohtaisesti, ketkä väkivallan kokija itse kokee läheisiksi. Läheisverkoston määrittely ei sellaisenaan vielä kuvaa, kuinka aktiivisesti tai passiivisesti läheiset osallistuvat väkivaltatyöhön tai vaikuttavat kunkin väkivallan kokijan kohdalla väkivallasta selviytymiseen.

6.1.2 Läheisverkoston kartoittaminen

Tutkimuksessa työntekijöiltä kysyttiin, käyttävätkö he työssään läheisverkoston kartoittamiseksi jonkinlaisia menetelmiä. Yksi työntekijöistä vastasi yksiselitteisesti, ettei kartoita läheisverkostoa. Loput kahdeksan työntekijää kuvailivat erilaisia keinoja tai menetelmiä, joista mainittiin ainakin verkostokartan tai sukupuun kaltaiset piirrokset ja kuvahavainnollistukset. Verkostokartta ja sukupuu näyttäytyvät vastausten perusteella siis yleisimmiltä menetelmiltä, joista saattaa käytännössä olla kuitenkin erilaisia variaatioita tai sovelluksia. Vastausten perusteella menetelmien käyttö riippuu usein väkivallan kokijan iästä, sillä osa työntekijöistä kertoi käyttävän tiettyjä menetelmiä erityisesti lasten tai nuorten kanssa.

Lasten kanssa usein käytetään perhepiirrosta ja kortteja ja muita.

Joskus käytän sukupuuta läheisten ja erilaisten suhteiden kartoittamiseksi. Verkostokarttaa lähinnä nuorten kanssa.

Lapsen tai nuoren ihmisen ollessa kyseessä me usein piirrellään fläppi-tyylillä - ei välttämättä sukupuuta - mutta vähän sellaista mind map -tyylistä, koska siihen voi verkostomaisesti tulla vaikka koulumaailmasta niitä tuttuja, varsin läheisiäkin aikuisia ja lapsia.

Sukupuu ja verkostokartan sekoitus [...] En tee varsinaisesti verkostokarttaa itse-tarkoituksena sillä tavalla, että siinä näkyisivät kaikki [läheiset] ihmiset. Mutta kerron asiakkaalle, että merkitse näkyviin ihmisiä, jotka hän mainitsee kertoessaan elämäntilanteestaan, jotta saan käsityksen, ketkä hänen tilanteessaan ovat merkittäviä ihmisiä.

Vastauksista nousi esiin, että läheiset tulevat puheeksi kokijan kanssa usein muun keskustelun ja elämäntilanteen kartoituksen ohella. Lisäksi läheisistä ja läheisten merkityksestä asiakkaan elämäntilanteessa saatetaan kysyä suoraan ilman erityisiä, vakiintuneita menetelmiä. Kysyttäessä läheisistä läheiset tulevat osaksi työntekijän ja väkivallan kokijan vä-

listä dialogia sekä työskentelyä, vaikka läheiset itse eivät olisi paikan päällä läsnä (Seikkula & Arnkil 2009, 11).

Lisäksi vielä kyselemällä lisää mahdollisista ihmisistä, jotka voivat kuulua läheisverkostoon.

Tiedän, että meillä käytetään verkostokarttaa ja sukupuutakin. Yleensä kuitenkin ajan ja keskustelun kautta asiakas saattaa hoksata itsekin, ketä hänen verkostoonsa kuuluu.

Meillä ei varsinaisesti rutiininomaisesti kartoiteta läheisverkostoa, mutta joka kerta me varmistetaan, että asiakas ei jää yksin sen tilanteensa kanssa [...] Riippuen tilanteen vakavuudesta. [...] Usein aikuisen kohdalla kysytään, että ”no onko sinulla joku läheinen, joka on tiennyt tästä ja jolle voit puhua?”

Osa työntekijöistä pohti, missä määrin läheisverkoston kartoittaminen kuuluu oman työn perustehtäviin tai vakiintuneisiin käytäntöihin. Toisaalta läheisistä kysyminen nivoutuu usein samalla keskusteluun lähisuhdeväkivallasta, jossa läheiset ovat osa asiakkaan elämäntilannetta kuvaavaa kertomusta ja elämäntarinaa. Joissain työntekijöiden vastauksissa tuotiin esiin, että läheisistä kysyttäessä tulee samalla kartoitettua, vaikuttaako läheinen myönteisesti tai kielteisesti väkivallasta selviytymisen kannalta.

Käytän aika paljon tällaista motivoivaa haastattelua, jossa läheisverkoston kartoittaminenkin tulee oikeastaan kylkiäisenä; lähinnä siitä näkökulmasta, että tukeeko se läheisverkosto sitä väkivallasta irrottautumista vai jarruttaako se jostain syystä sitä. [...] Loppujen lopuksi se [läheisverkoston kartoittaminen] ei ole meidän semmoinen perus työväline. [...] Tietysti ihan lain puitteissa tulee velvollisuus kysellä niistä lapsista ja lasten tilanteesta. Varmaan luonnostaan, kun asiakasta haastatellaan ja tutustutaan, tulee se läheisnäkökulmakin jollain tapaa mukaan: ”onko sulla täällä tukiverkosta, onko sisarusia, onko työkavereita tai muuta, joka pystyisi jeesaan” [...] Valitettavasti usein tulee sillain esiin, että asiakkaalla ei ole läheisiä, jotka pystyisivät auttamaan tai läheiset asuu jossain kaukana.

Työskentelyn alussa teen palvelun toteuttamissuunnitelman, missä kysytään erikseen läheisverkostoa, ketä siihen kuuluu ja millä tavalla he mahdollisesti vois auttaa asiakasta tässä tilanteessa. Siinä kartoitetaan erikseen eri viranomaisverkostot ja ammattitahot. [...] Sellainen, mihin merkitään eri ihmisiä, ketkä asiakas kokee läheisiksi ja onko niillä positiivinen vaikutus vai kokeeko asiakas he jotenkin negatiivisena tai haittaavana sillä hetkellä. [Menetelmä] on tullut alun perin meille osana tällaisia motivoivia haastatteluja ja asiakkaan oman elämäntilanteen tarkastelua.

Työntekijöiden vastausten perusteella läheisten vaikutusvalta ja merkitys väkivallasta selviytymiseen tulee jossain määrin näkyväksi jo läheisverkostoa kartoittaessa tai siitä kysyttäessä. Myös läheisverkoston puute tai passiivinen rooli väkivallan kokijan elämäntilanteessa tulee tietoisesti esiin keskustelussa, jossa pohditaan väkivallasta selviytymisen kei-

noja. Näin ollen läheisverkostoa kartoittaessa selviää samalla, kuinka aktiivisesti tai passiivisesti läheiset vaikuttavat väkivallan kokijan kriisiytyneessä elämäntilanteessa.

6.1.3 Läheisverkoston osallistuminen työskentelyyn

Työntekijöiltä kysyttiin mielipidettä siitä, voisivatko läheiset osallistua nykyistä enemmän työskentelyyn. Kaikki tutkimukseen osallistuneet kuvailivat erilaisia toiveita, keinoja tai kehittämisideoita läheisverkoston osallistamiseksi. Osa työntekijöistä painotti läheisten informointia ja ymmärryksen kasvattamista lähisuhdeväkivallan suhteen. Työntekijät kokivat, että läheiset hyötyisivät samasta tiedosta kuin väkivallan kokijakin, ja että ymmärryksen ja tiedon lisäämisellä läheiset pystyisivät tarjoamaan tukeaan tietoisemmin, oppisivat tunnistamaan väkivallan ilmenemismuotoja ja voisivat suhtautua vaikeaan tilanteeseen väkivallan kokijan kannalta tukevalla tavalla. Osassa vastauksista tuotiin esiin mahdollisuus ottaa läheiset mukaan tapaamisiin tai neuvotteluihin, joihin tyypillisesti osallistuu väkivallan kokijan lisäksi vain muiden viranomais- ja ammattitahojen edustajia. Samalla myös läheisille tarjottava kriisituki nähtiin tärkeäksi ja hyödylliseksi, sillä lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa pelkoja ja sijaistraumatisoitumista yhtä lailla läheisissäkin (esim. Kervinen ym. 2015, 12; 96-97; Horesh & Brown 2018; Figley 2012, 258). Osalla työntekijöistä oli ilmeisesti jo ennestään hyviä ja hyödylliseksi havaittuja kokemuksia läheisten ottamisesta mukaan väkivaltatyöhön. Sen perusteella läheisten aktiivisuutta ja osallistumista toivottiin vielä nykyistä enemmän.

Yleisesti ottaen läsnä ja saatavilla oleminen. Läheisille tulisi antaa väkivaltatietoa, jotta [väkivaltatyön] asiakkuuden loppumisen jälkeen läheisten tuki olisi mahdollisimman oikeanlaista. Myös läheisillä tulisi olla mahdollisuus käsitellä kokemuksiaan läheisen roolista.

Tulla kuulemaan mitä väkivalta on ja miten se voi vaikuttaa ihmiseen sekä hänen toimiaan. Ensisijaisesti uskoa asiakkaan kokemus ja antaa tukea siihen.

Osallistua verkostotyöskentelyyn, heille [läheisille] voisi kertoa asiakkaan [väkivallan kokijan] luvalla asioista ja väkivallan ilmiöistä. Tukee asiakasta, mutta on tärkeää myös yhteiskunnallisesti eli lisätä tietoa lähisuhde-/perheväkivallan eri ilmiöistä.

Läheiset tarvitsevat tietoa, miten voivat itse varjella itseään sekä väkivallan uhalta että uupumiselta läheisen roolissaan. Läheisverkoston kanssa työskentelyllä voitai-

siin ennaltaehkäistä uupumisia, osan kohdalla ihmissuhteiden tulehtumista ja katkeamista.

Vastauksissa nostettiin esiin, että läheisverkoston aktivoimisessa ja mukaan ottamisessa täytyy huomioida tilanteen arkaluontoisuus ja asiakastapausten yksilöllisyys. Työntekijän täytyy käyttää harkintaa ottaessaan läheiset mukaan tapaamisiin ja keskusteluihin. Väkivallan kokijan elämää koskevia, salassa pidettäviä ja intiimejä asioita käsitellessä työntekijät joutuvat arvioimaan, missä tilanteissa on tarpeen ottaa läheinen mukaan ja missä tilanteissa ei. Vastauksissa painotetaan kokijan oman toiveen ja tarpeen kuulemistä. Kokija ei aina itse halua läheisiä mukaan työskentelyyn. Läheisen osallistuminen työskentelyyn voi olla jopa turvallisuusriski esimerkiksi siten, että läheinen saattaa vahingossa paljastaa kokijan olinpaikan turvakiellosta huolimatta (Törmä ym. 2013, 63-64). Siksi joissain tapauksissa läheisten passiivinen rooli voi olla jopa toivotumpi kuin aktiivinen osallistuminen varsinaiseen väkivaltatyöskentelyyn.

Monesti me kyllä kysytään ja tarjotaan sitä vaihtoehtoakin, että jos tuntuu hankalalta tulla siihen sovittuun tapaamiseen yksin, niin aina voit ottaa jonkun ystävän tai läheisen mukaan.

Usein ollaan tehty niin, että osan aikaa [läheinen] on siinä mukana ja osan aikaa odottaa oven ulkopuolella, silloin ehkä seksuaaliväkivallan kokijan on helppo puhua siitä kokemuksesta.

Tärkeää, että asiakas itse pystyy määrittämään, että kuka siinä tapaamisella on ja mitä asioita silloin käydään läpi, kun siinä on se läheinen.

Usein se on niin, ettei ihmiset halua läheisen tietävän tästä tilanteesta. Silloin työskentely ei ole niinkään konkreettista läheisten kanssa, kun ei voida olla yhteydessä heihin. Mutta ehkä sen asiakkaan motivoimista siihen, että voisiko hän itse olla yhteydessä.

Yksi työntekijöistä huomauttaa, että väkivaltatyöhön saattaa osallistua myös väkivallan tekijä läheisen roolissa tai väkivaltatyön asiakas on voinut kokea lähisuhdeväkivaltaa useamman eri tekijän toimesta. Asiakas on voinut ohjautua väkivaltatyön piiriin koettuaan väkivaltaa jonkun muun läheisen toimesta, mutta tukijan roolissa toimiva läheinenkin on voinut joskus aiemmin kohdistaa väkivaltaa asiakkaaseen. Työntekijä voi joutua kyseenalaistamaan läheisen kokijalle tarjoamaa tukea, kun läheinen itsekin on aiheuttanut turvatomuutta (ks. Nyqvist 2006, 130-131).

Tässä on hyvä tiedostaa ja muistaa se, että koska puhutaan lähisuhdeväkivallasta, niin se väkivallan tekijä voi olla se läheinen, vaikka väkivaltatilanne ois tapahtunut

eri henkilöiden välillä. [...] asiakkaalla se läheinen ihminen on vaarallinen ja jollain tavalla hämärtyy, että milloin se auttaminen on sellaista vilpittöä ja milloin siinä on sitten muunlaisia lieveilmiöitä mukana.

Siihen voi liittyä, että turvakodilla ei saa tehdä tekijätyötä. Ja vaitiolovelvollisuudet ja tällaiset riskinarvioasiat voi estää sitä meidän verkostotyöskentelyä.

Työntekijöiden vastausten perusteella läheisten huomioiminen ja osallistuminen työskentelyssä riippuu organisaatiosta, yksiköstä tai työntekijän yksilöllisestä työnkuvasta. Käytännöt riippuvat osaltaan organisaation resursseista ja väkivaltatyön kriisiluontoisuudesta, sillä työskentelyjaksot ovat usein suhteellisen lyhyitä siihen nähden, että läheisverkoston aktiivista tai muutostyötä ehtisi toteuttaa. Osa työntekijöistä toivoi kehittämistyötä eri viranomaistahojen välillä ja huomion kiinnittämistä läheisverkoston parissa työskentelyyn asiakkuuden päätyttyä väkivaltatyön yksikössä. Läheiset kyllä huomioidaan lähisuhdeväkivaltatyön nykyisissäkin käytännöissä, mutta menetelmät valtakunnallisesti eivät ole systemaattisia tai yhdenmukaisia. Työntekijöiden vastauksista ei muodostu mitään selkeää ja yhtenäistä työskentelytapaa läheisverkostoa koskien. Yksi työntekijöistä pohti, voisiko esimerkiksi väkivallan riskinarviointi- tai kartoittamislomakkeiden kysymyspatteristoon lisätä kohtaa, jossa kysyttäisiin turvallisista läheisistä. Lainsäädännöllisten reunaehtojen, resurssien ja organisaatioiden sisäisten käytäntöjen lisäksi asiakastapausten monimuotoisuus ja kompleksisuus saattaa olla yksi syy siihen, miksi yhtenäisiä käytäntöjä on vaikea vakiinnuttaa työskentelyyn.

Varmaankin tämä nykymalli - sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalihuollon tuki väkivaltaa kohdanneelle ja tavallaan se, mitä STM [Sosiaali- ja terveysministeriö] edellyttää näiltä kuntakoordinaattoreilta ja muilta - niin eipä siellä hirveästi puhuta läheisverkoston kanssa työskentelystä.

Tätä työtä olen jonkin verran tehnyt (ns. läheisinfoja pitämällä), mutta se ei ole juurtunut osaksi ajattelua ja työkäytäntöä.

Jos siihen [läheisten kanssa työskentelyyn] olisi aikaa ja resurssia panostaa, siitä vois saada voimavaran; huonommastakin läheisverkostosta vois saada hyvän. Joku ulkopuolinen, joka voisi ottaa koppia ja voisi jatkua turvakotiajan jälkeenkin, ettei se rajoittuisi vain siihen, kun jakso päättyy.

Usein voi olla niin, että täällä arvioidaan, että se [läheinen] on uhka, mutta tosiasiallisesti se tulee olemaan sen ihmisen elämässä kuitenkin mukana. Me ei voida sitä leikata siitä pois, mikä tuo sen ristiriidan ja sen riskin, että ihminen on hirveen yksin tämän jakson jälkeen - mihin mä just toivoisin sitä kehittämistä ja eri viranomais- ja ammattitahojen yhteistyötä.

Kaikkien työntekijöiden vastausten perusteella läheisten osallistuminen nykyistä enemmän lähisuhdeväkivaltatyöhön nähtiin siis tarpeelliseksi. Työntekijöiden näkemykset vaihtelivat kuitenkin siinä, missä määrin, millä tavoin ja millä resursseilla läheisiä voisi aktivoida mukaan työskentelyyn. Väkivallan kokijan läheisverkosto on olemassa väkivaltatyön yksikössä toteutuvan työskentelyjakson jälkeenkin. Vastausten perusteella läheisverkoston vaikutusvalta tai sen puute väkivallasta selviytymisen kannalta saattaa korostua, mikäli lyhytkestoisien, kriisipainotteisen väkivaltatyön jälkeiset palvelut puuttuvat tai niitä ei ole riittävästi.

Väkivaltatyön näkökulmasta läheisverkosto voi olla joko aktiivinen tai passiivinen väkivallasta selviytymisen kannalta riippumatta siitä, kuinka aktiivisesti tai passiivisesti läheiset osallistuvat varsinaiseen väkivaltatyöskentelyyn. Läheisverkoston valta ja vaikuttamismahdollisuudet ovat tunnistettavissa, vaikka niitä ei aina olisi mahdollista hyödyntää osana väkivallasta selviytymiseen tähtäävää työskentelyä. Läheisten valta voi näyttäytyä aktualisoituneena, jolloin työntekijä tunnistaa sen joko tukevan tai haittaavan suoraan ilmeisellä tavalla väkivallasta selviytymistä. Joskus valta näyttää piilevänä tai epäsuorana, jolloin työntekijät tunnistavat läheisten olevan potentiaalisia voimavara- tai riskitekijöitä. (Ks. Notko 2011, 69; Wrong 2017, 44-49; Scott 2001, 4-5.) Kuvio 3 havainnollistaa esimerkinomaisesti, minkälaisena läheisverkoston rooli näyttääytyy väkivaltatyön näkökulmasta suhteessa siihen, että läheiset osallistuvat tai eivät osallistu yhteistyöhön väkivaltatyössä.

Kuvio 3. Läheisverkoston rooli väkivaltatyön näkökulmasta

Läheisverkoston rooli väkivaltatyön näkökulmasta	Läheisellä on mahdollisuus osallistua työskentelyyn	Läheisellä ei ole mahdollisuutta osallistua työskentelyyn
Läheisverkosto aktiivisena	Läheinen vaikuttaa suorasti ja näkyvästi väkivallasta selviytymiseen	Läheinen vaikuttaa suorasti ja näkyvästi väkivallasta selviytymiseen, vaikka ei osallistuisi työskentelyyn
Läheisverkosto passiivisena	Läheinen ei vaikuta suoralla tai näkyvällä tavalla väkivallasta selviytymiseen, vaikka osallistuisi työskentelyyn	Läheinen ei vaikuta suoralla tai näkyvällä tavalla väkivallasta selviytymiseen
Läheisverkosto voimavarana	Läheinen tukee ja vaikuttaa myönteisellä tavalla väkivallasta selviytymiseen. Työskentelyyn osallistuminen voi vahvistaa voimavaroja (esim. ymmärrys ja tieto väkivallasta lisääntyä, läheisellä mahdollisuus vaikuttaa suunnitelmiin ja tukitoimiin, läheisen saama kriisituki edistää läheisen ja kokijan jaksamista)	Läheinen tukee ja vaikuttaa myönteisesti väkivallasta selviytymiseen, vaikka ei osallistuisi työskentelyyn
Läheisverkosto riskitekijänä	Läheinen vaikuttaa haitallisesti väkivallasta selviytymiseen, vaikka osallistuisi työskentelyyn. Osallistuminen voi kasvat- taa riskiä (esim. salassa pidettävät tiedot paljastuvat, kokija joutuu kohtaamaan tekijän ja välitön turvallisuus vaarantuu)	Läheinen vaikuttaa haitallisesti väkivallasta selviytymiseen, vaikka ei osallistuisi työskentelyyn

6.2 Läheisverkosto voimavarana

Tutkimuksessa työntekijöitä pyydettiin valitsemaan mielestään sopivin vastaus väittämään siitä, että läheisverkosto on voimavara (Liite 2). Yhdeksästä työntekijästä seitsemän oli samaa mieltä ja kaksi työntekijää ei osannut sanoa. Kuviossa 4 olen esimerkinomaisesti havainnollistanut tulkintaani siitä, minkälaisena valta ja vallankäyttö näyttävät läheisverkostolla, jonka roolia voi kuvailla voimavarana. Tekemällä vertailua toimintavallan ja jaetun vallan (ks. Hokkanen 2017, 286-292; Thompson 2007, 15-17) välillä, tuon esiin hienovaraisen eron siinä, että läheisillä ensinnäkin voi olla valtaa päättää omasta toiminnastaan ja läheiset toimivat omien mahdollisuuksiensa rajoissa. Ja toisaalta läheisten vallankäyttö ei näyttäytyä alistavana ja rajoittavana, vaan tukevat väkivallan kokijaa tasavertaisina ja yhteisymmärryksessä. Aktualisoituneen ja potentiaalisen vallan (ks. Scott 2001, 4-5; Notko

2011, 69; Wrong 2017, 44-49) vertailu havainnollistaa sitä, että läheisten vallankäyttö ei välttämättä aina näy suoraan ja ilmeisellä tavalla, vaan se voi olla myös piilevää ja epäsuoraa.

Kuvio 4. Läheisverkosto voimavarana

Läheisverkosto voimavarana	Toimintavalta	Jaettu valta	Aktualisoitunut valta	Potentiaalinen valta
Väliintulo ja puuttuminen väkivaltaan	Läheisellä on jossain määrin mahdollisuus oman toiminnan kautta vaikuttaa väkivallasta selviytymiseen puuttumalla väkivaltaan ja tekemällä ratkaisuja kokijan puolesta.	Ammattiavun piiriin hakeutuminen ja väkivaltaan puuttuminen tapahtuu yhteisymmärryksessä ja yhteisen toiminnan kautta, mikä on valtasuhteita tasavertaistavaa vallankäyttöä.	Läheisen puuttuminen väkivaltaan ja avun piiriin saattaminen näkyy suoraan ja välittömästi väkivallasta selviytymiseen.	-
Käytännön ja arjen tuki	Läheisellä on jossain määrin mahdollisuus oman toiminnan (tai resursien) kautta vaikuttaa väkivallasta selviytymiseen tarjotessaan käytännön apua.	Läheisen apu käytännön ja arjen asioissa tapahtuu yhteisymmärryksessä ja yhteisen toiminnan kautta, mikä on valtasuhteita tasavertaistavaa vallankäyttöä.	Läheisen apu käytännön ja arjen asioissa näkyy suoraan ja välittömästi väkivallasta selviytymiseen.	Käytännön ja arjen apu voi näkyä epäsuorasti, välillisesti ja huomaamattomasti väkivallasta selviytymisessä.
Emotionaalinen tuki	Läheisellä on jossain määrin mahdollisuus oman toiminnan kautta vaikuttaa väkivallasta selviytymiseen tarjotessaan läsnäoloa ja emotionaalista tukea.	Läheisen läsnäolo ja emotionaalinen tuki tapahtuu yhteisymmärryksessä ja yhteisen toiminnan kautta, mikä on valtasuhteita tasavertaistavaa vallankäyttöä.	Läheisen läsnäolo ja emotionaalinen tuki näkyy suorasti ja välittömästi väkivallasta selviytymisessä.	Läheisen läsnäolo ja emotionaalinen tuki voi näkyä epäsuorasti, välillisesti ja huomaamattomasti väkivallasta selviytymisessä.

6.2.1 Väliintulo ja puuttuminen väkivaltaan

Työntekijöiltä kysyttiin, miten väkivallan kokijan läheiset ovat olleet apuna lähisuhdeväkivallasta selviytymisessä. Vastauksista tuli ilmi, että läheisten antama apu ja tuki voi näkyä jo heti väkivaltatyön alkuvaiheessa. Läheinen voi tehdä aloitteen ammattilaistahojen löytämiseksi ja työskentelyn käynnistämiseksi eli saattaa väkivallan kokijan ammattiavun piiriin. Jo pelkästään lähisuhdeväkivallasta kysyminen voi toimia interventiona eli väliintulona (Nipuli 2020, 33; 87). Läheisen väliintulo voi olla alkusysäys väkivaltaisesta suhteesta irtaantumislle ja ammattiavun vastaanottamiselle. Väliintulo voi käynnistää tarvittavat viranomaisprosessit ja varmistaa ammattilaisten tarjoaman kriisi- tai terapiatyön saamisen. Avun etsiminen ja saavuttaminen ei jää yksin väkivallan kokijan harteille, kun läheinen on mukana avun etsimisessä.

Tulotilanteessa läheinen voi olla juuri se henkilö, joka ohjaa asiakkaan turvakotiin, on huolissaan siitä tilanteesta, läheinen haluaa vähän niin kuin patistella asiakasta turvakotiin.

Asiakas usein on siellä läheisen luona ja saattaa olla shokkivaiheessa, että voi olla hankala puhelimesta puhua ja sopia edes sitä [työntekijän] tapaamista. Niin siinä voi olla joku tukihenkilö, joku itselle läheinen henkilö, ystävä tai perheenjäsen mukana.

Ehkä jo puhelinkontaktissa. Meillä on sellainen tapa, että [väkivaltatyön yksiköstä] ollaan aina ensisijaisesti yhteydessä siihen kokijaan [...] niin usein siellä puhelimesta saattaa olla läheinen henkilö paikalla.

Usein jopa tuo palvelun ääreen. Soittaa tai kysyy apua esim. netin kautta (chat yms.). Läheinen on voinut osallistua myös tapaamisiin. Hänen kanssaan on voitu miettiä myös turvasuunnitelmia.

Etsii tietoa väkivallasta, avun tarjoajista ja selviytymisestä. Tekee lastensuojelumuutoksia, että viranomaiset puuttuisivat.

Lähisuhdeväkivalta voi tuntua kokijasta häpeälliseltä ja kokija saattaa pyrkiä salailemaan tai vähättelemään tilannettaan. Lähisuhdeväkivallastaan liittyvän häpeän vuoksi siitä kertominen tai avun vastaanottaminen voi olla kokijalle vaikeaa (esim. Laitinen 2004, 117-120), joten läheinen saattaa joutua motivoimaan tai suostuttelemaan väkivallan kokijaa hakemaan apua. Suostuttelu näyttää myönteisellä tavalla toimintavaltana (ks. Hokkanen 2014, 326), jos sen kautta väkivallan kokija onnistuu saamaan apua väkivallasta irtaantumiseen. Puuttuminen arkaluontoisiin asioihin tai ratkaisujen tekeminen toisen henkilön

puolesta kuvastaa läheisen valtaa vaikuttaa väkivallan kokijan elämäntilanteeseen. Vallankäyttö ei tässä kuitenkaan kuvastu rajoittavana tai alistavana, vaan enemmänkin voimaannuttavana. Läheisen aktiivinen rooli avun löytämisessä ja väliintulossa näyttäytyy merkittävänä tukevana voimana lähisuhdeväkivallasta selviytymisen kannalta. Intervention käynnistäminen ei näyttäydy vain potentiaalisena valtana tai passiivisena toimintana, sillä väkivaltaan puuttuminen ja avun hakeminen on episodimaista, näkyvää ja suoraa toimintaa (ks. Scott 2001, 4-5; Notko 2011, 69; Wrong 2017, 44-49) väkivallasta selviytymistä tarkastellessa.

6.2.2 Käytännön ja arjen tuki

Väkivaltatyöntekijät antoivat vastauksissaan erilaisia esimerkkejä läheisten tarjoamasta avusta ja tuesta väkivallasta selviytymisen suhteen. Läheisten tarjoama tuki on usein avun antamista käytännön asioissa ja arjen sujuvoittamisessa. Käytännön apu voi tarkoittaa hyvin konkreettisia ja yksittäisiä asioita, jotka kannattelevat väkivallan kokijaa arjen rutiinien ylläpitämisessä kriisiytyneen elämäntilanteen keskellä. Lähisuhdeväkivalta vaikuttaa haittaavasti niin fyysiseen kuin psyykkiseen toimintakykyyn, mikä voi tehdä arkistenkin asioiden hoitamisesta ylivoimaista (esim. Siltala ym. 2014, 113-120).

Lisäksi lähisuhdeväkivallasta selviytyminen ja väkivallan aiheuttamat jälkiseuraukset voivat edellyttää suuria muutoksia ja käytännönasioiden järjestelyjä. Esimerkiksi lähestymis- ja turvakieltojen hakeminen, asiointi eri viranomaistahoissa, asuinpaikan vaihtaminen sekä poliisitutkintaan ja oikeudenkäsitteeseen liittyvät asiat vievät usein paljon aikaa ja voimavaroja. Läheisen antaman käytännön avun ansiosta kokija voi päästä muutostilanteesta eteenpäin, kun joku turvallinen ihminen huolehtii puolesta erinäisissä arjen toiminnoissa. (Goodman ym. 2016, 66.)

Paljon yleensä sellaisia käytännön asioita, että millä tavalla sitä ihmistä voi tukea sieltä läheisverkostosta käsin.

Esimerkiksi lapsiperheissä tai ikääntyneiden suhteissa tuki voi olla hyvin käytännönläheistä.

Asioiden hoitamisessa apuna, lääkärissä käyttäjänä, lastenhoitajana.

Auttanut käytännön asioissa esim. tarjonnut lastenhoitoapua, muuttoapua, auttanut asiakasta löytämään apua itselleen.

Läheiset on joskus maksanut myös laskuja, jos [väkivallan kokijalla] ei oo esimerkiksi pääsyä omiin rahoihin [...] maksanut puhelinlaskut tai takuuvuokraan lainannut rahaa [...]. Ei kaikki asiakkaat halua toimeentulotukea hakea, vaikka siihen ois mahdollisuuskin, niin sit saattaa mieluummin lainata vaikka omalta sisarukseltaan.

Auttaa käytännön tehtävissä, kun kokija ei jaksa itse huolehtia. Antaa ja lainaa rahaa, kun talous on tiukilla. Majoittaa hätätilanteessa kotiinsa tai mökilleen. Lainaa autoa, kuljettaa, hoitaa lapsia.

Läheisten tarjoamaa käytännön apua tarkastellessa korostuu aineelliset ja henkiset resurssit, kuten aika, raha, tai muu materia, jotka edesauttavat väkivallan kokijaa. Läheisverkostolla, jolla on mahdollisuus esimerkiksi lainata rahaa tai auttaa lasten hoidossa, on samalla merkittävää materiaan ja resursseihin perustuvaa valtaa vaikuttaa väkivallasta selviytymiseen, vaikka arjen apu ei liitykään suoranaisesti väkivaltatyöskentelyyn. (Kivipelto & Kotiranta 2011, 127.) Läheisillä on mahdollisuus eli toimintavaltaa käyttää olemassa olevia resurssejaan väkivallan kokijan auttamiseksi. Käytännön apu voi näkyä suoraan ja ilmeisellä tavalla väkivallasta selviytymiseen, kuten väkivallan kokijan majoittaminen läheisen luona akuutissa väkivaltatilanteessa tai kokijan kuljettaminen läheisen autolla lääkäriin tutkittavaksi väkivallan jäljiltä. Käytännön apu voi näkyä myös epäsuoralla ja huomaamattomalla tavalla väkivallasta selviytymiseen, esimerkiksi ottamalla väkivallan kokijan lemmikin hoitoon siksi aikaa, kun kokija majoittuu turvakodilla ja järjestellee uutta asuntoa. (Ks. Scott 2001, 4-5; Notko 2011, 69; Wrong 2017, 44-49.)

6.2.3 Emotionaalinen tuki

Työntekijöiden vastauksista tuli ilmi, että käytännön avun lisäksi läheisen tarjoama tuki voi olla henkistä tukea ja läsnäoloa. Tällaisen tuen kuvaamiseen käytän paremman puutteessa emotionaalisen tuen käsitettä, jossa yhdistyy psyykkiset ja sosiaaliset puolet kokonaisvaltaisesti. Läheisen antama emotionaalinen tuki voi ilmetä erilaisin tavoin, elein tai sanoin.

Kukaan ei elä tyhjiössä. Läheisillä on aina erilaisia rooleja väkivallan kokijan tukemisessa.

Läheinen kysyy ja ihmettelee, mitä on tapahtunut. Rohkaisee, ohjaa.

Kuuntelee loputtomia itkuja ja kertomuksia... vaikka mitä.

Väkivaltaisesta suhteesta lähtemiseen ja selviytymiseen liittyy monenlaisia vaiheita, joissa tukevat ihmissuhteet ovat auttavia. Kuuntelijana/ystävänä/rinnalla kulkijana.

Ollut kuuntelemassa ja jakamassa asiakkaan kokemuksia.

Emotionaalinen tuki, kokemus hyväksytyksi tulemisesta.

Emotionaalinen tuki voi olla yksinkertaisesti sitä, että läheinen on läsnä ja osana väkivallan kokijan elämää. Työntekijöiden vastausten perusteella väkivallasta selviytymistä edistää se, että kontaktit kokijalle tärkeisiin ihmisiin ylipäätään säilyvät. Lähisuhdeväkivalta on sosiaalinen ongelma ja sillä on syrjäyttävä vaikutus. Lähisuhdeväkivalta voi vaikuttaa haitallisesti kokijan itsetuntoon ja koko identiteettiin. Väkivallasta selviytymistä tukee samat lähtökohdat kuin missä tahansa syrjäytymisen ehkäisemisessä: kokemus siitä, että yksilö on osa yhteiskuntaa ja yhteisönsä merkityksellinen sekä täysvaltainen jäsen. (Juhila 2006, 36-46; 87; 155-177; Korkiamäki ym. 2016, 7-10.) Lisäksi työntekijöiden vastauksissa tuli esiin se, että tuttuja ja turvallisten läheisten tapaaminen sekä yhteydenpito tuo arkeen hyviä ja iloisia hetkiä vaikean elämäntilanteen keskellä.

Turvakotijakson aikana asiakkaalla käy ystäviä vierailmassa ja on sillä tavalla tukena [...] Ylipäätään se, että joku tulee käymään ja ”huomioi mut ja muistaa mun olemassa olon” on tukeva juttu.

Lapsella voi olla vaikka synttärät ja sitä juhlietaan täällä turvakodilla, tulee läheisiä mukaan, semmoisia mukavia tapahtumia.

Kun halutaan sitä turvallisuuden tunnetta ja konkreettisia turvaamisen keinoja kasvattaa, niin se läheisverkosto aktivoituu ja on siinä tukena.

Merkittävä asia tällaisten selkeiden konkreettisten asioiden lisäksi on se henkinen tuki [...] On hirveen yleistä, että välit on katkennut ystäviin ja voi olla, että on mennyt jo vuosia, ettei ole oltu yhteydessä. Ja sitten jakson aikana ihminen haluaa uudestaan alkaa ottamaan yhteyttä, jotka jäänyt sen väkivaltaisen suhteen aikana pois. Se tuki on sitä henkistä tukea ja se on hirveän merkittävää, koska asiakas ehkä sitä kautta muistaa sen identiteetin ja sen, millainen hän on ollut ennen kuin se väkivalta on tullut siihen määrittämään [...] Se on yks merkittävimmistä asioista, mitkä auttavat siinä prosessissa myös turvakotijakson jälkeen.

Läheisen tarjoama läsnäolo, henkinen tuki ja turvallisuuden tunne näyttäytyvät väkivallan kokijalle voimavaroina. Emotionaalinen tuki näyttäytyy jaettuna valtana, kun väkivallan kokijan tukeminen ja psyykinen hyvinvointi heijastuu myönteisesti myös läheisen hyvinvointiin: läheisen tarjoama tuki ja sen voimaannuttava vaikutus väkivallan kokijaan ei ole pois läheisen omasta tai kenenkään muunkaan hyvinvoinnista. Läheisverkoston tarjoama

tuki – oli se sitten henkistä tai käytännönläheistä – on kollektiivisuutta ja joukkovoimaa, joka toteutuu yhteisen toiminnan kautta. Jaettu valta luonnehtii emotionaalista tukea myös siinä, että läheisten tarjoama tuki tapahtuu kokijan kanssa yhteisymmärryksessä ja väkivaltaista selviytyminen on kaikille osapuolille yhteinen tavoite. (Ks. Hokkanen 2017, 286-292; Thompson 2007, 15-17). Tässä potentiaalista ja aktualisoitunutta valtaa on vaikea eritellä, sillä läheisten läsnäolo ja emotionaalinen tuki näkyvät sekä välittömästi että välillisesti (ks. Scott 2001, 4-5; Notko 2011, 69; Wrong 2017, 44-49).

6.3 Läheisverkosto riskitekijänä

Tutkimuksessa työntekijöitä pyydettiin valitsemaan mielestään sopivin vastaus väittämään siitä, että läheisverkostoon liittyy riskejä (Liite 2). Yhdeksästä työntekijästä kahdeksan oli samaa mieltä ja yksi työntekijä ei osannut sanoa. Kuviossa 5 olen esimerkinomaisesti havainnollistanut tulkintaani siitä, minkälaisena valta ja vallankäyttö näyttäytyy läheisverkostolla, jonka roolia voi kuvailla riskitekijänä. Tekemällä vertailua toimintavallan ja ylivallan (ks. Thompson 2007, 14-17; Hokkanen 2017, 286-287) välillä tuon esiin hienovaraisen eron siinä, että läheisillä ensinnäkin voi olla valtaa päättää omasta toiminnastaan ja läheiset toimivat omien mahdollisuuksiensa rajoissa. Ja toisaalta läheisten vallankäyttö voi näyttäytyä alistavana ja rajoittavana, jossa valtasuhteet läheisten ja väkivallan kokijan välillä ovat epätasapainossa. Aktualisoituneen ja potentiaalisen vallan (ks. Scott 2001, 4-5; Notko 2011, 69; Wrong 2017, 44-49) vertailu havainnollistaa sitä, että läheisten vallankäyttö ei välttämättä aina näy suoraan ja ilmeisellä tavalla, vaan se voi olla myös piilevää ja epäsuoraa.

Kuvio 5. Läheisverkosto riskitekijänä

Läheisverkosto riskitekijänä	Toimintavalta	Ylivalta	Aktualisoitunut valta	Potentiaalinen valta
Väkivallan kyseenalaistaminen ja ymmärtämättömyys	Läheisellä voi olla jossain määrin oman toiminnan kautta mahdollisuus vaikuttaa väkivallasta selviytymiseen kyseenalaistaessaan tai vähätellessään väkivaltaa.	-	-	Väkivaltaa kyseenalaistaessa tai vähätellessä läheinen voi vaikuttaa välillisesti, epäsuorasti tai huomaamattomasti väkivallasta selviytymiseen.
Läheisen kuormittuminen	-	-	-	Läheisen kuormittuminen voi vaikuttaa välillisesti, epäsuorasti tai huomaamattomasti väkivallasta selviytymiseen.
Hylkääminen	Läheisellä voi olla jossain määrin mahdollisuus oman toiminnan kautta vaikuttaa väkivallasta selviytymiseen tehdessään tietoisin ratkaisun väkivallan kokijan hylkäämisestä.	Läheisen tietoinen valinta hylätä väkivallan kokija on dominoivaa ja valtasuhteita vääristävää vallankäyttöä.	-	Hylätessään läheinen voi vaikuttaa välillisesti, epäsuorasti tai huomaamattomasti väkivallasta selviytymiseen.
Väkivallan mahdollistaminen tietoisesti tai tiedostamatta	Läheisellä voi olla jossain määrin mahdollisuus oman toiminnan kautta vaikuttaa väkivallasta selviytymiseen mahdollistaessaan tietoisesti väkivallan.	Läheisten harjoittama väkivalta tai painostaminen väkivaltaiseen suhteeseen on dominoivaa ja valtasuhteita vääristävää vallankäyttöä.	Läheisten harjoittama väkivalta tai painostaminen väkivaltaiseen suhteeseen on välitöntä ja suoraa vaikuttamista väkivallasta selviytymiseen.	Läheisten väkivaltaa hyväksyvä tai oikeuttava suhtautuminen sekä läheinen yhdistävänä siteenä tekijän ja kokijan välillä vaikuttavat välillisesti, epäsuorasti tai huomaamattomasti väkivallasta selviytymiseen.

6.3.1 Väkivallan ymmärtämättömyys ja kyseenalaistaminen

Tutkimuksessa työntekijöitä pyydettiin kuvailemaan, miten läheinen on haitannut väkivallasta selviytymistä. Työntekijöiden vastauksissa nousi esiin erityisesti tilanteet, joissa lä-

heinen kyseenalaistaa tai vähättelee väkivallan kokijan kokemusta. Väkivallan kyseenalaistamiseen liittyy kokijan syyllistämistä. Läheisen syyllistävä suhtautuminen lähisuhdeväkivaltaan mitätöi ja kieltää traumaattisen kokemuksen, mikä saattaa lannistaa tai estää avun hakemisen läheisverkostosta tai sen ulkopuolelta.

Ei ole uskonut asiakkaan kokemusta, kyseenalaistanut sen, esim. ”mitä sinä itse teit?”

Aina ei läheinen näe ongelmaa tai voi jopa vähätellä (stigma, häpeä), ”kyllä se siitä” -asenne.

Tai sitten aikuiset lapset haluavat, että mummula pysyy ehjänä ja mummu ja pappa asuu siellä, vaikka kuinka siihen liittyisi rajuakin lähisuhdeväkivaltaa. Tällaiset uskomukset siitä, että iäkkäät vanhemmat eivät voi erota ja vaikka itsekin ois nähnyt väkivaltaa, niin sitä vähän niin kuin kielletään, ettei näin ole.

Ja aika usein - on se sitten kyse mistä tahansa väkivallan muodosta tai mistä tahansa asiakasryhmästä - jos läheiset millään tavalla kyseenalaistaa, et onks tätä oikeesti tapahtunut tai en olis ikinä hänestä uskonut et hän näin käyttäytyy - niin voi olla, että uhrikin alkaa kyseenalaistamaan, että onks tätä oikeesti tapahtunut ja kenties itse olenkin syypää tähän kaikkeen.

Ei mielletä jotain toimintaa väkivallaksi tai pidättäydytään kauhean jyrkästi siinä omassa näkökulmassa. Joku asiakkaista voi tulla toimiston ovelle ja sanoo, että ”taas se mun täti soitti mulle ja on sitä mieltä, että mun pitäisi palata sen miehen kanssa yhteen, että miksette vaan saa asioita sovittua ja palata yhteen. Ja sit kun mä yritän selittää, että se on lyönyt mua tai muuta vastaavaa niin sitä jotenkin väheksytään”. Tai joku saattaa vaikka kysyä, että ”no miten sä oot ite käyttäytynyt, että se mies on lyönyt sua?”.

Väkivallasta syyllistäminen ja sen kyseenalaistaminen voi johtua läheisen ymmärtämättömyydestä ja tiedon puutteesta lähisuhdeväkivaltaa koskien. Kyseenalaistava tai syyllistävä suhtautuminen kuvaa lähisuhdeväkivallan tabuluonteisuutta tai siihen liittyviä vanhoja, ideologisia käsityksiä. Kyseessä ei siis välttämättä aina ole läheisen kylmä välinpitämättömyys tai julmuus, vaan läheisellä saattaa olla yksinkertaisesti väärää tai puutteellista tietoa monimuotoisesta lähisuhdeväkivallasta. Jopa sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisen tiedot ja osaaminen lähisuhdeväkivaltaa koskien saattavat olla puutteellisia. (Grevio Baseline Evaluation 2019, 22-23). Väkivalttaan puuttuminen edellyttää ymmärrystä väkivallan dynamiikasta sekä siihen liittyvistä erilaisista tulkintatavoista (Nyqvist 2006, 144-145). Väkivallan ymmärtämiseen ja tiedonmuodostukseen vaikuttavat yhteiskunnalliset mekanismit, kuten yleiset arvo- ja moraalikäsitteet, jotka lopulta johtavat siihen, ettei lähisuhdeväkivaltaa aina tunnisteta (Hurtig ym. 2014).

Anna Nikupeteri (2016) on tutkinut eron jälkeistä vainoa ja siihen nivoutuvaa väkivaltaa eri muodoissa. Tutkimuksessa kuvaillaan sosiaalisten suhteiden vaikutusta siihen, miten väkivallan kokija tunnistaa ja kokee itseensä kohdistuvan väkivallan. Tutkimuksessa väkivallan kokijat muodostivat käsityksensä vainosta ja väkivallasta osittain sen mukaan, miten läheiset suhtautuivat siihen. Läheiset toimivat ikään kuin refleктоivana pintana. Jotkut läheiset eivät välttämättä tunnista vainoa tai suhtautuvat siihen vähätellen ja mitätöiden, mikä voi vaikeuttaa kokijan avun saamista. Jotkut läheiset puolestaan voivat tunnistaa vainon tai siihen liittyvän uhkaavuuden ja riskit, mikä edesauttaa kokijoiden tunnistetuksi tulemisesta vainon uhreina ja avun tarvitsijoina. Nikupeteri painottaakin tutkimustulosten pohjalta, että vainon riskinarviossa ja tunnistamisessa tulisi kiinnittää huomiota sosiaalisiin suhteisiin sekä ympäristöön liittyviin riskeihin. Sosiaalisilla suhteilla ja ympäristöllä Nikupeteri viittaa mm. läheisiin, perhesuhteisiin, tuttaviin, työpaikkaan, oppilaitokseen ja sosiaaliseen mediaan. (Nikupeteri 2016, 48; 55; 57; 103-104; 155.)

Väkivaltaa kyseenalaistavien tai ymmärtämättömien läheisten vallankäyttö on piilevää ja välillistä (ks. Scott 2001, 4-5; Notko 2011, 69; Wrong 2017, 44-49). Läheiset eivät välttämättä ota aktiivisesti osaa väkivaltatyöskentelyyn eivätkä pyri suoraan vaikuttamaan väkivallan kokijan tilanteeseen tai ratkaisuihin, mutta läheisten asenteilla ja suhtautumistavalla voi olla merkitystä väkivallasta selviytymiseen. Kokijan syyllistäminen ja kyseenalaistaminen näyttäytyy toimintavaltana (ks. Thompson 2007, 14-17; Hokkanen 2017, 286-287), sillä läheisillä voi olla vaihtelevat mahdollisuudet vaikuttaa omiin asenteisiin ja ymmärryksen tasoon. Joka tapauksessa väkivallan kyseenalaistaminen tai ymmärtämättömyys on riskitekijä väkivaltatyön näkökulmasta.

6.3.2 Läheisen kuormittuminen

Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä ymmärtämättömyys voi olla haitaksi myös silloin, kun läheinen haluaisi auttaa. Joskus läheinen saattaa ottaa liian aktiivisen roolin väkivallan kokijan auttamisessa tai tarjota oman näkemyksensä mukaisia ratkaisuja, jotka eivät välttämättä sovellu juuri kyseiseen tilanteeseen. Auttaessaan läheinen itsekin saattaa kuormittua psyykkisesti, mikä kuluttaa läheisen omia voimavaroja. Lopulta läheisen kuormittuminen voi kääntyä väkivallan kokijaa vastaan, kun läheinen ei enää pysty jatkamaan tukijan roo-

lissa. Väkivallan kokemuksesta puhuminen saattaa vaikuttaa läheisen ja väkivallan kokijan väleihin haitallisesti.

Joskus liian suorat ohjeet/neuvot voivat toimia esteenä tai olla haitaksi.

Esimerkiksi jos läheisellä on itsellään ollut jokin keskeneräinen prosessi tai vaikea elämäntilanne.

Aika usein joku läheisistä uppoaa uhrin auttamiseen liian pitkäksi aikaa, liian intensiivisesti ja liikaa itsensä kustannuksella. Läheinen pettyy, kun uhri ei tee ratkaisuja tarpeeksi nopeasti tai hänen näkemyksensä mukaisesti. Läheinen pettyy, kun uhri sallaa asioita, pitää ehkä yhteyttä väkivallan tekijään eikä kerro siitä. Läheinen tulee vihaiseksi, vaativaksi tai alkaa itse kärsiä erilaisista oireista. Läheinen voi vetäytyä, hylätä tai olla tyly ja torjuva.

Myös väkivallan kokijalla saattaa olla huoli läheisensä kuormittumisesta, vaikka läheinen ei sitä osoittaisi. Kokija saattaa olla puhumatta vaikeista kokemuksistaan siinä pelossa, että läheiset ottavat tiedon vastaan liian raskaasti. Väkivallan kokija saattaa jättää kertomatta asioita, joista olisi tärkeä puhua jonkun kanssa.

Ystävälle, läheiselle, perheenjäsenelle asioiden kertominen voi tuntua siltä, että kuormittaa heitä. Vaikka se hyvää tarkoittava läheinen tietenkin haluaisi auttaa ja kuunnella, mutta siinä saattaa todella käydä niin, että sitä alkaa sit vähän säästelemään [läheistä] ja se ei sit edesauta sitä [asiakkaan] toipumista.

Kun oma läheinen ihminen on kokenut lähisuhdeväkivaltaa, niin se todella voi traumatisoida myös niitä läheisiä.

Lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa myös läheisessä jännitteisyyttä, huolia, pelkoa ja turvattomuuden tunteita. Esimerkiksi eron jälkeisessä vainossa myös läheinen saattaa joutua uhan kohteeksi.

Läheiselle avautumista saattaa pidätellä kokijan pelko siitä, että läheisillekin tapahtuu jostain pahaa. Tekijän motiivina voi olla esimerkiksi kosto kokijalle tämän läheisen kautta. Anna Nikupeterinkin (2016) tutkimuksessa tulee esiin, että vainon ja väkivallan kokijan lisäksi väkivallan tekijä voi kohdistaa väkivaltaa myös läheisiin. Tekijä voi esimerkiksi uhkailla tai aiheuttaa muuta emotionaalista kuormitusta läheisille. Tekijä voi käyttää läheisiä väkivallan välineenä vaikkapa kiristääkseen kokijaa. Tekijä voi myös pyrkiä mustamaalaamaan kokijaa tai muulla tavoin eristämään kokijan läheisistä. Toisaalta tekijä voi myös pyrkiä mustamaalaan läheisiä tai käyttää muuta manipulatiivista valtaa, mikä voi vahingoittaa kokijan luottamusta läheisiin. (Nikupeteri 2016, 48; 55; 57; 103-104; 155;)

Kuormittunut läheinen on potentiaalinen riskitekijä väkivallasta selviytymisen kannalta. Läheisen valta tästä näkökulmasta ei ehkä ole sen enempää ylivaltaa kuin toimintavaltaakaan (ks. Thompson 2007, 14-17; Hokkanen 2017, 286-287), sillä läheinen ei välttämättä voi itse vaikuttaa omaan kuormittumiseen. Erityisesti läheiseen kohdistuva uhkailu tai suora väkivalta ei ole läheisen eikä kokijan omaa syytä, vaan väkivallan tekijä kontrolloi tilannetta. Kuormituksen kohdistuminen läheiseen kuvaa näkymätöntä, välillistä ja hienovaraisista valtaa (ks. Scott 2001, 4-5; Notko 2011, 69; Wrong 2017, 44-49) ihmisten monimutkaisissa suhteissa.

6.3.3 Hylkääminen

Läheiseksi määritelty henkilö saattaa pitää edelleen yhteyttä väkivallan tekijään, vaikka väkivaltateko olisi läheisen tiedossa. Väkivallan kokijalle voi tulla kokemus siitä, että läheinen on väkivallan tekijän puolella, läheiseen ei voi luottaa tai läheinen ei ymmärrä väkivallan kokijaa. Väkivallan tekijän puolen valitessaan läheinen voi aiheuttaa kokijalle hylätyksi tulemisen kokemuksen. Läheiset voivat myös hylätä väkivallan kokijan, vaikka eivät pitäisi enää väkivallan tekijäänkään yhteyttä. Hylätyksi tuleminen voi olla kokijalle psyykkisesti ja emotionaalisesti raskasta jo ennestään kriisiytyneessä ja traumaattisessa elämäntilanteessa. (Esim. Sinkkonen 2018, 103; 164; 149; Notko 2011, 100; Goodman ym. 2016, 67.)

Läheinen voi jo lähtökohtaisesti nähdä tilanteen enemmän tekijän näkökulmasta riippumatta kumman sukulainen tai ystävä on ollut. Silloin hän on läheinen, jonka uhri kokee tilanteessaan kielteisenä. Hän kokee läheisen pettäjäksi, takin kääntäjäksi, vähintäänkin sinisilmäiseksi ja ymmärtämättömäksi. Silloin läheinen voi olla jopa riski turvallisuudelle, jos ei usko väkivallan uhkaa ja kriisin vakavuutta.

Toiminut asiakkaan selän takana, yhteydenpidossa väkivallan tekijään.

Kyseenalaistanut kokijan kertomaa/tekemää, ikään kuin ottaa väkivallan tekijän "puolen".

Kunnian nimissä se koko läheisverkosto hylkää sen asiakkaan. Vaikka on sukulaisverkostoa ja läheisverkostoa, niin ne hylkäävät sen takia, että on vaikka eroamassa puolisoista; se on niin suuri häpeä suvulle.

On hyvin olennainen osa lähisuhdeväkivallasta selviytymistä, koska siihen ilmiöön itsessään kuuluu se eristäminen siitä läheisverkostosta.

Lähisuhdeväkivaltaan, erityisesti eron jälkeiseen vainoon ja sitä edeltävään parisuhdeväkivaltaan, sisältyy usein väkivallan tekijän pyrkimys kontrolloida kokijan sosiaalisia suhteita, joka näkyy mm. kokijan ja läheisten välisen yhteydenpidon rajoittamisena tai uusien ihmissuhteiden sabotoimisena. Sosiaalinen eristäminen sekä suljetun perheen tai yhteisön vaivihkainen eristäytyminen muista ihmisistä etäännyttää samalla väkivallan kokijan omasta tukiverkostosta. (Brewster 2003, 213; Kaitue ym. 2007, 13; Laitinen 2004, 311-312.)

Kokijan jättäminen yksin selviytymään ongelmasta voi tapahtua vähitellen ja huomaamattomasti, jolloin läheisverkoston valta näyttäytyy passiivisena eikä hylkääminen siinä mielessä ole suoraa vallankäyttöä (ks. Scott 2001, 4-5; Notko 2011, 69; Wrong 2017, 44-49). Toisaalta tietoisien ratkaisujen väkivallan kokijan hylkäämisestä ja tekijän puolen valitsemisesta tekevät läheiset itse, mikä kuvaa läheisverkoston toimintavaltaa ja jossain määrin myös ylivaltaa (ks. Thompson 2007, 14-17; Hokkanen 2017, 286-287) vaikuttaa asioiden kulkuun ja siihen, säilyykö väkivallan kokijan tukiverkosto.

6.3.4 Väkivallan mahdollistaminen tietoisesti tai tiedostamatta

Joskus läheiset saattavat välillisesti jopa ylläpitää väkivallan kierrettä tai uhkaa. Se voi näkyä siinä, että läheiset suhtautuvat väkivaltaan tietoisesti välinpitämättömästi. Läheiset saattavat painostaa väkivallan kokijaa jatkamaan suhdettaan väkivallan tekijään. Painostamiseen voi liittyä syyllistämistä tai vetoamista syihin, joiden perusteella väkivaltaisessa suhteessa tulisi jatkaa. Läheisten näkemyksen mukaan väkivalta on oikeutettua ja joissain tapauksissa jopa hyväksyttävää. Uskonnollisten yhteisöjen rakenteissa piilevää väkivaltaa on tutkinut mm. Johanna Hurtig (2013), jonka tutkimuksessa tulee esiin erityisesti hengellinen ja seksuaalinen väkivalta. Hurtigin tutkimuksessa tulee esiin kaksi eri tulokulmaa. Ensinnäkin osa yhteisön jäsenistä ovat itse väkivallan tekijöitä. Toiseksi koko yhteisön rakenne mahdollistaa väkivallan ja ylläpitää sen jatkumista, esimerkiksi vetoamalla anteeksiantoon tai muuhun vakaumukselliseen selittämiseen mitätöiden väkivallan kokemuksen, vaintamalla väkivallan kokijat ja salailemalla väkivaltaa yhteisön ulkopuolisilta. (Hurtig 2013.)

Ei oo mitenkään tavatonta, jos vaikka kokija on lapsiperheen vanhempi ja tekijä on se toinen vanhempi ja asutaan tällaisessa perhemuodossa. Niin saattaa olla, että

esimerkiksi tän kokijan omat vanhemmat voi painostaa jatkamaan ja kestämaan tässä suhteessa väkivallasta huolimatta, koska ”on ne pienet lapset tai on asuntolaina tai mihin sinä nyt tästä lähtisit”.

Iäkäs vanhempi kokee mahdollisesti pitkään kymmeniä vuosia jatkunutta väkivaltaa oman puolisonsa taholta ja saattaa sitten hakee turvaa myös aikuisista lapsistaan, jotka toteavat, että ”et sinäkään meitä auttanut silloin, kun se vanhempi on ollut lapsia kohtaan väkivaltainen, niin koita nyt sitten pärjällä”. Et tavallaan semmoista syyllistämistä, kun väkivallan uhri ikään kuin voimaantuu haluamaan pois väkivaltaisesta ihmissuhteesta.

Jos esimerkiksi uskonnolla tai kulttuurisilla elementeillä oikeutetaan sitä väkivaltaa, niin se läheisverkosto voikin tässä kohtaa olla se haitallinen.

Perheen ja suvun kunnian suhteen puolustetaan henkeen ja vereen sitä kunniaa ja sillä oikeutetaan väkivaltaa tai tietynlaista suhtautumista asiakkaaseen.

Yksi työntekijöistä nosti esiin yhtenä riskitekijänä päihteet ja päihteitä käyttävän läheisverkoston. Päihdekäytön ja väkivallan välistä yhteyttä on tutkittu omassa kontekstissaan. Aiempien tutkimusten mukaan päihdekäytön ohella ilmenevä väkivalta linkittyy elämäntapaan ja kulttuuriseen ympäristöön. Lähisuhdeväkivalta saattaa näyttäytyä yleisenä tai hyväksyttynä, kun lähipiiri koostuu toisista päihteidenkäyttäjistä. Väkivallan vääryys ja vahingollisuus ei tule näkyväksi tai erilliseksi muista lähipiiriin liittyvistä, sosiaalisista ongelmista. Samalla väkivallan kokija etäännytty läheisistä, jotka eivät käytä päihteitä, ja jotka kuitenkin voisivat olla niitä tärkeitä suojaavia tekijöitä. (Hautala ym. 2019, 2-4; Farris & Fenaughty 2002, 348.)

Näin raa’asti sanottuna joskus se asiakkaan omakin päihteidenkäyttö - vaikka mä en halua asiakasta mitenkään syyllistää väkivallasta missään tapauksessa - päihteidenkäyttö saattaa ylläpitää sitä problematiikkaa osaltaan. Tavallaan liikkuu niissä päihteitä käyttävissä piireissä tai liittyy jollain tapaa siihen elämäntapaan. Päihdekäyttö osaltaan altistaa väkivaltaan.

Läheinen on haittaava tekijä merkittävimmillään ja näkyvimmillään silloin, kun läheiseksi määritetty varsinainen väkivallan tekijä. Työntekijöiden tässä tutkimuksessa antamien vastausten sekä aiempien lähisuhdeväkivaltaa koskevien tutkimusten perusteella tätä näkemystä voi pitää jopa itsestäänselvytenä. Väkivallan tekijöinä voi olla kuitenkin myös useampi läheinen, joista jokainen on kohdistanut erilaista väkivaltaa eri mittasuhteissa. Kun läheisiin ihmisiin lukeutuu useampi väkivallan tekijä, voi olla vaikea sanoa, kuka tekijöistä on kohdistanut väkivaltaa eniten tai mikä väkivaltateoista on ollut vahingollisin. Vaikka läheisverkostosta olisi mahdollista erottaa ja määritellä väkivallan päätekijä, myös muut

läheiset saattavat harjoittaa vahingollista ja äärimmäistä vallankäyttöä eli ylivaltaa (ks. Thompson 2007, 14-17; Hokkanen 2017, 286-287).

Erityisesti tämmöisessä kunniaan liittyvässä väkivallassa voikin olla tekijä se koko perhe ja sukuyhteisö [...] Asiakkaan läheinen tai läheisverkosto - miten me [työntekijät] mielletään se tai asiakaskin mieltää - voi olla todellakin uhka ihan henkeen ja terveyteen kohdistuen. [...] nuori tyttö on vaikkapa kokenut lähisuhdeväkivaltaa vanhempiansa taholta, niin sisarukset voi olla ihan yhtä haitallisia hänen selviytymisensä suhteen.

Kunnian eteen jotenkin valjastetaan helposti koko suku [...] Saattaa tulla puheluita ulkomailta [...] Vaikka miehen veli tai joku on laitettu asialle painostamaan sitä asiakasta. Suku soittelee sieltä kotimaasta jatkuvasti ja yrittää painostaa ja taivuttaa. Vaikka suku on jossain kaukana toisella puolen maapalloa, niin saatetaan vedota siihen, että laitetaan asialle jotain Suomessa asuvia paikallisen kulttuurin edustajia... Annetaan ymmärtää, että ”sun toimintaa seurataan täällä Suomessa, että kannattaa käyttäytyä sen mukaisesti”. Siinä tulee tämmöinen vainoelementti mukaan.

Työntekijöiden vastauksista erityisesti kunniaiväkivalta nousee esiin tyypilliseksi esimerkiksi koko läheisverkoston harjoittamasta väkivallasta. Kunniaiväkivalta on havainnollistava esimerkki ensinnäkin siksi, että siihen sisältyy usein fyysisen väkivallan lisäksi laaja kirjo muitakin väkivallan muotoja. Lisäksi kunniaiväkivalta kuvaa läheisverkoston haitallista, laajalle ulottuvaa voimaa ja vallankäyttöä. Pelkästään jo sen tunnistaminen ja puheeksi ottaminen vaatii kulttuurisensitiivisyyttä sekä kielellisten ja käsitteellisten erityispiirteiden osaamista. (Hansen ym. 2016, 36; 153-154.) Johanna Hurtig ym. (2014) huomauttavat, että viranomaisten ja asiantuntijoiden käytännöt keskittyvät usein yksilö- ja perhekohtaiseen työskentelyyn, vaikka väkivallan ratkaiseminen edellyttäisi yksilökohtaisen sosiaalityön ulkopuolelle ulottuvaa, rakenteellista vaikuttamistyötä. Ulkopuolelle ulottuva vaikuttamistyö puolestaan edellyttää väkivallan parissa työskenteleviltä viranomais- ja ammattitahoilta erilaisten yhteisöjen, kulttuurien ja yhteisöllisten asenteiden tuntemusta. (Hurtig ym. 2014.)

Saana Hansen ym. (2016) ovat tehneet yhteistyössä Ihmisoikeusliiton kanssa selvityksen kunniaikäisyyksistä ja siihen liittyvästä väkivallasta Suomessa. Selvityksessä haastateltiin maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, jotka olivat kotoisin eri maista ja erilaisista etnisistä taustoista. Selvityksessä tulee esiin, että maahanmuuttajataustaisten käsityksissä kunnia tarkoittaa lyhyesti sanottuna yhteisöllisesti jaettua käsitystä sosiaalisesta arvostuksesta. Väkivallan kokijalle voi olla joskus jopa epäselvää, ketkä hänen yhteisönsä kuuluvat. Hansenin ym. selvityksessä tulee ilmi, että yhteisö saattaa aktivoitua ja tulla merkityksel-

liseksi vasta konfliktitilanteessa, kun yksilön toiminta uhkaa yhteisön kunniaa. Selvityksessä annetaan esimerkkinä tilanne, jossa yhteisö koki tullessa häväistyksi nuoren naisen alettua seurustelemaan. Nainen ei ymmärtänyt keitä kaikkia yhteisöllä tarkoitetaan ja kenen silmissä naisen toiminta on näkynyt vääränä. Yhteisö on ollut ikään kuin näkymätön ja passiivinen ennen konfliktia. (Hansen ym. 2016, 30-31; 40; ks. myös Scott 2001, 4-5; Notko 2011, 69; Wrong 2017, 44-49.)

Joskus läheinen saattaa tahtomattaan ja tiedostamattaan olla väkivallasta selviytymistä haittaava tekijä, tavallaan yhdistävä side väkivallan tekijän ja kokijan välillä. Yhdistävänä siteenä voi olla esimerkiksi yhteiset lapset tai lemmikkieläimet. Väkivallan kokija voi pyrkiä parhaansa mukaan ottamaan etäisyyttä tekijästä ja toipumaan väkivaltakokemukseltaan, mutta läheisen vuoksi kokija joutuu olemaan edelleen jonkinlaisessa kontaktissa tekijän kanssa.

Jos kyseessä on tämmöinen parisuhdeväkivalta ja jopa parisuhdeterrori ja [...] on ne yhteiset lapset ja usein yhteishuoltajuus, [...] niin kyllähän se haittaa selviytymistä, jos se mahdollistaa niitten lasten kautta vaikkapa eron jälkeisen vainon tai pakkottavan kontrollin. Jos on jotain yhteistä - on se omaisuutta tai lapsia - niin se voi olla tämmöinen haitallinen läheisverkosto [...] - eikä tätä halua ääneen sanoa enkä varmaan minäkään haluais - mutta näin se varmaan usein on: kun on ne yhteiset lapset, niin ne todella voi haitata. [...] Ne parisuhdeväkivaltatapaukset, joissa ei oo ollut yhteisiä lemmikkieläimiä tai lapsia, on ollut jotenkin helpompia, lähestymiskiellon määrittäminen pelkästään koskien sitä uhria ja ehkä sen jälkeen uusi identiteetti [...] on jotenkin paljon yksiselitteisempää.

Voiks tähän erikseen laittaa vielä sen lemmikinkin, koska sekin voi olla sellainen läheinen, josta sitten taistellaan [...] se mahdollistaa sen jatkuvan vainon.

Läheinen saattaa siis olla väkivallan jatkumisen mahdollistava tekijä välillisesti, vaikka ei toiminnallaan niin haluaisi tai tunnistaisi tapahtuvan. Aiempienkin tutkimusten perusteella läheisverkosto voi tiedostamatta mahdollistaa väkivallan jatkumisen. Läheisiä voi kuulua yhteisöön, jonka rakenteisiin väkivalta on hienovaraisesti kietoutunut, ja jota yhteisöön kuuluvien tai ulkopuolisten voi olla vaikea tunnistaa. (Esim. Hurtig 2013; Hansen ym. 2016; Nikupeteri 2016.)

Väkivallan mahdollistaminen välillisesti sekä tiedostamatta tapahtuu passiivisesti, mutta voi silti näyttäytyä ylivaltaana (ks. Thompson 2007, 14-17; Hokkanen 2017, 286-287). Väkivaltaisesta suhteesta ei ole mahdollisuutta irtaantua kokonaan niin kauan, kun väkivallan kokija on sidoksissa hänen ja tekijän yhteiseen läheiseen. On tosin vaikea sanoa, onko yli-

valta lopulta väkivallan tekijällä vai läheisellä, sillä läheinenkään ei välttämättä voi tilanteeseen vaikuttaa eikä katkaista välejä kumpaankaan osapuoleen. Sen sijaan väkivallan mahdollistaminen tietoisesti on aktiivista ja suoraa vallankäyttöä, jota voi luonnehtia ylivallaksi. Väkivallan mahdollistamisessa välillisesti yhdistyy aktualisoitunut ja potentiaalinen valta, mikä kuvaa läheisverkoston monimutkaista ja monitasoista merkitystä kokijan lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. (Ks. Scott 2001, 4-5; Notko 2011, 69; Wrong 2017, 44-49.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Lähdin tutkimaan lähisuhdeväkivaltaa kokeneen henkilön läheisverkoston roolia lähisuhdeväkivaltatyössä. Lähisuhdeväkivalta koskettaa ja puhuttaa suomalaisessa yhteiskunnassa monia ihmisiä, vaikka se on sensitiivinen ja monimutkainen ilmiö, joka mielletään herkästi yksilöiden ja perheiden yksityisasiaksi. Suomessa viranomaisilla ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilla on velvollisuus puuttua julkisen vallan keinoin väkivaltaan. Tutkimusaiheen taustalla vaikutti pohdintani siitä, minkälaisina läheisverkostot mielletään väkivaltatyössä, ja miten läheiset asettuvat julkisen vallan ja ammattiauttajien sekä yksilö- ja perhekeskeisen työskentelyn välille.

Heti tutkielmaa suunnitellessa aiempien tutkimusten valossa oli tiedossa, että lähisuhteet voivat olla niin suojaavia kuin haitallisia tekijöitä. Siksi tutkimuskysymysten muotoilua ja aineiston analyysia ohjasi olettaus siitä, että läheiset ihmissuhteet voivat joko tukea tai haitata väkivaltaa kokeneen henkilön väkivallasta selviytymistä. Epäselvää oli kuitenkin se, määritelläänkö väkivaltatyön näkökulmasta ja väkivallasta selviytymistä tarkastellessa läheisverkostot vain suojaavina tekijöinä vai onko mahdollista käyttää läheisverkoston käsitettä myös silloin, kun väkivallan tekijä kuuluu läheisverkostoon. Samalla tutkielmassa hain vastausta kysymykseen siitä, miten läheiset huomioidaan väkivaltatyössä. Läheisten huomioiminen tarkentui kysymyksiin siitä, miten väkivaltatyössä läheisiä kartoitetaan ja miten läheisten toivotaan osallistuvan työskentelyyn.

Tässä tutkielmassa olen havainnollistanut läheisverkoston vaikutusta väkivallasta selviytymiseen teoreettisten valtakäsitteiden eli aktualisoituneen, potentiaalisen (Scott 2001; Wrong 2017; Notko 2011), ylivallan, toimintavallan ja jaetun vallan (Hokkanen 2017; Thompson 2007; Haugaard 2012) avulla. Koska analyysimenetelmä oli aineistolähtöinen, juuri tähän tutkimusaiheeseen ja aineistoon ei löytynyt valmista mallia, jolla soveltaa aukottomasti edellä mainittuja teoreettisia käsitteitä. Käyttämäni kuviot vallankäytön ja vallan eri ulottuvuuksien havainnollistamiseksi ovat suuntaa antavia. En ehkä onnistunut soveltamaan tätä teoreettista viitekehystä tutkimusaiheeseen kaikilta osin, mutta näiden valtakäsitteiden avulla sain mielestäni tuotua esiin tulkintani siitä, että vallankäytöllä on sekä voimaannuttava että alistava puoli, ja samalla vallankäyttö voi olla näkyvää tai piilevää. Nämä vallankäytön eri puolet ja merkitykset näkyivät tutkimusaineistossa, vaikka vastauk-

sissaan työntekijät itse eivät kuvailleet läheisverkostoa nimenomaan valtateoreettisilla käsitteillä. Läheisverkoston roolia voisi lähteä tutkimaan monien muidenkin teorioiden, mallien tai käsitteiden avulla. Valtateoria ja -käsitteet ovat vain yksi väline aineistoanalyysissä. Loppujen lopuksi tutkimustuloksissa esitetyt sitaatit ovat pieni osa koko aineistoa ja analyysi on pitkälti vain tutkijan omaa tulkintaa, jonka moni muu tutkija tai lukija olisi saattanut tulkita eri tavalla.

Tämä tutkielma ja tutkimustulokset perustuvat tutkijan tekemiin tulkintoihin ja empiirisiin havaintoihin aineiston pohjalta, joka koostuu nettikyselyyn ja haastatteluihin osallistuneiden väkivaltatyöntekijöiden vastauksista. Vaikka tutkimusongelmaa tarkastellaan työntekijöiden näkökulmasta, tutkimuksen tuottama tieto ja sosiaalinen todellisuus rakentuu sekä tutkijan että työntekijöiden käyttämien käsitteiden ja kielen vuorovaikutuksessa. Tutkimustulokset ja analyysi olisivat saattaneet olla hyvin erilaisia, jos aineistonkeruun kohteena ja tutkimuksen näkökulmana olisi ollut esimerkiksi itse väkivaltatyön asiakkaat tai väkivaltaa kokeneiden läheiset. Lisäksi tutkimuksen rajaaminen ja tutkimuskysymykset olisivat varmasti muokanneet tutkimustuloksistakin eri näköiset, kuten väkivallan kokijoiden tai työntekijöiden sukupuoli huomioimalla tai vaikkapa lähisuhdeväkivallan muodoista vain seksuaaliväkivaltaa tarkastelemalla. Tutkielmasta jäi mielestäni myös vähälle huomiolle lapset ja nuoret, vaikka ikäryhmiä ei määritelty tai rajattu pois missään vaiheessa.

Valinta kerätä tutkimusaineisto työntekijöiltä perustuu ensinnäkin siihen, että koin sen kaikin puolin helpoimmaksi ratkaisuksi. Tutkittavien ollessa väkivaltatyön asiakkaita tai läheisiä, minulta olisi puuttunut sellaisia tutkimukseen tarvittavia resursseja, joita olisin tarvinnut eettisyyden ja luotettavuuden varmistamiseksi; esimerkiksi olisin tarvinnut enemmän aikaa haastatteluihin sekä tutkimuslupien ja suostumusten hankintaan, ja taloudellisia resursseja sopivien haastattelutilojen tai etähaastattelujen järjestämiseksi, jotta tutkittavien yksityisyydensuoja olisi taattu sensitiivinen tutkimusaihe huomioiden. Toisekseen työntekijät olivat sopiva aineistonkeruukohde tutkimusongelmani kannalta, sillä kiinnostukseni oli nimenomaan väkivaltatyössä eli virallisen ammattiauttajatahon näkökulmassa. Työntekijät kohtaavat työssään erilaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä ja samalla työn kautta lähisuhdeväkivallan muotojen laaja kirjo tulee heille näkyväksi, mikä teki aineistostani monipuolisen. Lisäksi väkivaltatyöntekijöille oli helpompi muotoilla aineistonkeruussa esitetyt kysymykset, sillä ammattinsa ja työnsä puolesta tutkimusilmiö ja jotkut käsitteet olivat todennäköisesti tutumpia heille kuin jollekin täysin ammattiryhmän ulkopuoliselle.

Oletukseni on, että minä tutkijana ja työntekijät tutkittavina puhuimme niin sanotusti samaa (ammatti)kieltä.

Tutkimustuloksissa yhtenä merkittävimpanä ristiriitana näkyi läheisverkoston ja läheisten määrittely väkivaltatyön näkökulmasta. Työntekijöiden määrittelyissä läheiset ja läheisverkosto kuvautuvat lähtökohtaisesti voimavarana sekä myönteisenä tekijänä väkivallasta selviytymisen suhteen. Siitä huolimatta työntekijät tunnistivat läheisverkostossa myös monia riskitekijöitä ja väkivallasta selviytymisen kannalta haitallisia seikkoja. Työntekijät tunnistivat myös sen, että väkivallan kokija ei välttämättä määrittele läheisverkostoaan samalla tavalla kuin työntekijä. Käytännössä kuka vain voi määrittyä väkivallan kokijan läheiseksi, jopa väkivallan tekijä, eikä läheisverkostolle ole mitään selkeää, yksiselitteistä määrittelyä. Näin ollen läheisverkoston kartoittaminen yksilö- ja tapauskohtaisesti on tärkeää, jotta läheisten roolista väkivallasta selviytymisen suhteen muodostuu selkeämpi kuva.

Lähes kaikki työntekijät kartoittivat jollain tapaa väkivallan kokijan läheisverkostoa. Spesifejä kartoittamismenetelmiä käytetään erityisesti lasten ja nuorten kohdalla, mutta aikuistenkin kohdalla läheisistä kysytään, ja läheiset ovat ainakin jollain tasolla osana keskustelun sisältöä. Osa työntekijöistä kertoi kartoittavan läheisverkostoa nimenomaan siitä näkökulmasta, onko läheisverkosto lähisuhdeväkivallasta selviytymisen kannalta haittaava vai suojaava tekijä. Kaiken kaikkiaan tutkimustulokset vahvistivat jo valmiiksi olemassa olevaa käsitystä siitä, että epäviralliset verkostot ja lähisuhteet voivat olla niin turvallisia kuin turvattomiakin väkivallan kokijalle. Siksi läheisverkoston roolia ei ole mielekästä kuvailla tai jäsenellä puhtaasti sen perusteella *kuka* läheisverkostoon kuuluu, vaan *miten* läheisverkosto vaikuttaa väkivallasta selviytymiseen.

Tutkimustulosten perusteella läheisverkoston roolia lähisuhdeväkivaltatyössä voi jäsenellä sen mukaan, kuinka aktiivinen tai passiivinen vaikutusvalta läheisillä on väkivallasta selviytymiseen. Sen lisäksi rooli jäsentyy sen mukaan, onko läheisten vallankäyttö väkivallasta selviytymiseen kielteistä vai myönteistä. Läheisverkoston rooli ja sitä myötä vallankäyttö on moniulotteinen ja hienovarainen: aktiivinen läheisverkosto voi vaikuttaa niin myönteisesti kuin kielteisesti, samoin passiivinen läheisverkosto voi olla vaikutuksiltaan myönteinen tai kielteinen.

Tutkimustulosten perusteella yksi lähisuhdeväkivallasta selviytymistä tukeva rooli eli voimavaratekijä on läheisverkoston väliintulo ja puuttuminen väkivaltaan. Riskitekijänä puolestaan näkyi läheisten kyseenalaistava tai kokijaa syyllistävä suhtautuminen sekä kokijan huoli läheisen kuormittumisesta. Väkivallasta puhumattomuus ja sen tunnistamattomuus voivat estää kokijan avun saamisen. Siksi näkisin tutkimustulosten perusteella tärkeänä kiinnittää huomiota läheisten informoimiseen lähisuhdeväkivallasta sekä keinoihin, joilla tukea niin läheisiä kuin väkivallan kokijoita ottamaan väkivalta puheeksi. Väkivallan kokijan pääsy ja ensikontakti ammattiavun piiriin näyttäytyy tulosten perusteella olevan usein kiinni läheisistä ja läheisten aktiivisesta toiminnasta, vaikka varsinainen terapia- ja kriisituki tuleeikin ammattilais- ja viranomaistahoilta.

Ammattilais- ja viranomaistahoilla työskentely keskittyy usein vain yksilö- tai perhekeskeiseen työskentelyyn sen sijaan, että mukana olisi laajempi läheisverkosto. Se on usein perusteltua jo lainsäädännöllisistä syistä, joilla suojellaan yksilön tietosuojaa, yksityisyyttä ja turvallisuutta kokonaisuudessaan. Siksi voi olla vaikeaa sovittaa väkivaltatyöskentelyyn ulkopuolisia, epävirallisia verkostoja eli läheisiä. Aineiston perusteella läheisverkostot näyttäytyvät välillä taustalla häilyvinä toimijoina, joiden vaikutusvalta on vaihtelevaa ja hyvin tilannekohtaista. Läheisverkostojen systemaattinen aktivointi ja osallistuminen väkivaltatyöskentelyyn saattaa siis olla mahdotonta, kun tilanteet ovat hyvin vaihtelevia ja kompleksisia.

Kun läheisverkostojen tiedetään vaikuttavan joko kielteisesti tai myönteisesti, mitä läheisverkoston aktivoimisella ja osallistumisella loppujen lopuksi tarkoitetaan? Voiko läheisverkostoa aktivoida tai ottaa mukaan väkivaltatyöskentelyyn, mikäli sen tiedetään olevan haitallinen väkivallasta selviytymisessä? Näkisin, että läheisverkostojen kanssa työskentelyyn voisi soveltaa samaa ajatusta, kuin tekijätyössä eli väkivallan tekijän kanssa tapahtuvaa tietoista muutostyöskentelyä sekä ajattelu- ja toimintamallien muokkaamista. Tutkimustulosten perusteella läheisverkoston kielteistä vaikutusta voisi myös pyrkiä ehkäisemään yksinkertaisesti informoimalla ja tiedottamalla ihmisiä entistä aktiivisemmin tai näkyvämmiin lähisuhdeväkivallan vaikutuksista ja sen ilmenemismuodoista. Ymmärryksen ja tiedon kautta läheisillä olisi mahdollisuus suhtautua ja reagoida rakentavasti vaikeaan tilanteeseen.

Läheisillä on monta roolia, joita voisi hyödyntää ja valjastaa väkivallan kokijan tukemiseksi. Ja vastavuoroisesti läheisillä on rooleja, joita muuttamalla ja työstämällä niiden haitallisia vaikutuksia voisi ehkäistä. Läheisillä on siis joko aktiivinen tai passiivinen rooli väkivallan kokijan elämässä riippumatta siitä, osallistuuko läheiset väkivaltaa ehkäisevään tai korjaavaan työskentelyyn. Mitä aktiivisempi rooli läheisellä on, sitä näkyvämmän ja suuremman se vaikuttaa kokijan väkivallasta selviytymiseen, oli se sitten kielteistä tai myönteistä. Aktiivista ja haitallista vaikutusvaltaa kuvaa esimerkiksi se, että läheinen tietoisesti mahdollistaa väkivallan ja painostaa kokijaa jatkamaan väkivaltaisessa suhteessa. Sen sijaan läheisen myönteistä ja aktiivista vaikutusvaltaa kuvaa esimerkiksi väkivaltaan puuttuminen ja kokijan tukeminen ammattiavun saamiseksi.

Myös läheisen passiivisella ja epäsuoralla toiminnalla voi olla hyviä tai huonoja seurauksia. Läheisellä saattaa olla vain huomaamaton ”sivurooli” väkivallan kokijan sen hetkisesä, vaikeassa elämäntilanteessa, mutta siitä huolimatta läheinen voi sanoa tai toimia jollain sellaisella tavalla, jolla on merkittävä vaikutus väkivallan katkeamiseen tai kokijan toipumiseen. Esimerkiksi naapurin lainaama auto voi olla väkivallan kokijalle ainoa keino päästä päivystykseen ja saada viranomaisapua. Tai sisaruksen vähättelevä suhtautuminen voi saada väkivallan kokijan kyseenalaistamaan omia tuntemuksiaan ja avun tarvettaan kertoessaan kokemastaan väkivallasta. Läheisten huomaamaton ja välillinen vaikutusvalta yhdistettynä varsinaisen lähisuhdeväkivallan monimuotoisuuteen ja kompleksisuuteen tekee läheisverkoston roolin ja vallan kuvailusta hyvin moniulotteista ja haastavaa.

Tulosten perusteella läheisverkostoilla ei ole mahdollista eikä tarpeellistakaan korvata viranomaisvastuuta ja ammattiapua. Olisi kohtuutonta ja epäeettistä asettaa läheisiä vastuuseen väkivallan kokijan selviytymisestä ja avun saamisesta. Varsinkin, kun yhteiskunnassa on jo tarjolla viranomais- ja ammattiapua, joihin kaikilla yhteiskunnan jäsenillä on oikeus riippumatta läheisverkostostaan. Toivon tutkimustulosten tuovan näkyväksi juuri sen, että läheisillä itsellään on hyvin vaihtelevat ja usein rajalliset mahdollisuudet tukea väkivallan kokijaa. Lisäksi läheisetkin voivat tarvita apua siinä missä väkivallan kokija. Lähisuhdeväkivallan taustalla on moninaisia syitä ja syntymekanismia, joiden tarkastelu edellyttäisi aivan omaa, erillistä tutkimusta. Tämän tutkimuksen tuloksia pohtiessa on kuitenkin syytä muistaa, että lähisuhdeväkivalta ei ilmesty tyhjästä ja se voi olla lopputulosta erilaisista ympäristöllisistä, yhteiskunnallisista ja ylisukupolvisista ongelmista, ihmisten erilaisista

elämäntilanteista, opituista malleista ja arvomaailmoista, joista väkivallan kokijan läheis-
kään eivät ole irrallisia.

Jatkotutkimuksellisesti tutkielmani aihetta voisi tarkastella lähisuhdeväkivaltatyön asiak-
kaiden näkökulmasta. Olisi kiinnostavaa tietää asiakkaiden omia määritelmiä läheisistään
ja läheisverkostoistaan. Lisäksi asiakkaiden omat kokemukset läheisten tarjoamasta tuesta
sekä kielteisistä vaikutuksista voisi edesauttaa kehittämään työskentelyä läheisverkostojen
kanssa. Näin sensitiivistä aihetta tutkittaessa olisi mielestäni ylipäättäänkin tärkeää tuoda
väkivaltaa kokeneiden omaa ääntä kuuluviin.

Toisenlaisena jatkotutkimusideana näkisin, että tarkasteltaisiin esimerkiksi kvantitatiivisen
tutkimuksen keinoin väkivaltatyössä jo käytössä olevia, läheisverkostoa koskevia mene-
telmiä tai käytäntöjä; mitä läheisverkoston kanssa tehtävään, nykyiseen työskentelyyn
konkreettisesti sisältyy ja missä määrin. Lisäksi voisi tutkia, minkälaista näyttöä kyseisten
menetelmien käytöstä ilmenee ja minkälaisia tuloksia läheisverkostoa osallistavat mene-
telmät tuottavat lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi tai korjaamiseksi.

Tehdessäni tätä pro gradu -tutkielmaa sain myönteistä palautetta osalta tutkimukseen osal-
listuneista työntekijöistä ja väkivaltatyön yksiköistä, joista tutkimuslupaa hain. Palaute
koski valitsemaani tutkimusaihetta ja huomion kiinnittämistä läheisverkostoihin pidettiin
tärkeänä. Myönteinen palaute kannusti minua jatkamaan ja auttoi osaltaan säilyttämään
mielenkiintoni tutkielman tekemiseen. Vastavuoroisesti olen kiitollinen kaikille tutkimuk-
seeni osallistuneille sekä siitä kiinnostuneille henkilöille ja organisaatioille.

Läheisverkostojen ja vallankäytön tutkiminen yhdistettynä lähisuhdeväkivallan ilmiöön
tuntui jossain vaiheessa tutkimusta haastavalta. Niin valta, verkostot kuin lähisuhdeväki-
valtakin ovat laajoja, moniulotteisia aihealueita, joihin sisältyy paljon erityisiä käsitteitä ja
joiden avaaminen on tärkeää tutkimuksen kannalta. Pro gradu -tutkielman laajuudessa tut-
kimuksessa joutuu tekemään rajausta siinä määrin, että tarkastelun ulkopuolelle saattaa
jäää monia kiinnostavia ja olennaisia näkökulmia, mitkä syventäisivät ymmärrystä tä-
mänkin tutkimusaiheen osalta. Koin tutkimusaiheeni mielenkiintoisena ja toisaalta myös
yhteiskunnallisesti tärkeänä. Vaikka näistä tutkimustuloksista ei voi vetää kovin vahvoja
johtopäätöksiä tai suosituksia sosiaalityön käytäntöön, toivon tutkielman kannustavan ot-

tamaan läheiset huomioon jatkossakin - paitsi lähisuhdeväkivaltatyössä myös laajemmin sosiaalityön kentällä ja tutkimuksissa.

LÄHTEET

- Adams, Robert 2003: *Social Work and Empowerment*. 3. painos. New York, Palgrave Macmillan 2003.
<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.ulapland.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzExNzAzM19fQU41?sid=4c8cf288-4e65-4cf6-87d6-a28dc2973d49@pdc-v-sessmgr02&vid=0&format=EB&rid=1>. Viitattu 11.12.2019.
- Bildjuschkin, Katriina & Ewalds, Helena & Hietamäki, Johanna & Kettunen, Hanna & Koivula, Tanja & Mäkelä, Jukka & Nipuli, Suvi & October, Martta & Peltonen, Joonas & Siukola, Reetta 2020: *Väkivaltakäsitteiden sanasto*. Työpaperi 1/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Helsinki 2019.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf. Viitattu 5.3.2020.
- Breckenridge, Jenna 2018: *The relationship between disability and domestic abuse*. Teoksessa Lombard, Nancy (toim): *The Routledge Handbook of Gender and Violence*. London, Routledge, 2018. Print. 133-144.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/reader.action?docID=5211357>. Viitattu 16.2.2020.
- Brewster, Mary 2003: *Power and Control Dynamics in Prestalking and Stalking Situations*. *Journal of Family Violence* 18.4. 207-217.
<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.ulapland.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=ee98c946-4491-4208-a9ac-8765bec39265%40sessionmgr4008>. Viitattu 10.1.2020.
- Council of Europe 2014: *The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. Council of Europe 2014. ISBN 978-92-871-7990-6. <https://www.refworld.org/docid/548165c94.html>. Viitattu 10.4.2020.
- Ensi- ja turvakotien liitto 2019: *Ensi- ja turvakotien liitto 2018 -vuosiesite*. Julkaistu 1.6.2019. https://issuu.com/ensijaturvakotienliitto/docs/etl_vakivaltatyo_sivuttain_highres. Viitattu 7.3.2020.
- Eriksson, Kai 2015: *Yhteiskuntatieteellinen verkostoajattelu*. Teoksessa Eriksson, Kai (toim.): *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Helsinki Gaudeamus, 2015.
<https://www.ellibslibrary.com/fi/luc/9789524958486>. Viitattu 3.4.2020.
- Farris, Coreen, ja Fenaughty, Andrea 2002: *Social Isolation and Domestic Violence Among Female Drug Users*. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse* 28.2 2002. 339-351.
<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.ulapland.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=2c3a5563-92d2-467b-ba1f-7eb42b41b12b%40pdc-v-sessmgr04>. Viitattu 24.4.2020.
- Figley, Charles 2012: *Encyclopedia of Trauma: An Interdisciplinary Guide*. Thousand Oaks, California. SAGE Publications 2012. Print.
http://web.a.ebscohost.com.libproxy.tuni.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzUyNTkyN19fQU41?sid=520294d5-cb1d-4a2a-89fe-e00abe510a62%40sessionmgr4006&vid=0&format=EB&lpid=lp_257&rid=0. Viitattu 11.2.2020.
- Flinck, Aune 2006: *Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana - Rikottu lemmenmarja*. Tampereen yliopistopaino oy Juvenes Print. Tampere 2006.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67636/951-44-6709-4.pdf?sequence=1>. Viitattu 18.4.2020.

- Goodman, Lisa & Banyard, Victoria & Woulfe, Julie & Ash, Sarah & Mattern, Grace 2016: Bringing a Network-Oriented Approach to Domestic Violence Services: A Focus Group Exploration of Promising Practices. *Violence Against Women* 22, no. 1 2016: 64-89. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.ulapland.fi/doi/pdf/10.1177/1077801215599080>. Viitattu 18.3.2020.
- Gregory, Katie & Nnawulezi, Nkiru & Sullivan, Cris 2017: Understanding How Domestic Violence Shelter Rules May Influence Survivor Empowerment. *Journal of Interpersonal Violence* 2017. 1-22. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.ulapland.fi/doi/pdf/10.1177/0886260517730561>. Viitattu 2.2.2020.
- Grevio Baseline Evaluation 2019: Grevio Baseline Evaluation Report Finland. GREVIO's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. Istanbul Convention. Finland. <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>. Viitattu 23.3.2020.
- Hansen, Saana & Sams, Anni & Jäppinen, Maija & Latvala, Johanna 2016: Kunniakäsitykset ja väkivalta - selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa. Ihmisoikeusliiton julkaisu. Picascript, Helsinki 2016. https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2016/06/Kunniak%C3%A4sitykset-ja-v%C3%A4kivalta_B5_netti-002.pdf. Viitattu 9.10.2019.
- Haugaard, Mark 2012: Reflections Upon Power Over, Power To, Power With, and the Four Dimensions of Power. *Journal of Political Power* 5.3 2012. 353-358. <https://www-tandfonline-com.ezproxy.ulapland.fi/doi/full/10.1080/2158379X.2012.735113>. Viitattu 21.4.2020.
- Hautala, Sanna & Hakkarainen, Pekka & Kuussaari, Kristiina & Kataja, Kati & Kailanto, Sanna 2019: Violence as a part of the drug scene. *Nordic Journal of Criminology*, 20:1, 2-19. <https://doi.org/10.1080/14043858.2019.1572943>. Viitattu 16.2.2020.
- Heber, Anita 2014: Good Versus Bad? Victims, Offenders and Victim-offenders in Swedish Crime Policy. *European Journal of Criminology* 11.4 (2014): 410-428. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.ulapland.fi/doi/pdf/10.1177/1477370813503920>. Viitattu 24.4.2020.
- Heikkinen, Alpo 2017: Arki, arvot ja etiikka: Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2017. <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>. Viitattu 10.11.2019.
- Heino, Tarja 2009. Family Group Conference from a child perspective: Nordic research report. Helsinki. National Institute for Health and Welfare. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79916/da905b95-70f6-4db8-9d82-91b74fe55ed0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 9.10.2019.
- Heino, Tarja 2000: Läheisneuvonpito – uusi sosiaalityön menetelmä. Stakes. Helsinki 2000. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75365/Opas40_2000_L%C3%A4heisneuvonpito_WEB_23.9.2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 12.12.2019.
- Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina 2010: Tuhansien iskujen maa – miesten kokema väkivalta Suomessa. Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI). Julkaisusarja 66. Helsinki 2010. https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KHnLcUwR/Full_report_66.pdf. Viitattu 10.4.2020.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008: Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 2008.

- Hokkanen, Liisa 2017: Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Hokkanen, Liisa & Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalityö ja teoria. 277-296. Jyväskylä: PS-kustannus, 2017. <https://ellibslibrary.com/luc/978-952-451-804-8>. Viitattu 2.5.2020.
- Hokkanen, Liisa 2014: Autetuksi tuleminen: Valtaistavan sosiaalisen asianajon edellyttämät toimet. Rovaniemi: Lapin yliopisto 2014. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61787/Hokkanen_ActaE%20145pdfA.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 10.4.2020.
- Horesh, Danny & Brown, Adam 2018: Editorial: Post-Traumatic Stress in the Family. *Frontiers in psychology* 9 2018: 40. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5808160/>. Viitattu 24.3.2020.
- Hurtig, Johanna & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja 2014: Väkivallan kohtaaminen rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön kysymyksenä. Teoksessa Pohjola, Anneli, Merja Laitinen, ja Marjaana Seppänen (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Kuopio. Unipress 2014. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789949726417>. Viitattu 22.2.2020.
- Hurtig, Johanna 2013: Taivaan taimet - Uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta. Tampere. Vastapaino.
- Hydén, Margareta 2005: 'I Must Have Been an Idiot to Let It Go On': Agency and Positioning in Battered Women's Narratives of Leaving. *Feminism & Psychology* 15.2 (2005): 169-188. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.ulapland.fi/doi/pdf/10.1177/0959353505051725>. Viitattu 2.5.2020
- Hyvärinen, Salla & Hautamäki, Jari 2013: Katkaise väkivalta. Lähisuhde- ja perheväkivaltarikoksesta epäillyn ohjaaminen esitutkinnasta väkivaltaa katkaisevaan palveluun. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Ohjaus 10/2013. Helsinki. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110163/URN_ISBN_978-952-245-922-0.pdf?sequence=1. Viitattu 5.3.2020.
- Hämäläinen, Kati 2012: Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Helsinki: Väestöliitto, 2012. https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/0ef8444be2d88d46afcc06bb15afdef0/1570632887/application/pdf/3231118/H%C3%A4m%C3%A4l%C3%A4inen_Perhehoitoon%20sijoitettujen_net.pdf. Viitattu 9.10.2019.
- Jokinen, Kimmo & Mikats, Jana 2018: Lähisuhteet lasten arjessa. Teoksessa Eerola, Petteri & Pirskainen, Henna (toim.): Perhe ja tunteet. Helsinki: Gaudeamus, 2018. Print. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1hf87la/alma999890024205973. Viitattu 25.4.2020.
- Juhila, Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere. Vastapaino 2006. <https://www.ellibslibrary.com/luc/9789517684507>. Viitattu 11.1.2020.
- Kautila, Anniina & Nyqvist, Leo 2014: Taloudellinen väkivalta parisuhteessa - kirjallisuuskatsaus. *Janus sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 22.3 2014: 262-278. <https://journal.fi/janus/article/view/51214/15672>. Viitattu 3.3.2020.
- Kaitue, Sanna & Noponen, Tanja & Släen, Anne 2007: Yleistä muttei yksityistä: oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki, Edita 2007 Print. <https://www-edilex-fi.libproxy.tuni.fi/kirjat/5551.pdf>. Viitattu 24.3.2020.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Heinlahti, Kaisa 2006: Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia. Helsinki: Gaudeamus, 2006. Print. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/i4qs1o/alma994917836905973. Viitattu 21.4.2020.

- Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna 2018: Sensitiivinen tutkimuksessa: Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. 2. painos. Tallinna: United Press, 2018. <https://www.ellibslibrary.com/luc/9789949663200>. Viitattu 13.10.2019.
- Keiski, Pia & Helminen, Mika & Lindroos, Maria & Kommeri, Hanna & Paavilainen, Eija 2018: Nainen perheväkivallan tekijänä - Ryhmäinterventio väkivaltakäyttäytymisen loppumiseksi. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 55.2 2018: 5. <https://doi.org/10.23990/sa.70265>. Viitattu 23.1.2020.
- Kerkelä, Lasse & Huusko, Jukka 2020: Kotiväkivalta lisääntynyt koronaviruksen aikana Suomessa: poliisi pelkää tilanteen pahenevan pääsiäisenä. *Helsingin Sanomat*. Julkaistu 1.4.2020. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006460559.html>. Viitattu 5.4.2020.
- Kervinen, Heidi & Hintikka, Satu & Maire, Toijanen & Talvitie, Mervi & Hänninen, Perttu 2015: Välittäminen kannattaa! Teoksessa Kervinen, Heidi & Hintikka, Satu (toim.): Seksuaaliväkivaltatyön toimivat käytännöt: Välitä! -seksuaaliväkivaltatyön verkostohanke Tampere. Settlementtilyhdistys Naapuri. Viestipaino oy Tampere 2015. https://seksuaalivakivalta-fi-bin.directo.fi/@Bin/d055e07e931181b2eb09a8aeda3260f7/1587406413/application/pdf/217227/Kirja_Seksuaalivakivaltatyon_toimivat_kaytannot_2015.pdf. Viitattu 11.3.2020.
- Kiikeri, Mika & Ylikoski, Petri 2004: Tiede Tutkimuskohteena: Filosofinen Johdatus Tieteentutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 2004. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789524959018>. Viitattu 10.3.2020.
- Kiviniemi, Kari 2018: Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, Raine, ja Juhani Aaltola (toim.): Ikkunoita Tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia Aloittelevalle Tutkijalle Tutkimuksen Teoreettisiin Lähtökohtiin Ja Analyysimenetelmiin. 5., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 2018.
- Kivipelto, Minna & Kotiranta, Tuija: Valtaistumisen vaikuttavuuden arviointi. Miten voisimme edistää sitä sosiaalityössä? *Janus* 19 (2) 2011. 122-142.
- Korkiamäki, Riikka & Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Raitakari, Suvi 2016: Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa. Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö: kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 2016. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1hf87la/alma999682854205973. Viitattu 24.4.2020.
- Korkiamäki, Riikka 2016: Surffailua arjessa. Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisölistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö: kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 2016. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1hf87la/alma999682854205973. Viitattu 24.4.2020.
- Kuula, Arja 2011: Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uud. p. Tampere: Vastapaino, 2011. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-310-4>. Viitattu 10.1.2020.
- Laitinen, Merja 2004: Häväistyt ruumiit, rikotut mielet: Tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Tampere, Vastapaino 2004. <https://www.ellibslibrary.com/luc/9789517683418>. Viitattu 3.3.2020.
- Lattu, Emmi 2016: Naisten tekemä väkivalta. Tampere University Press. Tampereen yliopisto. Tampere 2016. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99101/978-952-03-0138-5.pdf?sequence=1>. Viitattu 12.1.2020.

- Lehti, Martti & Suonpää, Karoliina 2019: Rikollisuustilanne 2018 – Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Henkirikokset 9-37. Teoksessa Danielsson, Petri (toim.): Katsauksia 36/2019. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsingin yliopisto 2019. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/307111/Katsauksia_36_Rikollisuustilanne_2018_2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 10.4.2020.
- Lehti, Martti 2018: Henkirikoskatsaus 2018. Katsauksia 28/2018. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsingin yliopisto 2018. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233586/Katsauksia_28_Lehti_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 10.4.2020.
- Luoma, Minna-Liisa & Koivusilta, Mira & Lang, Gert & Enzenhofer, Edith & De Donder, Liesbeth & Verté, Dominique & Reingarde, Jolanta & Tamutiene, Ilona & Ferreira-Alves, José & Santos, Ana & Penhale, Bridget 2011: Prevalence Study of Abuse and Violence against Older Women. Results of a Multi-cultural Survey in Austria, Belgium, Finland, Lithuania, and Portugal (European Report of the AVOW Project). National Institute for Health and Welfare (THL). Finland. https://thl.fi/documents/189940/259311/AVOWEuropeanResearchReport_April2011.pdf. Viitattu 10.1.2020.
- Lynch, Richard 2014: Foucault's theory of power. Teoksessa Taylor, Diana (toim.): Michel Foucault. Hoboken. Taylor and Francis, 2014. 13-26. <http://web.b.ebscohost.com.libproxy.tuni.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxLYmtfXzkyNDM5MF9fQU41?sid=c4ad354c-64ea-43f4-8968-eae164dbd797@pdc-v-sessmgr01&vid=0&format=EB&rid=1>. Viitattu 11.2.2020.
- Lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyöryhmä 2019: Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu - Nykytila ja kehittämisehdotukset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 2/2019. Helsinki 2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137475/URN_ISBN_978-952-343-269-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 3.4.2020.
- Mattinen, Johanna 2019: Miksi mies tappaa läheisensä? Kolmessa kuukaudessa 6 naista ja 3 lasta on kuollut lähisuhdeväkivaltaan – surmia ennakoivat tunnetut varoitusmerkit. YLE (Yleisradio oy). Julkaisuaika 23.1.2019. Päivitetty 24.1.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10609493>. Viitattu 2.2.2020.
- Metsämuuronen, Jari 2018: Pienten aineistojen tilastollinen testaaminen. Teoksessa Valli, Raine, ja Juhani Aaltola (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 2018.
- Niklander, Elisa & Notko, Marianne & Husso, Marita 2019: Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa. Teoksessa Niklander, Elisa & Notko, Marianne & Husso, Marita (toim.): EPRAS-hankkeen arviointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 13/2019. Helsinki 2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138462/URN_ISBN_978-952-343-369-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 10.4.2020.
- Nikupeteri, Anna 2016: Vainottuna - Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Lapin yliopisto 2016. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62627/Nikupeteri_Anna_ActaE_204_pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 10.11.2019.
- Nipuli, Suvi 2020: Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit – Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 2019.

- https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162012/STM_2019_55_Rap.p.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 3.4.2020.
- Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019: Sosiaalipedagogiikka: kohti inhimillisempää yhteiskuntaa Helsinki: Gaudeamus, 2019. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/i4qs1o/alma9910298824205973. Viitattu 2.3.2020.
- Notko, Marianne 2011: Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2011. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/25769/9789513941789.pdf>. Viitattu 2.5.2020.
- Nyqvist, Leo 2006: Lähisuhdeväkivalta – rationalisoinnit, valtasuhteet ja ammatillinen puuttuminen. Teoksessa Hokkanen, Liisa & Sauvola, Maritta & Laitinen, Merja & Rantalaiho, Ulla-Maija (toim.): Puhumattomat paikat: Puheenvuoroja perheestä. Oulu 2006. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. 142-170. http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_22.pdf. Viitattu 10.1.2020.
- October, Martta 2018: Lasten, nuorten ja aikuisten kokemuksia väkivallasta. Teoksessa October, Martta (toim.): Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kysely- ja väestötutkimusten tuloksia. Työpäpaperi 28/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Helsinki 2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137106/URN_ISBN_978-952-343-160-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 2.2.2020.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana 2017: Rakenteellisen sosiaalityön jäsentyminen: Valta. Teoksessa Heinonen, Jari & Hurtig, Johanna & Hämäläinen, Juha & Kilpeläinen, Arja & Kiuru, Kaisa-Elina & Laitinen, Merja & Lähteinen, Sanna (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. 2017. 3. painos. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789949726417>. Viitattu 3.4.2020.
- Puustinen, Alisa 2017: Voiko verkostoa johtaa? Tapaustutkimus sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen hallinnan yhteenkietoutuneesta luonteesta. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies 149. Itä-Suomen yliopisto. Kuopio 2017. https://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2524-4/urn_isbn_978-952-61-2524-4.pdf. Viitattu 24.4.2020.
- Raitakari, Suvi 2016: Institutionaaliset yhteisöt vaihtoehtona. Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö: kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 2016. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1hf87la/alma999682854205973. Viitattu 24.4.2020.
- Reed, Lauren & Tolman, Richard & Ward, Monique 2017: Gender Matters: Experiences and Consequences of Digital Dating Abuse Victimization in Adolescent Dating Relationships. Journal of Adolescence 59 (2017): 79. <https://login.ezproxy.ulapland.fi/login?url=http://www.sciencedirect.com/science/journal/01401971/59>. Viitattu 4.4.2020.
- RL Rikoslaki 19.12.1889/39. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L21>. Viitattu 22.2.2020.
- Rikos- ja pakkokeinotilasto 2019: Rikos- ja pakkokeinotilasto. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2018. Tilastokeskus 2019. https://www.stat.fi/til/rpk/2018/15/rpk_2018_15_2019-06-06_fi.pdf. Viitattu 24.3.2020.
- Ritala-Koskinen, Aino 2001: Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto, 2001. <https://vaestoliitto-fi>

- bin.directo.fi/@Bin/5ba7ad51150aec3163859cbef83428/1570634499/application/pdf/4248575/Mik%C3%A4%20on%20lapsen%20perhe_sis%C3%A4sivut.pdf. Viitattu 9.10.2019.
- Roivainen, Irene 2004: Yhteisöt ja yhteisösoseaalityön lähtökohdat. Tampere: Tampere University Press. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/i4qs1o/alma992502336905973. Viitattu 24.4.2020.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009: KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja 2009. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoaarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>. Viitattu 9.10.2019.
- Scott, John 2001: Power. Cambridge, Polity Press 2001.
- Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom 2009: Dialoginen verkostotyö. Uusittu painos. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki 2009. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79883/93ae45f6-b7c4-403f-9dff-643b813972bf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 5.4.2020.
- SHL Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L3P11>. Viitattu 22.2.2020.
- Siltala, Heli & Holma, Juha & Hallman-Keiskoski, Maria 2014: Henkisen, fyysisen ja seksuaalisen lähisuhdeväkivallan vaikutukset psykososiaaliseen hyvinvointiin. Tieteelliset artikkelit. Psykologia 49 (02), 2014. https://www.researchgate.net/profile/Heli_Siltala/publication/261847970_Henkisen_fyysisen_ja_seksuaalisen_lahisuhdevakivallan_vaikutukset_psykososiaaliseen_hyvinvointiin_English_summary_Experiences_of_domestic_violence_and_connections_with_health_and_psychosocial_well-being/links/5714b30d08ae4ef7452918df/Henkisen-fyysisen-ja-seksuaalisen-lahisuhdevakivallan-vaikutukset-psykososiaaliseen-hyvinvointiin-English-summary-Experiences-of-domestic-violence-and-connections-with-health-and-psychosocial-well.pdf. Viitattu 4.3.2020.
- Sinkkonen, Jari 2018: Kiintymyssuhteet elämänkaressa. Duodecim 1. laitos. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789516567665>. Viitattu 15.3.2020.
- STM 2017: Suomessa arvioidaan lähisuhdeväkivallasta aiheutuvat kustannukset. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Tiedote. Julkaistu 25.11.2017. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/suomessa-arvioidaan-lahisuhdevakivallasta-aiheutuvat-kustannukset. Viitattu 20.3.2020.
- Thompson, Neil 2007: Power and Empowerment. Dorset. Russell House Pub 2007.
- Tiilikallio, Piia & Säles, Emilia 2018: Täällä on lupa puhua väkivallasta: Käsikirja ikään-tyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja väkivallan vastaiseen työhön. Helsinki: Turvallisuuden vanhuuden puolesta - Suvanto ry, 2018. https://www.suvantory.fi/wp-content/uploads/2018/03/Juuri_k%C3%A4sikirja_2_painos_verkkoversio.pdf. Viitattu 17.10.2019.
- Turunen, Päivi 2016: Muuttuva yhdyskuntatyö osana Pohjoismaiden sosiaalityötä. Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö: kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 2016. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1hf87la/alma999682854205973. Viitattu 24.4.2020.
- Turvakotipalvelulaki 30.12.2014/1354. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141354#Pidp446035904>. Viitattu 13.3.2020.

- Törmä, Sinikka & Tuokkola, Kati & Hurtig, Johanna 2013: Lähisuhde- ja perheväkivalta romaninaisten kokemana: Avun tarpeet yhteisössä ja palvelujärjestelmässä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013: 33. Helsinki 2013. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74471/RAP_2013_33_romanaiset_vakivalta.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 17.10.2019.
- UN General Assembly 1948: United Nations General Assembly. Universal Declaration of Human Rights, 10.12.1948, 217 A (III). <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3712c.html>. Viitattu 10.4.2020.
- Valli, Raine 2018: Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa Valli, Raine & Aarnos, Eila (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 2018.
- Valli, Raine & Perkkilä, Päivi 2018: Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, Raine & Aarnos, Eila (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 2018.
- Vuorio, Juha-Pekka 2008: Verkostojen voimaa vai seittien satimia – Kokemuksia läheisneuvonpidosta. Vuorio, Juha-Pekka & Saurama, Eija & Hänninen, Salla (toim.). Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA:n ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 18, 2008. Yliopistopaino. http://www.socca.fi/files/92/Kokemuksia_laheisneuvonpidosta.pdf. Viitattu 13.4.2020.
- WHO 2013: Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. World Health Organization 2013. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85239/9789241564625_eng.pdf?sequence=1. Viitattu 10.4.2020.
- Wrong, Dennis 2017: Power in its forms, bases and uses. Routledge 2017. <https://play.google.com/books/reader?id=XSEuDwAAQBAJ&hl=fi&pg=GBS.PT9>. Viitattu 12.2.2020.

Liite 1 Tutkimuslupahakemus

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Teen Lapin yliopistossa sosiaalityön pro gradu -tutkielmaa, jonka aiheena on läheisverkoston rooli väkivaltatyössä. Tutkielmani tavoitteena on selvittää ja jäsenellä lähisuhdeväkivallan kokijan läheisten roolia väkivaltatyössä työntekijöiden näkökulmasta.

Tutkimukseni on relevantti ja ajankohtainen, sillä julkisessa keskustelussa on puhuttanut tänäkin vuonna mm. maahanmuuttajayhteisöihin kytkeytyvä kunniaväkivalta ja perhesurmiin liittyvät uutisoinnit. Vaikka lähisuhdeväkivalta ilmiönä on vanha ja sitä on tutkittu eri tieteenaloilla jo pitkään, läheisverkostoon kietoutuvat väkivaltakysymykset nousevat esille ajankohtaisessa keskustelussa. Liitteenä olevasta alustavasta tutkimussuunnitelmasta selviää tarkemmin tutkimukseni tausta ja tavoite.

Anon tutkimuslupaa organisaatioltanne oheisessa tutkimussuunnitelmassa kuvatun pro gradu-tutkielman aineistonkeruun suorittamiseen lukukauden 2019-2020 aikana. Tutkimus kohdentuu eri puolilla Suomea toimiviin väkivaltatyön yksiköihin, koska niistä tavoittaa kattavasti väkivaltaa kokeneiden parissa työskenteleviä ammattilaisia.

Aineistonkeruun kohteena ovat väkivaltatyöntekijät ja aineistonkeruu toteutetaan netissä kirjallisenä Webropol-palvelun kyselylomakkeella. *Väkivaltatyöntekijällä tarkoitan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaista, jonka työnkuvaan kuuluu olennaisesti työskentely lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden parissa.* Jokainen vastaaja täyttää oman kyselyn, kyselyyn ei vastata yhdessä kollegan kanssa. Kyselyssä ei pyydetä henkilö- tai yhteystietoja. Kyselyyn vastaamiseen suosittelen käytettäväksi työpaikan tietokonetta. Kyselyyn on suositeltavaa varata aikaa vähintään 30 minuuttia, vastausaika riippuu kuitenkin vastausten pituudesta ja miettimiseen käytetystä ajasta. Linkki kyselyyn lähetetään kohderyhmälle sähköpostitse. Toivoisin, että tutkimusluvan myönnettyänne jakaisitte omassa organisaatiossanne linkkiä esimerkiksi organisaation sähköpostilistan kautta.

Tutkimukseni laadullisena analyysimenetelmänä olen suunnitellut käyttää diskurssi- tai sisälönanalyysiä. Sitoudun noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia eettisiä periaatteita sekä tutkimusluvan antaneen organisaation ohjeita, yleisiä sääntöjä ja vaitiolovelvollisuutta. Henkilötiedot eivät ole tunnistettavissa viimeistellyssä pro gradu -tutkielmassa. Noudatan aineiston käsittelyssä, säilyttämisessä ja tallentamisessa henkilötietolain määräyksiä ja hävitän aineiston asianmukaisella tavalla. Aineistoa ei käytetä jatkotutkimukseen tai mihinkään muuhun tarkoitukseen pro graduni lisäksi. Tutkimuksessa käytettävän kyselylomakkeen tietojenkäsittelyä ja muita tietosuojaa-asioita koskien löytyy tietoa Webropolin tietosuojaselosteesta (ohessa liitteenä). Sitoudun noudattamaan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita ja pyrin tutkimuksessani sensitiiviseen tutkimusotteeseen.

Tutkielmani valmistuu keväällä 2020. Yhteiskuntatieteiden tiedekuntaneuvoston hyväksymä tutkielma on saatavilla sähköisesti Lapin yliopiston Lauda -tietokannassa sekä myös kirjallisessa muodossa Lapin yliopiston kirjastossa. Toimitan tutkimusluvan antaneelle organisaatiolle sähköisen linkin, josta valmistu tutkielmaani pääsee lukemaan sähköisesti.

Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksestani. Lisätietoja voi tarvittaessa kysyä myös tutkielman ohjaajalta.

Opiskelijan yhteystiedot
 Laura Erola
 Lapin yliopisto
 Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
 Sosiaalityö
 lerola@ulapland.fi

Tampere *.*.2019

Laura Erola

Tutkimuksen ohjaajan yhteystiedot

Lapin yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Sosiaalityön koulutusohjelma
Yliopistonlehtori Kati Kataja
PL 122
96101 Rovaniemi
kati.kataja@ulapland.fi

_____ Hyväksytty tutkimuslupa-anomuksen mukaisena

_____ Hylätty liitteessä esitettyjen perusteiden nojalla

Päiväys ____ . ____ . _____ Luvan myöntäjän allekirjoitus _____

Nimen selvennys _____

Yksikön/organisaation nimi _____

Päätös pyydetään toimittamaan pro gradu -tutkielman ohjaajalle postitse tai liitteenä sähköpostitse.

